

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

1826 AKKIRMAN ANTLAŞMASI
(SEBEPLERİ-MÜZAKERELERİ-TAHLİLİ-TATBİKİ)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Abdurrahman AKDAĞ

Danışman:
Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ

İSTANBUL
2019

T. C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**1826 AKKIRMAN ANTLAŞMASI
(SEBEPLERİ-MÜZAKERELERİ-TAHLİLİ-TATBİKİ)**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Abdurrahman AKDAĞ

**Danışman:
Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ**

İSTANBUL

2019

T. C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı, Tarih Bilim Dalı'nda 010316YL05 numaralı Abdurrahman Akdağ'ın hazırladığı “1826 Akkirman Antlaşması (Sebepleri-Müzakereleri-Tahlili-Tatbiki)” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı 02/ 09/ 2019 Pazartesi günü (13:30-15:00) saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof. Dr. Feridun EMECEN
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer İŞBİLİR
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Abdurrahman AKDAĞ

02/09/2019

ÖZ

Bu tezin konusu, 7 Ekim 1826'da Rusya ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Akkirman Antlaşması'nın meydana gelişindeki sebepler, müzakere faaliyetlerinin yürütülüşü ve bunun sonucunda imzalanan antlaşma metninin tahlili ve tatbikidir. Bu doğrultuda, Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarındaki zafiyet hali değerlendirme konusu olacak ve zaman aralığı olarak 1792 Yaş Antlaşması'ndan 1829 Edirne Antlaşması ile biten süreç ele alınacaktır. 5 Nisan 1826'da Çar Nikola tarafından gönderilen ulti matomla Rusya, 1812 Bükreş Antlaşması maddelerinin yerine getirilmediğini, bu maddelerin görüşülmesi amacıyla sınıra murahhaslar gönderilmesini talep etti. İç ve dış sorunlarının yoğunluğu sebebiyle, Rusya'nın bu taleplerini kabul etme dışında başka seçeneği kalmayan Osmanlı Devleti, Akkirman'a murahhas olarak Hadi Efendi ve İbrahim İffet Efendi'yi gönderdi. Akkirman'da Rus murahhaslar Vorontsov ve Ribeaupierre ile iki ay boyunca devam eden müzakerelerin sonunda şartları Bükreş Antlaşması'ndan daha ağır yeni bir antlaşma imzalandı. Bizzat II. Mahmud'un Akkirman Antlaşması'nın zaman kazanmak amacıyla yapıldığını belirtmesi, 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nın sebeplerinden biri sayıldı. 6 Temmuz 1827 Londra Protokolü ve 20 Ekim 1827 Navarin Faciası neticesinde Osmanlı tarafından fesih olunan ve tam olarak uygulanamayan Akkirman Antlaşması'nın tamamen uygulanması 1829 Edirne Antlaşması ile oldu. Nitekim Edirne Antlaşması'nın ana maddeleri doğrudan Akkirman'a atıfla düzenlenmekteydi. Burada özet olarak sunulan olaylar tamamen arşiv belgeleri, çoğunlukla da Hatt-ı Hümâyûn tasnifi kullanılarak açıklanmıştır. Kullanılan bu arşiv belgelerinin yanında konuya ilişkin çalışmalardan da yararlanılarak, eksikler itmam ve yanlış bilgilerin de tashih edilmesi cihetine gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akkirman Antlaşması, Çar I. Nikola, II. Mahmut, Bükreş Antlaşması, Hadi Efendi, İbrahim İffet Efendi, Mihail Semenovich Vorontsov, Alexander de Ribeaupierre, Navarin Faciası

ABSTRACT

The subject of this thesis is the realization of the Akkirman Agreement signed between Russia and the Ottoman State on 7 October 1826, the conduct of the negotiation activities and the analysis and application of the text signed as a result of these activities. In this direction, the weakness of the Ottoman Empire at the end of the 18th century and the beginning of the 19th century will be the subject of investigation. Especially, the period between 1792 Treaty of Jassy and 1829 Treaty of Adrionaple will be discussed. With the ultimatum sent by Tsar Nicholas on April 5, 1826, Russia said that the Treaty of Bucharest of 1812 was not fulfilled, and requested that the delegates to be sent to the border to discuss these substances. Due to the intensity of internal and external problems, the Ottoman Empire, who had no choice but to accept Russia's demands, sent Hadi Effendi and İbrahim İffet Effendi as delegates to Akkirman. At the end of the two-month negotiations with the Russian delegates Vorontsov and Ribeaupierre in Akkirman, a more severe treaty than the Bucharest Treaty was signed. Mahmut the second's declaration that Akkirman Agreement signed in order to save time was considered one of the causes of 1828-1829 the Ottoman-Russian War. 6 July 1827 The London Protocol and the October 20, 1827 Navarino Treaty resulted in the full implementation of the Akkirman Treaty, which was terminated by the Ottoman Empire and could not be fully exercised. As a matter of fact, the main articles of the Adrionaple Treaty were arranged directly with reference to Akkirman. The abstracts presented here are explained in full by archival documents, mostly by using the Hatt-i Humayun classification. In addition to these archival documents, the missing or incorrect information is corrected by taking advantage of the secondary sources.

Keywords: Treaty of Akkirman, Tsar Nikola the first, Mahmut the second, Treaty of Bucharest, Hadi Effendi, İbrahim İffet Effendi, Mihail Semenovich Vorontsov, Alexander de Ribeaupierre, Navarin Disaster

ÖNSÖZ

Bu tezin ana konusu 7 Ekim 1826'da Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan Akkirman Antlaşması'nın meydana geliş sebepleri, müzakere faaliyetlerinin ne şekilde yürütüldüğü, müzakereler sonucu imzalanan anlaşma metninin tahlili ve tatbikidir. Bu konunun tetkiki, “gaile-i saltanattan usandım” diyecek kadar dönemin yoğun iç ve dış siyasi tazyiki altında adeta ezilen II. Mahmud ve döneminin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Aynı zamanda bu çalışmada Osmanlı-Rus siyasi ilişkileri bağlamında bazı bilgiler verilecek, Osmanlı Devletinin bu antlaşma ile hayatı bir tehdit arz eden Rusya'ya karşı müdara yolunu tercih ederek boyun eğmek zorunda kaldığı gözler önüne serilecektir.

Akkirman Antlaşması, Rusya'nın 1812'de imzalanan Bükreş Antlaşması maddelerinin Osmanlı Devleti tarafından uygulanmadığı ve bunların aydınlatılması gerektiği iddiaları neticesinde imzalanmıştır. Ancak 7 Ekim 1826'da imzalanan bu antlaşma Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki sorunları çözmeye yetmemiş, 1827 Navarin Baskını ve 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nı önleyememiştir. Bu savaş sonucu imzalanan 1829 Edirne Antlaşması Akkirman Antlaşması'nın ana maddelerini içinde barındırır.

1826 Akkirman Antlaşması'nı müstakil olarak ele alan tek çalışma Selim Aslantaş'ın kaleme aldığı “Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Antlaşması'nın Müzakereleri” adlı makalesidir. Makale konuyu, 1826 Akkirman Antlaşması müzakerelerine yoğunlaşarak Osmanlı arşiv kaynakları üzerinden, dönemin Osmanlı-Rus siyasi ilişkilerini de dikkate alarak incelemektedir.¹

Dönemin kaynaklarında Akkirman Antlaşması hakkında az da olsa bilgiler bulmak mümkündür. Dönemin Osmanlı yazarlarının kullandıkları kaynaklar çoğunlukla bugün arşiv vesikası olarak bulunan belgelerdir. Akkirman Antlaşması'nı doğrudan ele alan, kullandığımız eserler arasında, Ahmet Cevdet Paşa'nın *Tarih-i Cevdet*² adlı eserinin 12. cildi yer almaktadır. Cevdet Paşa, “Akkirman Mükâlemesi” başlığı altında

---

¹ Selim Aslantaş, “Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkirman Antlaşması'nın Müzakereleri”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 36 (Kış 2013), s. 149-169.

² Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Dersaadet: Matbaa-i Osmaniye, 1309. XII, s. 189-194.

Rusların görüşme taleplerinin sebeplerini kısaca belirttikten sonra tayin edilen murahhasların Akkirman'a vararak müzakerelere başlayacağı bilgisini verir. Bu bilgilerin ardından ikinci tercüman olarak görev yapan Namık Efendi'nin biyografisini de ekler. Sahnâflar Şeyhi-zâde Mehmed Esad Efendi'nin *Tarih*'inde³ görüşmeler için Rusya'ya gidecek olan murahhasların gönderilme sebepleri ve tayinleri ile ilgili bilgiler, ayrıca murahhaslara verilen ruhsatnamenin sureti bulunmaktadır. Vakanüvis Ahmet Lütfi Efendi *Tarih*'inin⁴ I. cildinde Akkirman'a tayin edilen murahhasların maaş ve harçlıklarına dair bilgiler ile Akkirman Antlaşması'nın metni bulunmaktadır. Yine bu bilgilerin yanı sıra eserin II. cildinde de konumuz bakımından 1826 yılı öncesi ve sonrası özellikle Edirne Antlaşması hakkında verilen bilgiler önemlidir.

Bu çalışmaların yanında Nicolea Jorga ve Mufassal Osmanlı Tarihi gibi genel tarihlerden de faydalanılmıştır. Çağdaş literatürde ise Nihat Erim'in *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*⁵ eserinde ve Mahmud Mesud Paşa'nın *Mûahedât Mecmuası*'nda Akkirman Antlaşması metni ve ona bağlı iki senedin transkripti ile Osmanlıca sureti bulunmaktadır. Antlaşmanın Çar I. Nikola tarafından onaylanan Rusça mübadele nüshası Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde *Muahedeler* tasnifinde bulunmaktadır.⁶ Akkirman Antlaşması'nın İngilizce tercümesi ise, Edward Hertslet'in *The Map of Europe by the Treaty*⁷ eseri ile *The Times*'in 10 Kasım 1826⁸ tarihli sayısında mevcuttur.

Bu tezin temel kaynağını Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki Hatt-ı Hümayûn tasnifi oluşturur. Rus arşiv vesikaları ve ikincil el kaynaklarından yararlanılmadığı için çalışma Osmanlı belgeleri ağırlıklı olacaktır.

Girişte çalışmanın amacı belirtilerek, Osmanlı ile Rusya arasındaki siyasi ilişkiler ele alınacaktır. Birinci bölümde, 1792 Yaş Antlaşması'ndan 1826 Akkirman

---

³ Sahnâflar Şeyhi-zâde Mehmet Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı (OSAV), 2000. s. 551-558.

⁴ Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih-i Lütfi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999. Cilt I, s. 87-88, 156-163.

⁵ Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri: Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları*, Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953. s. 259-273.

⁶ Rusça mübadele nüshası için bkz. BOA, *MHD*, nr. 31, 25 Ekim 1826.

⁷ İngilizce tercümesi Edward Hertslet, *The Map of Europe by the Treaty*, Cilt I, London 1875. s. 747-758.

⁸ *The Times* (London), 10 Kasım 1826, s. 1.

Antlaşması'na kadar olan Osmanlı-Rus ilişkileri ve bu ilişkilerin devletlerarası boyutu; ikinci bölümde Akkırman Antlaşması'nın meydana gelişi ve müzakerelerin yürütülüşü; üçüncü bölümde ise 7 Ekim 1826'da imzalanan antlaşmanın tahlili ve tatbiki ele alınacaktır.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde bana her konuda yardımcı olan, bilgilerini paylaşmaktan çekinmeyerek gerekli düzeltmeleri yapan danışmanım Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ'ye saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Yine tez jürimde bulunma nezaketini gösteren, kendilerinden lisans ve yüksek lisans yılları boyunca dersler aldığım ve bilgilerinden yararlandığım hocalarım Prof. Dr. Feridun EMECEN ve Prof. Dr. Ömer İŞBİLİR'e teşekkürü borç bilirim.

Çalışmamı okuyarak değerli fikirleriyle katkıda bulunan Dr. Mehmet KORKMAZ'a teşekkür ederim. Doktora sürecinde olmaları ve sıkı çalışmalarına rağmen, bana zaman ayırarak yardımlarını esirgemeyen Mesut SAYAN ve Hasan Ali ÇAKMAK'a teşekkür ediyorum.

Lisans ve Yüksek Lisans yılları boyunca tanıdığım, tez yazım sürecinde yardım ve desteğini esirgemeyen arkadaşlarım Ahmet CESUR, Osman KARA, Hüseyin ÇAĞRET, Süleyman ERGÜVEN, Sinan ÇAKIR ve Faruk AKYILDIZ'a buradan teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak en büyük teşekkürü hayatım boyunca maddi ve manevi olarak beni her zaman destekleyen ve daima yanımda hissettiğim aileme sunuyor ve tezimi onlara ithaf ediyorum.

Abdurrahman AKDAĞ

İstanbul 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
BEYAN	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM.....	4
YAŞ ANTLAŞMASI'NDAN (1792) AKKİRMAN ANTLAŞMASI'NA KADAR (1826) OSMANLI-RUS İLİŞKİLERİ VE DEVLETLERARASI BOYUTA TOPLU BİR BAKIŞ.....	4
1.1) 18. Yüzyılın Sonlarından İtibaren Osmanlı-Rus İlişkileri ve Devletlerarası Boyutu	6
1.2) 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı, Sebepleri, Seyri ve Bükreş Antlaşması	8
II. BÖLÜM	17
AKKİRMAN ANTLAŞMASI'NIN MEYDANA GELİŞİ VE MÜZAKERELERİ.....	17
2.1) Murahhasların Gönderilme Nedenleri	17
2.2) Murahhasların Tayini	23
2.3) Rütbe Meselesi Sorunu ve Murahhaslara Verilen Talimatname	27
2.4) Murahhasların Harçlık ve Maaşları	32
2.5) Müzakere Mahallinin Tespiti ve Yola Çıkış	34
2.6) Müzakereler: Devletin Çıkarları Korundu mu?.....	37
2.7) Antlaşma Sonrası Uygulanan Teşrifat ve Hediyeleşme	64
2.8) Rus Elçisi Ribopiyer'in İstanbul'a Gelmesi	67
III. BÖLÜM.....	72
AKKİRMAN ANTLAŞMASI'NIN TAHLİLİ VE TATBİKİ.....	72
3.1) Antlaşmanın Tahlihi.....	72
3.2) Antlaşmanın Tatbiki.....	79
SONUÇ	90
KAYNAKLAR	93
EKLER	99
ÖZGEÇMİŞ	105

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
A. {DVNSDVE.d	Bab-1 Asafı, Düvel-i Ecnebiye Defterleri
A. }d.	Sadaret Defterleri
AE.SMHD.II	Ali Emiri Tasnifi, II. Mahmud
a.g.e	Adı geçen eser
Bkz./bkz.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.AS	Cevdet Askeriye
C.DH	Cevdet Dâhiliye
C.HR	Cevdet Hariciye
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
H.	Hicrî
HAT	Hatt-ı Hümayun
Haz.	Yayına Hazırlayan
HR.SYS	Hariciye Nezareti Siyasi Kalemi
MAD.d	Maliyeden Müdevver Defterler
MHD	Muahedeler
Nr	Numara
R.	Rûmi
S.	Sayı
s.	Sayfa
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ter.	Tercüme Eden
TS.MA.e	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı
vr.	Varak
YB.(21)	Yabancı Arşivler, Gürcistan Arşivindeki Türkiye ile İlgili Belgeler

GİRİŞ

1826 Akkirman Antlaşması özelinde, 1792 Yaş Antlaşması'ndan 1829 Edirne Antlaşması'na kadar olan dönem Osmanlı Devleti'nin zafiyet halinin gözler önüne serildiği gelişmelerle doludur. Akkirman Antlaşması bu zafiyet halinin örneklerinden sadece biridir. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında herhangi bir savaş hali yaşanmadan yapılan Akkirman Antlaşması tamamen Rus isteklerinin kabulünden başka bir şey değildir.

İki devlet arasındaki ilişkilerde; 16. ve 17. yüzyıllarda Osmanlı üstünlüğünden söz edilirken, 18. yüzyılda bu ilişkiler dengeli bir şekle bürünmüş ve yoğunlaşmış, bu yüzyıldan sonra ise Rusya özellikle askeri sahadaki üstünlüğü ile öne geçmiştir. Osmanlı Devleti 18. yüzyılda Rusya ile savaşlar yapmış ve bu savaşlar sonucunda imzalanan barış antlaşmalarıyla büyük toprak kayıpları yaşamıştır. Buna rağmen hala geniş bölgeleri kontrol altında tutan Osmanlılar, 19. yüzyılda ise yoğun iç ve dış sorunlarla karşılaşmıştır. II. Mahmut'un saltanatında diplomasinin bu sorunların çözümünde tek çare olduğu görülmüştür. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin karşısında en büyük ve en güçlü devlet olarak Şark Meselesinin amansız takipçisi Rusya bulunmaktaydı. Rusya'nın bu siyaseti özellikle sair Avrupa devletlerini de karşısına almasına yol açmaktaydı.⁹ Bu durum karşısında Osmanlı Devleti, Rusya'nın tehditlerine karşı denge politikası takip ederek, İngiltere başta olmak üzere diğer devletlerle siyasi ilişkilerine yoğunluk katmaya çalışmıştır. Lakin Rusya'nın Osmanlı coğrafyasında uyguladığı himaye faaliyetleri sonucu Hristiyan halkların bağımsızlıklarının önüne geçilememiştir.

İlk Osmanlı-Rus askeri münasebetleri 1677-1678 yılında Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı yaptığı Çihrin Seferi ile gerçekleşmiştir. Çihrin'in ele geçirilmesi ile neticelenen bu savaşın ardından Rusya ve Kırım Hanı arasında 1681'de Bahçesaray Antlaşması imzalanmış ve aralarındaki Ukrayna meselesine düzen verilmiştir.¹⁰ 1683'de

---

⁹ 1867'de İstanbul'a elçi olarak gönderilen Avusturyalı diplomat Prokesch von Osten (1795-1876), "Türkiye ile olan ilişkilerde Şark Meselesi olarak adlandırılan şey yalnızca Rusya ile sair Avrupa devletlerini ilgilendiren bir konuydu" demekte olması bu bağlamda önemlidir. Bkz. *Zur Geschichte der orientalischen Frage. Briefe aus dem Nachlasse Friedrich von Gentz (1823-1829). Herausgegeben von Anton Grafen Prokesch-Osten*, Wien 1877. Prokesch von Osten'in evrâkıdan alınan kitabın kapak üstündeki notu.

II. Viyana Kuşatmasında yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti karşısında Rusya 1686'da Avusturya, Venedik ve Lehistan'ın Osmanlılar aleyhine oluşturduğu Kutsal İttifak'a katıldı. 1697 yılında Azak Kalesi'ni Osmanlıların elinden aldı. Çar I. Petro'nun 1700'de Osmanlı Devleti ile doğrudan on dört maddelik İstanbul Antlaşması'nı imzalamasıyla, Azak Kalesi Ruslara bırakıldı. Bu kalenin alınmasıyla Rusya, önemli bir stratejik üs elde etmiş oluyordu. Aynı zamanda Ruslar Kırım'a bir daha vergi ödemeyecekti.¹¹ 1700 yılı içerisinde Rusya, Lehistan ve Danimarka ile beraber İsveç'e karşı harekete geçerek, Kuzey Savaşlarını başlattı. İsveç Kralı XII. Karl (Demirbaş Şarl) kısa bir süre içerisinde bu üç kuvveti de yenerek, Lehistan'ı işgal etti. Lehistan meselesini halletmek ve Rusya'ya karşı sefer yapmak isteyen XII. Karl 1707'de askeri hazırlıklarını tamamladı. Lehistan topraklarından Rusları püskürtmeyi başaran XII. Karl'ın Ukrayna'da kendi himayesinde bir devlet kurmak amacıyla Rus ve İsveç kuvvetlerini 1708 yılında Poltava şehrinde tekrar karşı karşıya getirdi. İsveç kuvvetlerinin savaşı kaybetmesi üzerine XII. Karl, Osmanlı toprağı olan Bender'e sığındı. Rus kuvvetleri yeniden Lehistan'ı ele geçirdi. XII. Karl Bender'de kaldığı süre boyunca Osmanlı Devleti'ni Rusya'ya karşı savaşa ikna edebildi. Amacı İsveç, Lehistan ve Osmanlı Devleti arasında bir ittifak kurarak Rusların gücünü zayıflatmaktı.¹² Osmanlı Devleti, hem İsveç meselesi hem de Azak Kalesi'nin Rusların elinden geri alınması amacıyla 20 Kasım 1710 tarihinde Ruslara savaş ilan etti. Savaşın Osmanlılar lehinde seyretmesi üzerine Rus tarafından görüşme talep edildi. Ruslardan gelen bu antlaşma teklifi üzerine 1711'de yedi maddelik Prut Antlaşması imzalandı. Bu maddelerin içinde en önemlisi Azak Kalesi'nin Osmanlılara iade edilmesiydi.¹³ Rusların antlaşma şartlarını yerine getirmek istememeleri üzerine Osmanlı Devleti Ruslara yeniden savaş ilan etti. Her iki devlet arasındaki meseleler 1713 Edirne Antlaşması ile halledildi.

---

¹⁰ Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014. s. 252.

¹¹ 1700 İstanbul Antlaşması için bkz. Akdes Nimet Kurat, *Prut Seferi ve Barışı*, Cilt 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1951. s. 44-48.; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 37-47.

¹² Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi*, s. 275-279.

¹³ 1711 Prut Barışı için bkz. Akdes Nimet Kurat, *Prut Seferi ve Barışı*, Cilt 2, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953. s. 527-528.

Osmanlı ile Rusya arasındaki görece barış hali, 1736'da Rus ve Avusturya'nın iki cephede ortak savaş ilanıyla bozuldu. Üç yıl süren bu savaş sonunda Osmanlı Devleti kazanan taraf olarak, 1739'da Rusya ile Belgrad Antlaşması'nı imzaladı. Bu antlaşma ile Azak Kalesi yıkıldı ve etrafındaki arazi sınır kabul edildi. Savaş öncesi sınır aynı şekilde korunacaktı. Rusya Karadeniz'de savaş gemisi bulundurmuyacaktı.¹⁴ Osmanlı Devleti, bu antlaşmayla kısa süreli de olsa, bir toparlanma dönemine girdi. İki devlet arasında ufak sürtüşmelerle geçen yıllardan sonra II. Katerina 1762'de Rus Çariçesi oldu. II. Katerina'nın Lehistan'a saldırısı üzerine III. Mustafa 8 Ekim 1768'de Ruslara savaş ilan etti. 1770'de Rus donanması Akdeniz harekâtı çerçevesinde Çeşme'de demirleyen Osmanlı donanmasını ateşe verdi. 1774 yılına kadar süren savaşın Osmanlı Devleti'nin yenilgisi ile neticelenmesi üzerine Ruslarla Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı.¹⁵ Rus tarafı antlaşmanın yedinci ve on dördüncü maddelerini çıkarlarına göre yorumlayarak Osmanlı sınırları içinde yaşayan Ortodoks Hristiyanların haklarının himayesini elde ettiğini iddia etti.¹⁶ Antlaşmanın üçüncü maddesine göre Kırım dini yönden Osmanlı Devleti'ne bağlı kaldı. Ancak siyasi yönden bağımsızlık kazandı. Kırım'ın bağımsızlığını kazanması ileride iki devlet arasında sıkıntılara sebebiyet verecekti. Küçük Kaynarca'nın diğer bir önemi de, ileride Osmanlı-Rusya arasındaki çekişmeli durumlarda Rusya'nın sürekli bu anlaşmaya dayanarak sorunları çözme girişimiydi.

---

¹⁴ Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 81-92.; Osmanlı-Rus sınırlarının nasıl çizileceği konusu 3 Ekim 1739'da Niş'te görüşülmüştür. Niş'te imzalanan sözleşme için bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 116-117.

¹⁵ 28 maddeden ibaret olan Küçük Kaynarca Antlaşması için bkz. Osman Köse, *1774 Küçük Kaynarca Antlaşması*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006. s. 112-119.

¹⁶ Bu husus için bkz. Roderic Davison, "Rus Becerisi ve Türk Aptallığı": Küçük Kaynarca Antlaşması'nın Gözden Geçirilmesi, *Osmanlı-Türk Tarihi (1774-1923)*, çev. Mehmet Maralı, İstanbul: Alkım Yayınevi, 2003. s. 61-86.; Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 26, Ankara 2002. s. 527.

I. BÖLÜM

YAŞ ANTLAŞMASI'NDAN (1792) AKKIRMAN ANTLAŞMASI'NA KADAR (1826) OSMANLI-RUS İLİŞKİLERİ VE DEVLETLERARASI BOYUTA TOPLU BİR BAKIŞ

1826 Akkirman Antlaşması incelenirken, antlaşmanın imzalandığı 1826 yılı merkeze alınarak, tarihsel bağlamı, öncesi ve sonrası ile incelenmeye muhtaçtır. Nitekim konuyla ilgili tek müstakil çalışmaya sahip olan Selim Aslantaş'ın da ifade ettiği gibi, Akkirman Antlaşması sadece Osmanlı-Rus ilişkilerini içermemektedir. Bu tarihsel bağlam, Napolyon Fransa'sına karşı yapılan Koalisyon savaşlarını, 1815 Viyana Kongresi'ni, devletlerarası ilişkileri ve bunun siyasi boyutunu, ayrıca Şark Meselesini de içine alır. Genel mahiyeti “kargaşa ve istikrarsızlık” olan bu bağlamda 17. yüzyılda kuzeyde yükselen azametli bir devlet olarak en büyük tehdit Rusya'dır.¹⁷ 18. yüzyıl sonlarında Avusturya ve Rusya'ya karşı yapılan uzun savaş dönemleri Zıştovi (1791) ve Yaş (1792) Antlaşmaları ile sonuçlanmış ve bu antlaşmaların sonucunda Osmanlı Devleti'nin askeri olarak yenilenmeye muhtaç olduğu görülmüştür. Osmanlı Devleti 19. yüzyıl boyunca da Rusya'ya karşı dört kez savaşmasına rağmen (1806-12, 1828-29, 1853-56, 1877-78) bu savaşların -müttefikleri sebebiyle Kırım Savaşı hariç- hiçbirinde başarıya ulaşamamıştır. 1806-1812 savaşını sona erdiren Bükreş Antlaşması Akkirman Antlaşması'nın nedenidir ve 1828-1829 savaşına son veren Edirne Antlaşması da bu antlaşmanın bir nevi teyidi olmuştur. Bu iki savaş ve sonunda yapılan antlaşmalar bizim esas konumuzu teşkil etmektedir. Ancak sadece antlaşmalar ve sonuçları ele alınmayacak, bir bütünlük arz etmesi bakımından Akkirman Antlaşması'nın oturduğu tarihsel olaylar ve aktörler de dâhil edilerek konunun daha anlaşılır kılınması sağlanacaktır. Bu amaçla bu bölümde Akkirman Antlaşması'nın bazı maddelerini de ilgilendiren 1787-1792 Yaş Antlaşması ile biten Osmanlı-Rus ve Avusturya savaşından başlanarak, 1826 yılına kadar olan siyasi ilişkiler ve bunun devletlerarası boyutu ele alınacaktır.

---

¹⁷ Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 150.

“Her büyük gücün bakış açısını genişlettiği bir dönemde”,¹⁸ Osmanlı Devleti III. Selim (1789-1807) ve II. Mahmud’un (1808-1839) saltanat yıllarında imzalanacak barış anlaşmalarında “tamâmiyyet-i mülk ve istiklâl ve serbestiyet-i saltanat-ı seniyye”¹⁹ esasına sadık kalarak topraklarını korumaya çalışmıştır. Keza pratikte bu yöntem uygulanamamış ve bu dönemde Yunanistan’ın bağımsızlık ve Sırbistan’ın özerklik kazanmalarına engel olunamamıştır. Yöntemin pratikte uygulanamamasının nedenlerinin başında 1789 Fransız İhtilali ve bu ihtilalin sonraki yıllarda Avrupa haritasını ve güçler dengesini etkilemesi gösterilebilir.

General Napolyon Fransa’sına karşı gerçekleşen Koalisyon Savaşları, Haziran 1815’te onun Waterloo’da yenilmesiyle son buldu. Napolyon mağlup edilerek sürgüne gönderilse de Avrupa devletleri için sorunlar bundan ibaret değildi. 9 Haziran 1815’te imzalanan Viyana Kongresi’nde müttefik güçler -Rusya, Prusya, İngiltere, Fransa, Avusturya- Avrupa’ya yeni bir düzen getirmek istiyorlardı. Avrupa haritasının yeniden çizildiği bu kongreye davet edilen Osmanlı Devleti bazı çekincelerle katılmama kararı aldı. Bunlar; Avusturya’nın Viyana’da Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğünün korunacağı taahhüdüne güvenilmemesi ve Bükreş Antlaşması’nın sekizinci maddesinde Memleketeyn meselesi ve Sırlara vermeyi taahhüt ettiği bazı imtiyazların Ruslar tarafından burada dile getirileceğini düşünmesiydi.²⁰

Avrupalı devletlerce bir Osmanlı sorunu vardı ve bu sorun “Şark Meselesi” ismiyle nitelenmekteydi. Bu mesele yani Büyük Devletlerin (Düvel-i Muazzama: Rusya, Avusturya, İngiltere, Fransa) Osmanlı topraklarını paylaşma siyaseti, 19. yüzyılda devletlerarası ilişkiler ve denge politikasının ana unsuru oldu.²¹ Bu yüzyılda bu

---

¹⁸ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1774-1912*, çev. Nilüfer Epeçli, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2017, V, s. 124.

¹⁹ Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 150. Bu kavram Cevdet Tarihi’nde “tamâmiyyet-i mülkî ta’ahhüd”, “tamâmiyyet-i mülkî ve serbestiyeti ve istiklâlî” ve “tamâmiyyet-i mülk ve istiklâl ve serbestî-i Saltanat-ı Seniyye” olarak birçok yerde geçmektedir. Bkz. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, VIII, s. 46, 74, 234.

²⁰ Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1975. s. 42-43.

²¹ Roderic Davison, 19. yüzyıldaki Şark meselesini açıklamak için sorunu iç içe halkalarla açıklayan bir yol izlemektedir: İlk halka İstanbul ve Boğazların kimin kontrolünde olacağı; ikinci halka Osmanlı Devleti’nde yaşayan yerel milliyetlerin Babîâlî ile ilişkileri; en son halka ise, Devlet-i Muazzama’nın Osmanlı üzerindeki denge politikaları, rekabetleri ve çıkar çatışmalarıydı. Bkz. Roderic Davison, “Osmanlı Diplomasisi ve Bıraktığı Miras”, *İmparatorluk Mirası, Balkanlar’da ve Ortadoğu’da Osmanlı Damgası*, ed. Carl Brown, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000. s. 268-270.

paylaşım mücadelesinin baş aktörü Rusya'ydı. Rusya Osmanlı Devleti üzerindeki dış siyasetini Şark Meselesi üzerinden şekillendirdi. Dolayısıyla bu dönemdeki Osmanlı-Rus savaşları ve bu savaşlar sonucunda imzalanan antlaşmalar -Akkirman Antlaşması da dâhil- hepsi Rusya'nın bu siyasetinin bir örneğidir. Rusya başta olmak üzere diğer Büyük Devletlerin Osmanlı Devleti içindeki Hristiyan halkları himaye etmek bahanesiyle kışkırtmaları Osmanlı topraklarını paylaşma girişimleriydi. Balkanlarda yaşayan Rum, Sırp, Romen ve Bulgarlar gibi halkların 19. yüzyılda bağımsızlık için çıkardığı isyanlar bu meselenin ayrı bir vechesini teşkil etmekteydi.

1.1) 18. Yüzyılın Sonlarından İtibaren Osmanlı-Rus İlişkileri ve Devletlerarası Boyutu

21 Temmuz 1774'te Osmanlı ile Rusya arasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması'na göre Kırım siyasi olarak Osmanlı Devlet'inden ayrılarak bağımsız bir hale getirildi. Rusya antlaşmanın ardından Kırım üzerindeki baskılarını artırırken, Osmanlı Devleti Kırım'ın geri alınmasını arzu etmekteydi. 10 Mart 1779'da imzalanan Aynalıkavak Tenkihnamesi ile Kırım'ın bağımsızlığı Küçük Kaynarca'daki şekliyle aynen kabul edildi. Bu durum Osmanlı Devleti tarafından da onaylandı. 1783'te Rus Çariçesi II. Katerina Kırım'ı ilhak ettiğini duyurdu. Askeri ve mali sıkıntılar nedeniyle savaşı göze alamayan Osmanlı Devleti, 8 Ocak 1784'te verilen senetle Kırım'ın Rusya tarafından ilhakını kabul etti. Kırım'ın bir emrivaki ile Rusya tarafından ele geçirilmesi, 1787'de Osmanlı'nın savaş ilan etmesine sebep oldu. 9 Şubat 1788'de Avusturya'nın da Rusya'nın tarafında savaşa girmesiyle Osmanlı Devleti iki cephede savaşmak zorunda kaldı. Osmanlı Devleti ufak başarılar kazansa da her iki cephede de yenilmekteydi. Ancak Osmanlı Devleti'nin İsveç ile 11 Temmuz 1789 ve Prusya ile 31 Ocak 1790'da²² ittifak anlaşmaları imzalaması, Rusya ve Avusturya'yı sıkıştırmaktaydı. Prusya'nın bu barış sonucunda Avusturya'yı tehdidi, işe yaradı. 4 Ağustos 1791'de Osmanlı ile Avusturya arasında Zıştovi Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmayla Avusturya ve Osmanlı Devleti arasında Rusya'ya karşı "siyasi bir kader birliği" meydana geldi ve bu iki devlet yıkılışlarına kadar bir daha birbirleriyle savaşmadı.²³

²² Kemal Beydilli, *1790 Osmanlı-Prusya İttifakı (Meydana Gelişi-Tahlili-Tatbiki)*, İstanbul 1984.

III. Selim'in Kırım'ın muhakkak geri alınmasına yönelik istek ve azmi Osmanlı ordularının içinde bulunduğu kötü durum yüzünden sonuçsuz kaldı. Osmanlı Devleti barış istemek zorunda kaldı. 18 Ekim 1791'de Yaş kasabasında başlayan müzakereler 10 Ocak 1792'de Yaş Antlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlandı.²⁴ On üç maddelik bu antlaşmaya göre; 1774 Küçük Kaynarca, 1779 Aynalıkavak Tenkihnamesi, 1783 Ticaret Ahidnamesi ve 1784 Kırım'ın ilhakı anlaşması yürürlükte kalacaktı. Kısacası Osmanlı Devleti'nin Kırım'ı geri alma planları tamamen yok olmaktaydı. Turla Nehri sınır olacak, Özi Kalesi ve çevresi Rusya'ya bırakılacaktı. Rusya savaş esnasında ele geçirdiği Bender, Akkirman, Kili ve İsmail kalelerini Osmanlılara iade edecekti. Kuban Nehri iki devletin Kafkasya'daki sınırı olarak belirlenecekti. Rus ticaret gemileri, Akdeniz'de Garp Ocakları korsanlarının saldırılarından korunacak ve herhangi bir sorunda meydana gelen zarar Garp Ocakları tarafından ödenecekti. Eğer Garp Ocakları da ödemeye yanaşmazsa zararları Osmanlı Hazinesi karşılayacaktı.²⁵ Osmanlı'nın bu anlaşma ile en büyük kaybı Turla Nehri'nin her iki devlet arasındaki sınır yapılması ve Özi Kalesi'nin Rusya'ya terki maddeleridir. Nitekim Rusya, Özi Kalesi'nin alınmasıyla Karadeniz'de daha etkin olmaya başlamış ve bazı stratejik mevkiilerin ele geçirilmesiyle de Balkanlara biraz daha sokulma fırsatı yakalamıştır. Akdes Nimet Kurat bu antlaşma ile birlikte Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı askeri açıdan üstün olduğunu kanıtlandığı görüşündedir.²⁶

Yaş Antlaşması ile son bulan savaşta askeri sahadaki güçsüzlüğünü bir kez daha anlayan Osmanlı Devleti devletlerarası ilişkilerden yararlanma ve yeni ittifaklar arayışına girmeye önem vermiştir. Çok geçmeden Fransa'nın 18 Ekim 1797'de Campo Formio Barış Anlaşması ile tarihe karışan Venedik Devleti'nin Akdeniz'deki topraklarını ele geçirmesi ve Osmanlı Devleti ile sınırdaş olması yeni ittifakları da

---

²³ Kemal Beydilli, "Ziştovi Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 44, İstanbul 2013, s. 467-472.

²⁴ Kemal Beydilli, "Yaş Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 43, İstanbul 2013, s. 343-347.; Anlaşma metni için bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 181-194.

²⁵ Garp Ocakları, Osmanlı Devleti'nin Cezayir, Tunus ve Trablusgarp eyaletlerine 16. ve 20. yüzyıllar arasında verdiği isimdir. Garp Ocaklarının zararı maddesi Akkirman Anlaşması'nın yedinci maddesini oluşturmaktadır.

²⁶ Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi*, s. 311.

beraberinde getirmiştir.²⁷ Fransa'nın bu durumun hemen akabinde Malta ve Mısır'ı işgal etmesi Osmanlı Devleti'ni Rusya ve İngiltere'ye yakınlaştırmıştır. Napolyon Fransa'sının Akdeniz'de güçlenmesinden rahatsız olan Rusya ile Osmanlı Devleti arasında yapılan müzakereler neticesinde her iki devlet arasında 3 Ocak 1799'da ittifak antlaşması imzalanmıştır.²⁸ Osmanlı Devleti bu antlaşma ile Fransa'nın Akdeniz'deki gücüne son vermek için gerekli yardımı sağlamış oldu. Aynı zamanda her iki devlet karşılıklı yardımlaşmayı kabul ederek birbirlerinin toprak bütünlüğünü garanti ediyorlardı. Osmanlı Devleti, Rusya'nın ardından 5 Ocak 1799 tarihinde İngiltere ile de bir antlaşma imzaladı. Bu antlaşma ile İngiltere, Osmanlı-Rus ittifakındaki aynı şartları kabul ettiğini belirtiyordu.²⁹ 1799 Osmanlı-Rus ittifak antlaşması, Rus tarafının bazı maddeler ekleme talepleri üzerine 24 Eylül 1805'te yenilendi³⁰ ancak yenilenen ittifak antlaşması da iki devlet arasındaki sorunları çözmeye yetmedi. Aralık 1806'da tekrar Osmanlı-Rus Savaşı başladı.

1.2) 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı, Sebepleri, Seyri ve Bükreş Antlaşması

Fransa'nın 2 Aralık 1805'te Rusya ve Avusturya ordularını Austerlitz'te yenilgiye uğratması sonucu Osmanlı Devleti, Fransa tarafına yöneldi. Fransa'ya elçi olarak Muhib Efendi gönderildi ve buna mukabil Fransa ise elçi olarak General Sebastiani'yi İstanbul'a gönderdi. (10 Ağustos 1806).³¹ General Sebastiani'nin İstanbul'a gelmesi ile

---

²⁷ Osmanlılar, Campo Formio Antlaşması'nı savaş ihtimalinin ortadan kalktığını düşünerek olumlu karşılamıştır. Ancak, Mora Valisi Hasan Paşa, gönderdiği tahririnde; Avusturya ve Fransa'nın Osmanlı topraklarını paylaşım kararı aldıklarını ve Fransa'nın Venedik'ten kalan Girit ve Mora'ya sahip olduğunu belirtir. Bkz. İsmail Soysal, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999. s. 172-174.

²⁸ 14 madde ve hatimeden oluşan bu ittifak metni için bkz. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, VII, s. 304-307; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 197-200.; Osmanlı Arşivi muahede tasnifinde imzalanan bu ittifak anlaşmasının Rusça ve Fransızca tercümesi ile gizli anlaşmanın senedini içeren üç adet defter ve üç adet tasdikname mevcuttur. Bkz. BOA, *MHD*, nr. 16 (23.12.1798).; Ayrıca, Rusya ile bu anlaşmanın yanı sıra Mısır'ı istila eden Fransızlara karşı Rusya'nın donanmasıyla yardıma geleceği ve bu yardımın şartlarına dair bir gizli anlaşma da mevcuttur. Bkz. BOA, *C.HR*, 85/4232 (26 Receb 1213, 3 Ocak 1799).

²⁹ Anlaşma İngiltere elçisi Spencer Smith ile Osmanlı murahhasları İsmet Bey ve Reisülküttap Atıf Efendi tarafından imzalanmıştır. 13 madde ve hatimeden oluşan bu anlaşmanın metni için bkz. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, VII, s. 307-311; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 201-204.

³⁰ 15 madde ve hatimeden oluşan 24 Eylül 1805 tarihli Osmanlı-Rus ittifak anlaşması ile anlaşmanın gizli maddelerinin metni için bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 221-232.

³¹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, VIII, s. 74.

birlikte Rus karşıtı politikalarını uygulamaya koymas1 bir oldu. Eflak ve Boğdan voyvodaları azledildi³² ve Boğazlar tamamen Rus donanmasına kapatıldı. İngiltere ve Rusya bu durumu protesto etti. Bunun neticesinde Osmanlılar bu uygulamalarından vazgeçtilerse de Rusların Ekim 1806'da Memleketeyn'e saldırıları sonucu geç kaldılar. Çok geçmeden Osmanlılar da Aralık 1806'da Rusya'ya ve Ocak 1807'de İngiltere'ye savaş ilan etti.³³

İngiliz donanmasının Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul önlerine gelmesi ile III. Selim ve devlet ricali korkuya kapıldı. Ancak Fransız elçisi General Sebastiani'nin önerisiyle İstanbul'da ve Çanakkale'de savunma hazırlıklarına başlanılması üzerine İngiliz donanması geri çekildi. İskenderiye'ye çekilerek karaya çıkan İngiliz askerleri Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın direniş1 ile karşılaşarak bölgeyi tahliye etmek zorunda kaldılar (14 Eylül 1807).³⁴ Akdeniz de bu durum yaşanırken, İstanbul'da Nizam-ı Cedid karşıtı Kabakçı Mustafa ayaklanması sonucunda III. Selim tahttan indirildi (29 Mayıs 1807) ve yerine IV. Mustafa tahta çıkarıldı. Napolyon'un Haziran 1807'de Fridland savaşlarında Rusları yenilgiye uğratması sonucu Fransa ve Rusya Tilsit'te görüşmek üzere bir araya geldiler. Napolyon, yenilik taraftarı III. Selim'in tahttan indirilmesiyle, Osmanlı Devleti'nin artık dağılma aşamasına girdiğini ve her iki devletin de bu duruma tedbir alması gerektiğini Çar I. Aleksandr'a anlattı. 9 Temmuz 1807'de Tilsit Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre, Rusya Avrupa'daki koalisyon savaşlarında Fransa'yı destekleyecek, Fransa da buna karşılık devam eden Osmanlı-Rus savaşının sona ermesi için arabuluculuk yapacaktı.³⁵ Eğer Osmanlı Devleti'nin bu antlaşma önerisini reddi halinde, Fransa ve Rusya, Rumeli ve İstanbul harici Avrupa'da kalan Osmanlı topraklarını aralarında paylaşacaktı. Osmanlı devleti

---

³² O dönemde Eflak ve Boğdan'da voyvoda olan İpsilanti ve Murusi Rus yanlısı bir politika takip ettiklerinden, 1806 yılında görevlerinden alındı ve yerlerine Sutuzo ve Kallimachi tayin edildi.

³³ Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridü'l-Uhûd 1812 Bükreş Andlaşması ile İlgili Galib Paşa Evrakı", *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997. s. X: Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye savaş ilan etmesinin sebebi İngiltere'nin Memleketeyn üzerindeki Rus taleplerini desteklemesidir.

³⁴ Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 234.

³⁵ Tilsit Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren maddeleri: 1- Denizlerde ve karalarda asker ve donanmalarının savaşı terk edecek ve 2- Osmanlı Devleti'nin Rusya ile aralarında yapılacak olan mütakerenin tasdiknamelerinin mübadelesine kadar Memleketeyn'de kendi askerlerinin mevcut durumda bulunmayacağını taahhüt edecek ve bu bölgeyi işgal etmeyecekti. Talleyrand imzasıyla gönderilen bu yazının tercümesi için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1360/53556 (23 Safer 1222, 2 Mayıs 1807)

tarafından isteklerin kabul edilmesiyle,³⁶ Rusya ile 26 Ağustos 1807'de Slobozia'da mütareke imzalandı. Bu mütarekeye göre, Ruslar, Eflak ve Boğdan'ı 35 gün içinde boşaltacak ancak barışın akdine kadar Osmanlılar da buraları işgal etmeyecekti.³⁷ Napolyon 12 Ekim 1808'de Erfurt'ta Çar Aleksandr ile buluşarak bir antlaşma imzaladı. Bu antlaşmayla Eflak ve Boğdan Ruslara bırakılıyordu.³⁸ Aleksandr ile Napolyon'un Tilsit ve Erfurt'ta pazarlıkları Osmanlılar tarafından öğrenilince, İngiltere'nin de aleyhine olan bu pazarlıklar iki devleti yakınlaştırdı. İngiltere ve Osmanlı arasında 5 Ocak 1809 tarihinde Kale-i Sultaniye (Çanakkale) Antlaşması imzalandı.³⁹ Bu antlaşmanın 11. maddesi ile "Bahr-ı Sefid ve Siyah Boğazları" üzerinde yabancı savaş gemilerinin geçişi ancak Osmanlı iznine bağlı olduğu vurgulanmaktaydı. Boğazlar hususundaki bu eski usulü İngilizlerin de kabullenmesiyle Osmanlı Devleti, Boğazların kapalılığı meselesini diğer devletlere karşı da aynı şekilde muhafaza edeceğini İngiltere'ye taahhüt etti. Bu taahhüt ile birlikte Boğazlar Meselesinin devletlerarası bir sorun haline gelişinin ilk adımı atıldı.⁴⁰ Antlaşmanın gizli maddesinde ise Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne herhangi bir saldırısı durumunda, İngiltere Osmanlı Devleti'ne yardımı kabul ve taahhüt ediyordu. Bu anlaşma ile Boğazlar üzerinde bir İngiliz-Rus rekabeti doğdu. İngilizler Rusların Akdeniz'de ilerleyişlerine karşı bu anlaşmayı kullandı. Antlaşmanın 11. maddesinde Karadeniz Boğazı'nın yabancı savaş gemilerine kapalı tutulması hususu, doğrudan Rusya'nın 1798 ve 1805 anlaşmalarıyla Osmanlı Devleti'nden aldığı imtiyazları engellemek içindi.⁴¹ Boğazların savaş gemilerine kapalılığı hususu, bu anlaşma ile beraber açıkça dile getirilmesine rağmen, bir zaman sonra İngiltere elçisinin kendisini götürmek üzere Çanakkale'ye gelmiş olan bir savaş

---

³⁶ Osmanlı Devleti tarafından Tilsit Antlaşması şartlarının kabul edildiğine dair Fransa elçisine yazılan tahrir için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1416/57889 (tarihsiz)

³⁷ Antlaşma, Yergöğü civarında Slobozia (İslabozi, Romanya) karyesinde Galip Efendi ve Rus murahhası Sergius Laşkaref arasında imzalanmıştır: Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, VIII, s. 226-227; Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridü'l-Uhud", s. XII.

³⁸ Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridü'l-Uhud", s. XI.; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 234.

³⁹ Antlaşma metni ve gizli maddeler için bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 235-240.; Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, IX, s. 286-288.; Cemal Tukin, *Boğazlar Meselesi*, haz. Bülent Aksoy, İstanbul: Pan Yayıncılık, 1999. s. 143-162.

⁴⁰ Cemal Tukin, *Boğazlar Meselesi*, s. 155-156.

⁴¹ Cemal Tukin, *Boğazlar Meselesi*, s. 157-158.

gemisine Osmanlılar tarafından bir defaya mahsus olmak üzere izin verilmesi,⁴² Rus elçilerinin de İstanbul'a savaş gemisiyle gelip gitmek istemelerinin zeminini hazırlamıştır.

İngiltere ile 1809'da barış imzalanırken Ruslara karşı savaş yeniden alevlendi. Rus orduları Balkanlarda ele geçirdikleri yerlerden çıkarılamadı. Tuna nehri iki ordu arasında doğal sınır kabul edildi. Bundan sonra iki ordu arasında yapılan savaşlar bir neticeye ulaşmadan sürüp gitti. Ekim 1811'de Tuna'nın sol yakasında bulunan sadrazam ve Osmanlı ordusu Rus kuvvetlerinin şiddetli saldırıları ve sıkıştırmaları sonucu zor durumda kaldı. 14 Ekim'de Sadrazam Ahmet Paşa karşı tarafa geçmeyi başardıysa da, Osmanlı ordusu Tuna'nın solunda kaldı⁴³. Ahmet Paşa bunun üzerine Ruşçuk'ta bir meclis toplayarak barış kararı aldı.

General Kutuzof (Prens Mihail İllanionoviç Golenişov-Kutuzov), Fransa ile aralarındaki gerginlikten dolayı barışın esaslarının hemen kararlaştırılmasını istiyordu. Osmanlı murahhasları müzakereler esnasında sadrazama gönderdikleri şifreli bir yazıda Fransa ile Rusya arasında bir savaşın çıkmak üzere olduğunu ve bu durumun Osmanlı Devleti'nin kaybettiği yerleri geri alabilmesi için bir fırsat olabileceğini belirtiyorlardı.⁴⁴ Osmanlı Devleti ise, iç sorunları ve ordunun yetersizliği dolayısıyla barış yapmak zorundaydı. Kasım 1811'de Yergöğü'nde başlayan barış görüşmelerine kadar durum böyle idi⁴⁵. Yergöğü'nde başlayıp, Bükreş'te devam ederek biten müzakerelerde bulunmak üzere Osmanlı tarafından baş murahhaslığa Mehmed Said Galip Efendi (sonradan Paşa), ikinci murahhaslığa Anadolu payesiyle Ordu-yu hümâyûn kadısı Müftüzade Selim Molla Efendi, üçüncü murahhaslığa Yeniçeri kâtibi Abdülhamid Efendi ve tercümanlığa da Demetrius Murusi tayin edildi. Rus tarafında ise, baş murahhaslığa Andre İtalinski, ikinci murahhaslığa Jean Sabanief, üçüncü murahhaslığa

---

⁴² Bkz. BOA, *C.HR.* nr. 115/5723: Boğaz hisarları naiblerine ve dizdarlarına yazılan bir emirde, İngiltere sefirinin “devleti tarafından murahhas bulunduğundan zatına mahsus olmak ve ahlafına tecavüz etmemek ve aharı hakkında emsal olmamak ve saire sirayet eylememek şartıyla” kendisine izin ve ruhsat verilmiştir.

⁴³ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, X, s. 6-9; Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, s. 196.

⁴⁴ Osmanlı murahhaslarının sadrazama gönderdiği yazı için bkz. BOA, *TS.MA.e.*, 439/53 (3 Rebiülahir 1227, 16 Nisan 1812)

⁴⁵ Mayıs 1808'den Kasım 1811'e kadar yapılan muharebeler ve olaylar için kısaca bkz. Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü'l-Uhud”, s. XII-XIV.

ise Joseph Fonton tayin edildi. Kutuzof da müzakereleri yürütecek sorumlu kişi olarak görevlendirildi.⁴⁶

Müzakereler öncesi, Sadrazam Ahmet Paşa ile General Kutuzof arasında karşılıklı yazışmalar yapıldı. Bu ilk yazışmalarda görülmektedir ki, Anadolu sınırı meselesi müzakerelerin yürütülmesi açısından sıkıntı teşkil edecektir.⁴⁷ 25 Ekim’de Yergöğü’ne varan heyet, 29 Ekim’de Ahmet Paşa’ya gönderdiği yazıda ilk resmi görüşmeye kadar yaşanan olaylar hakkında bilgi verdi. Burada Galip Efendi’ye murahhaslık için kendilerine verilmesi lazım gelen ruhsatnamenin Rusya imparatoru tarafından verildiği, buna karşın Osmanlı padişahının murahhaslara veya Sadrazama herhangi bir ruhsatname verip vermediği soruldu. Galip Efendi’nin sadece sadrazam tarafından verilen bir ruhsata sahip olması, General Kutuzof ile aralarında sürtüşmelere neden oldu. Uzun münakaşalar sonucu Kutuzof Ahmet Paşa’ya bu durumu eleştiren bir mektup gönderdi ve “*Ancak sulh için samimi olduğumuzu isbat için ruhsatnamenin gelişine kadar sulh müzakerelerini sürdürmeyi ve bu süre içinde harp harekâtının durdurulmasını kabul ediyorum*”⁴⁸ diye ifade etti.

Murahhaslık sorunlarının bu şekilde halledilmesinin ardından resmi olarak ilk defa 1 Kasım 1811 tarihinde görüşmelere başlandı. İlk görüşmenin ardından murahhaslar müzakerelerde görevlerini nasıl bir şekilde uygulayacaklarını bir takrirle Sadrazam Ahmet Paşa’ya gönderdiler.⁴⁹ Yergöğü ve Bükreş’te murahhaslar arasında 1 Kasım 1811’de başlayıp, 22 Mayıs 1812’de biten on sekiz görüşme oldu.⁵⁰ Müzakerelerde tartışılan konular; Tuna boğazları,⁵¹ Eflak ve Boğdan’a verilen

---

⁴⁶ Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü’l-Uhûd”, vr. 2a-2b.; Kutuzof tarafından murahhaslara verilen ruhsatname için bkz. BOA, HAT, nr. 1240/48248 (9 Şevval 1226, 27 Ekim 1811)

⁴⁷ Sulh için yapılan dört adet yazışmanın özeti için bkz. Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü’l-Uhûd”, s. XXIV-XXVI.

⁴⁸ Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü’l-Uhûd”, s. XXVII.

⁴⁹ Osmanlı murahhasları tarafından Sadrazam Ahmet Paşa’ya gönderilen takrir için bkz. BOA, HAT, nr. 965/41284-D (27 Şevval 1226, 3 Kasım 1812) ; Fehmi İsmail, “Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi”, *Bellekten*, Cilt XLVI, Sayı 181, Ocak 1982. s. 78.

⁵⁰ On sekiz adet görüşmenin mazbatalarının özetleri için bkz. Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü’l-Uhûd”, s. XXVIII-XLII.; Fehmi İsmail, “Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi (1811-1812)”, s. 78-119. Cevdet Paşa’da bu görüşmelerin “Siret Nehri hudud olmak üzere” on üç defa Yergöğü’nde ve bir defa Bükreş’te olmak üzere toplam on dört görüşme yapıldığı belirtilir. Yergöğü ve Bükreş’teki görüşmeler için bkz. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, X, s. 11-17.

imtiyazlar, Anadolu hududu ve Sırp Meselesidir. Müzakerelerde sorun teşkil eden bu hususlar ileride Akkirman'da da Osmanlılar aleyhinde olmak üzere ortaya çıkacaktır. Nitekim Bükreş Antlaşması'nın beşinci (Eflak-Boğdan'a verilen imtiyazlar), altıncı (Anadolu hududu) ve sekizinci (Sırp meselesi) maddelerini içeren bu hususlar Akkirman Antlaşması'nın ana hususunu teşkil etmektedir. Rusya 1812'de Bükreş'te kabul ettiremediği bu maddeleri 1826'da Akkirman'da savaş tehdidiyle kabul ettirmeye çalışacaktır.

Müzakerelerin bu konularda çıkmaza girmesiyle Ruslar Mayıs ayı başında taleplerini değiştirmeye karar verdiler. General Kutuzof, müzakerelerin yavaş ilerlemesi ve Fransa ve Avusturya arasında ittifakın oluşması üzerine 19 Mayıs 1812⁵² tarihinde suret-i temessuk-ı esas adıyla bir esas senet imzaladı. Bu senet Bükreş Antlaşması esaslarının tespitidir. Senet; Tuna boğazı hududu; İsmail ve Kili kalelerinin durumu; Anadolu hududu; Sırp meselesi ve Eflak-Boğdan imtiyazlarını içerir.⁵³

Bu ön antlaşmanın imzalanmasının ardından, Amiral Çiçakof (Pavel Vasiljevic Cicagov) Avusturya-Fransa arasında oluşan ittifakı dağıtmak amacıyla her iki ülkeye de saldırılması gerektiğini Çar Aleksandr'a tavsiye etti. Bu tavsiyeyi olumlu bulan Aleksandr, Kutuzof'un böyle bir taarruzun üstesinden gelemeyeceğini düşünerek, yerine Tuna orduları başkomutanı olarak Amiral Çiçakof'u görevlendirdi.⁵⁴ 29 Mayıs

---

⁵¹ Mehmet İlkin Erkutun burada "Boğaz" tabiri ile Tuna Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü üç kanallı kuzeyde Kili, ortada Sünne, güneyde Hızır İlyas'ın kastedildiğini belirtir. bkz. Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridü'l-Uhûd", s. XLIX.; Rusya, Tuna boğazlarından Sünne Boğazı'nın müşterek olmasını talep etmekte idi. Rusların bu konudaki iddiaları ve diğer meseleler hakkında Kutuzof'a yazılan cevaba dair bkz. BOA, *TS.MA.e.*, nr. 439/43 (23 Şevval 1226, 10 Kasım 1811); Buna mukabil, Osmanlı murahhasları sınır hususunda en uygun boğazın Kili olduğunu belirtmekteydiler. Bkz. Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi", s. 79.

⁵² Fehmi İsmail senedin imza tarihini 17 Mayıs olarak verir iken bir yanlışlık yapmıştır: Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi", s. 102.; Senedin imza tarihi için bkz. Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridü'l-Uhûd", s. XLIV: "*Zikr olunan altı esas maddenin bundan sonra yapılacak andlaşmaya tam olarak yazılması için ruhsatımız gereği tarafımızdan imza ve Rusya Devleti Baş Generali Kutuzof'un imzalı senediyle mübadele olundu. 7 Cumâde'l-ülâ sene 1227 (19 Mayıs 1812)*"

⁵³ Esas senet için bkz. Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridü'l-Uhûd", vr. 34b.

⁵⁴ Bu tayin işleminde Kutuzof'un Bükreş müzakerelerinde çok yavaş ilerlemesi de etkili olmuştur. Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi", s. 103.; Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, X, s. 23.; Jorga'ya göre Çiçakof, Kutuzof'un yeteneksizliği üzerine, "Osmanlı baskısı altında olan ve dini bağlar ile Ruslara bağlı olan Rumların ve tüm milletlerin ayaklanabileceği" tehdidi ile Rusya'nın menfaatleri için Bükreş'e gönderildi: Nicolea Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, s. 199.

1812 (17 Cemaziyel-evvel 1227)'de⁵⁵ suret-i ahidnâme-i celî adıyla biri açık, diğeri uhudname-i hafî⁵⁶ adıyla gizli, iki antlaşma imzalandı.

On altı madde ve hatimededen oluşan esas antlaşmanın “her iki devlet arasında önceden imzalanmış olan anlaşmaların, bu anlaşma ile değiştirilmediği takdirde geçerli olduğuna” dair olan üçüncü maddesi Osmanlılar açısından sorun teşkil etti. Antlaşmada olmamasına rağmen, Ruslar bu maddeyle boğazlardan savaş gemisi geçirme haklarının bulunduğunu iddia ediyorlardı. 1805 Osmanlı-Rus ittifakı anlaşmasındaki yedinci maddenin⁵⁷ bu iddialarını desteklediğini öne sürüyorlardı. Oysa Osmanlı-Rus ittifakı 1806 yılında savaşın başlamasıyla son bulmuştu. Osmanlı Devleti'ne göre Rusya'nın elinde tuttuğu Yedi Ada'yı 1807'de Fransa'ya terk etmesiyle böyle bir hakkı kalmamıştı.⁵⁸ Sonuçta Ruslara boğazlardan serbest geçiş hakkı ebediyen verilmemişti.

Sadrazam Ahmet Paşa ve murahhaslar tarafından düzenlenen bu gizli ve açık antlaşmalar Sultan II. Mahmut'un ve devlet ricalinin tepkisini çekti. Rusların Anadolu sınırındaki Anakra-Kemhal arasındaki bölgeyi kullanmalarına itiraz ediyorlardı. Ahmet Paşa, Sultan Mahmut'un emirlerini içeren kaimeyi sadrazama ulaştırdı.⁵⁹ Sadrazam Ahmet Paşa kaimeye cevabında Ruslarla yapılacak ittifakta yaşanacak sıkıntıları bildiğini ancak savaşa devam edildiği takdirde asker, mühimmat ve para eksikliğinden

---

⁵⁵ Mevridü'l-Uhûd'daki kayda göre antlaşmanın imza tarihi 17 Cumâde'l-ûlâ'dır. Mehmet İlkin Erkutun, bu doğrultuda literatürdeki Bükreş Antlaşması'nın imza tarihine ilişkin verilen bilgilerin yanlış olduğunu ifade eder. Nitekim Cevdet Tarihi, Nicolae Jorga, Mufassal Osmanlı Tarihi ve Fehmi İsmail'in adı geçen makalesinde antlaşmanın imza tarihi 28 Mayıs olarak gösterilmiştir. Yapılan yeni çalışmalarda da Bükreş'in tarihi yanlış verilmektedir.; Bükreş Antlaşmasının metni için bkz. BOA, *MHD*, nr. 20, (16. 05. 1812); Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, c. X, s. 242-250.; Şâni-Zâde Mehmet Atâullah Efendi, *Şâni-Zâde Tarihi, (1223-1237/1808-1821)*, nşr. haz. Ziya Yılmaz, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2008. c. I, s. 547-558.; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 240-254.

⁵⁶ Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü'l-Uhûd”, v. 38b. Gizli maddeler, Ruslara terkedilen İsmail ve Kili kalelerinin yıkılması ve Rusların bölgede herhangi bir askeri faaliyette bulunamaması ve Anadolu tarafında Ruslara iskele (Anakra ile Kemhal bölgesi) tahsisi hususudur. Bu maddeler “suret-i temessük-ı esas”ın ikinci ve üçüncü maddelerinde yer almıştır. Ancak Osmanlıların gizli ittifaka karşı olması ve Rusların yaklaşan Fransız-Rus savaşı sebebiyle acilen anlaşma isteklerinden dolayı anlaşmada yer almamıştır.

⁵⁷ Bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 230-231.

⁵⁸ Fehmi İsmail, “Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi”, s. 104-105.

⁵⁹ BOA, *HAT*, nr. 966/41286-A (9 Cemaziyevvel 1227, 21 Mayıs 1812): Belgede Ruslara karşı ret cevabı verilmesi gerektiğini bi'l-ittifak ile kararlaştırarak, ittifak akdi değil sohbetinin dahi edilmemesi ve Rusların Anadolu maddesiyle amaçlarının savaş mühimmatı nakli yaparak, Gürcistan, İran, Abaza ve Çerkes bölgelerini zapt etmek olduğunu belirtir. Anadolu hududu için iddiaların bertaraf edilmesine çalışılmasını emreder.

dolayı zaten Osmanlı Devleti'nin bu savaşı sürdüremeyeceğini savunuyordu.⁶⁰ Ancak II. Mahmut ittifaka ve Rusların Kemhal-Anakra arasını kullanmasına izin verilmemesi görüşünde ısrar ediyordu. Ayrıca Rusları bu madde konusunda vazgeçirmek için İngiliz Stratford Canning'in⁶¹ yardımını istediğini belirtti. Bütün bu emirlere rağmen anlaşma senedi 2 Haziran'da İstanbul'a geldi. Anlaşma şartları meşverette görüşülerek, Kemhal-Anakra (ikinci gizli madde) ve anlaşmanın Sırplarla ilgili (sekizinci) maddelerine itiraz edildi. Her iki maddenin de iptali istendi, çünkü II. Mahmut ve devlet ricali bu maddelerin Rusya tarafından iyi niyetle konulmadığına ve ileride sorun teşkil edeceğine inanıyorlardı.⁶²

Tasdiknamelerin değişik nüshaları hazırlanıp, Galip Efendi'ye gönderildi. Osmanlılar Rus heyetine kabul ettirmek istedikleri nüshada birtakım değişikliklere gitti. İki gizli maddeyi açık anlaşmanın onbeş ve onaltıncı maddeleri, açık anlaşmanın onbeş ve onaltıncı maddelerini de onyedinci ve onsekizinci maddeleri diye gösterdiler.⁶³ Lakin Sadrazam Ahmet Paşa, tasdikname mübadelesi ertelenirse anlaşma sağlanamayacağından önce anlaşmaların her ikisinin de (açık ve gizli) onaylanmasını istedi. Birkaç gün sonra sadece açık anlaşmanın Rusların sekizinci maddede değişikliği kabul ettikleri takdirde mübadelesini istedi. Amiral Çiçakof'tan gizli anlaşmanın ikinci ve açık anlaşmanın sekizinci maddesinin iptalini istedi. Ancak Çiçakof bu isteği geri çevirdi ve durumu Rus hükümetine aktardı. Çiçakof ve Rus hükümeti Sırp maddesinde geri adım atmadı. Bunun üzerine Galip Efendi sadrazama gönderdiği şifreli kaimede sekizinci maddenin herhangi bir sorun teşkil etmediğini ve Rusları ilgilendirmediğini söyledi.⁶⁴ Stratford Canning, gizli anlaşmanın ikinci maddesinin kendilerine dost olan İran'a karşı sorun çıkaracağını belirterek, kabul

---

⁶⁰ BOA, *HAT*, nr. 1092/44319 (17 Cemaziyelevvel 1227, 29 Mayıs 1812); Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi", s. 106.

⁶¹ Stratford Canning'in (1786-1880) yaptığı görevler için kısaca bkz. Stanley Lane Poole, *Lord Stratford Canning'in Türkiye Anıları*, çev. Can Yücel, Ankara: Yurt Yayınları, 1988. s. 9-10.

⁶² Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi", s. 107-108.

⁶³ Değiştirilen maddeler için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1093/44374 (1 Cemaziyelahir 1227, 12 Haziran 1812)

⁶⁴ Şifre kaimenin tercüme edilmiş sureti için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1097/44421 (19 Recep 1227, 29 Temmuz 1812)

edilemeyeceğini belirtti. Ancak Canning'ın Ruslar üzerinde pek bir tesiri olmadı.⁶⁵ Bu tartışmalara son noktayı Kont Rummyantsev⁶⁶ koydu. İleride gizli maddelerin tekrar müzakere edilebileceğini ve açık anlaşmanın imzalanması gerektiğini belirtti. 20 Haziran'da anlaşmaya onay veren II. Mahmud anlaşmanın sekizinci maddesi dışında Ruslarla mutabıktı. Ancak bu maddenin ileride bir sorun oluşturacağını bilmekteydi. Akkirman'da da olduğu gibi, Ruslar sonraki dönemlerde taleplerinde sürekli Bükreş'e atıfta bulunacaklardı. Bükreş Antlaşması Osmanlı-Rus ilişkilerinin temelini oluşturdu.⁶⁷

---

⁶⁵ Canning'ın bu sözleri üzerine Çiçakof Galip Efendi'ye, İngiltere elçisi Canning'ın sözlerine güvenilemeyeceği, onun kendi devletinden dahi memuriyeti için izni olup olmadığına dair herhangi bir bilginin olmadığını söyler. Bkz. Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridü'l-Uhûd", v. 95b. Canning'ın Bükreş Antlaşması'ndaki rolü için bkz. Stanley Lane Poole, *Lord Stratford Canning'in Türkiye Anıları*, s. 37-43.;Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi", s. 111-112.

⁶⁶ Kont Nikolay Petroviç Rummyantsev (1754-1826), anlaşmanın imzalandığı dönemde Rusya Hariciye Nazırıydı. Osmanlılarla anlaşmanın önemini iyi bilen Rummyantsev, gizli anlaşmanın ikinci maddesinin iptal edilmesini ve Çiçakof'a buna razı olmasını tavsiye etti. Bkz. Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi", s. 116-117.

⁶⁷ Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi", s. 119.

II. BÖLÜM

AKKIRMAN ANTLAŞMASI'NIN MEYDANA GELİŞİ VE MÜZAKERELERİ

2.1) Murahhasların Gönderilme Nedenleri

Rusya ile Bükreş Antlaşması'nın Anadolu hududu maddesinde Kemhal, Sohum ve Anakra⁶⁸ kalelerinin Osmanlı'ya teslimi hususunda anlaşılmıştı. Adı geçen kalelerin üç aya kadar teslimi hususu Bükreş'in esas senedinde yer alıyordu. Ancak Rusya bu maddeyi yerine getirmeyerek, Bükreş Antlaşması'nın acele düzenlendiğini bahane edip antlaşmanın aydınlatılması için görüşme talebinde ısrar etti.⁶⁹ Bunun sonucunda İstanbul'daki Rus elçisi İstrogonof (Aleksandroviç Stroganov) ile görüşmeler yapılarak, bazı hususlara karar verildi, fakat 1821 Rum İsyanı nedeniyle bu görüşmeler sonuç bulmadı.⁷⁰ İstrogonof bundan şikâyet etmesine rağmen Rusya'dan aldığı emir üzerine Rumların isyanına ilgisiz kaldı. Fakat çok geçmeden Rumlara “zulm u gadr” olunuyor diyerek şikâyete başladı. Bu gelişmeler doğrultusunda, 1821 Ağustos'unda Osmanlı ile siyasi ilişkileri keserek, sefareti terk etti⁷¹. Bunun üzerine Sadaret'ten Rus başvekiline yazı yazıldıysa da cevap alınamadı.⁷²

---

⁶⁸ Anakra, Kemhal ve Sohum kaleleri Rusya'nın Kafkasya hâkimiyeti açısından önemlidir. Nitekim Rusya Karadeniz sahillerinde olan stratejik öneme sahip bu üç kale ile önemli bir avantaj elde etmiş ve bu sayede bölgede tutunabilmiştir. John Baddeley, Rusların bu sayede Transkafkasya'da hem İran hem de Osmanlı'ya karşı kendini koruduğunu belirtir. Bkz. John F. Baddeley, *The Russian Conquest of the Caucasus*, Londra: Logmans, Green and Company, 1908, s. 70.; Bükreş Antlaşması'nın imzalanmasından itibaren Anadolu hududu maddesi Osmanlı-Rus anlaşmazlığının ana noktası haline geldi. Rusya'nın bu toprakları boşaltmaması yeni bir savaş tehlikesini beraberinde getirdi. Bkz. Ahmet Yüksel, *II. Mahmut Devrinde Osmanlı İstihbaratı*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2013. s. 223.

⁶⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, s. 189.

⁷⁰ İstrogonof, Bükreş Anlaşması'nın şartlarını tenkih için sürekli taktir göndererek mükâleme talep etmekteydi. Bunun sonucu nişancı Hamid Bey mükâlemeye memur edildi. Cevdet Paşa, Hamid Bey'in “mükâleme memuriyetine lazım olan ma'lumattan bî-behre” olması nedeniyle yanına sabık Boğdan Voyvodası İskerlet Bey'in tayin edildiğini vurgulayarak Hamid Bey'i “bostan korkuluğu”, İskerlet Bey'i ise “mütekellim-i vahde” olarak nitelemektedir. Nitekim müzakerelerde konuların Memleketeyn'in iç işlerine dair olacağı bilindiğinden böyle nazik ve önemli bir işin bir Fenerliye teslim edilmesi itirazları celb etmiştir. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XI, s. 34, 98-99. Müzakerelerde görev alacak kişilerin belirlenmesi üzerine Bebek Kasrı'nda altı adet mükâleme gerçekleşmiştir. Lakin 1821 Rum İsyanının çıkması sonucu görüşmelerden bir netice alınamamıştır.

⁷¹ İstanbul'u terk etmek mecburiyetinde kaldığını belirten İstrogonof Osmanlı topraklarında bulunan Rus tebaasından bazı kişilerin himayesini Avusturya elçisine mektup yazarak kendisine bırakmıştır. Bkz. BOA, HAT, nr. 1199/47083 (tarihsiz)

⁷² Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, s. 189.; Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, s. 551-553.

1237/1822'de Rusya'nın isteği ile Memleketeyn'e yerli boyarlardan voyvodalar tayin edilerek bunların imtiyazları devam ettirildi. Bu durumdan İngiltere sefiri Stratford Canning dahi memnun kaldı ve Baş Beşlü Ağaları⁷³ maiyetindeki askerlerin azaltılmasını istedi. Bu sayede Osmanlı ile Rusya arasındaki sıkıntıların bertaraf olacağını düşünmekteydi. Canning'in bu isteği Osmanlılar tarafından kabul edildi. Osmanlı Devleti bu yolla Rusya ile arasında tartışmaya neden olan sorunların çözümünü sağlamak istiyordu. Ticaret işleri için İstanbul'da ikamet eden Rus maslahatgüzarı Minçiaki (Matvei Minciaki) dahi bu durumu memnuniyetle karşıladı. Hemen ardından Osmanlılar Rusya'nın isteği olan Baş Beşlü Ağalarının rütbelerinin düşürülmesi⁷⁴ hususuna dahi müsamaha gösterdi, ancak buna karşılık Osmanlıların talepleri ise söz konusu edilmedi. Diğer bir konu da Sırbistan meselesiydi. Ruslar, Sırp meselesini müzakere ve tanzim için İstanbul'a Sırp'ların ileri gelenlerinden vekiller gönderdi. Tam bu esnada Rum isyanı patlak verince gönderilen bu vekiller isyanın bastırılmasına kadar rehin tutuldu. Rusya bu durumdan şikâyetçiydi.⁷⁵

Bütün bu görüşmeler sürerken, Rus tarafında bir iktidar değişikliği yaşandı. Dış politikada daha sulh taraftarı olan Çar Aleksandr'ın ölümü üzerine yerine 28 Kasım 1825'te I. Nikola tahta geçti.⁷⁶ Yeni Çar Nikola, Aralık 1825'te Petersburg şehrinde

---

⁷³ Beşlüler, serhad kulu askerlerinden olup, ağalarının kumandası altında hizmet eden bir birlikti. 5 akçe yevmiye aldıklarından dolayı bu isimle anılan beşlülerin görevleri muhafızlık yapmak, kale inşaatlarında çalışarak kaleleri tamir etmek, askerlere yol açmak ve onlara kılavuzluk etmektir. Vergilerden muaf olan beşlüler bazen de bazı eyaletlerde özel hizmetlerde kullanılırdı. Nitekim bu nedenlerle Eflak ve Boğdan'da da bulunan beşlüler sorun teşkil etmiştir. Beşlüler için bkz. Abdülkadir Özcan, "Serhad Kulu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 36, İstanbul 2009. s. 560-561.; Mehmet Zeki Pakalın, "Beşlü", *Osmanlı Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Cilt I, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993, s. 211.

⁷⁴ Minçiaki'nin iddiasına göre, 1821 isyanından önce beşlü ağaları voyvodalar tarafından atanıyor ve maiyetlerinde de otuzar kırkar asker bulunuyordu. İsyandan sonra ise beşlü ağaları Osmanlı Devleti tarafından rütbe sahibi kişilerden atanıyordu. Bunlar da voyvodaların işlerine karışıyordu. Bu nedenle Rus tarafından voyvodaların rütbelerinin düşürülmesi istenmekteydi. Osmanlı Devleti Çar I. Nikola'nın hatırına hürmeten beşlü ağalarını azlederek yerlerine rütbeleri bulunmayan kişileri atadı. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1147/45553-G (29 Safer 1241, 13 Ekim 1825).

⁷⁵ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, s. 190.; Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, s. 554-555.

⁷⁶ Arşiv belgelerinde Nikola'nın cülusunun farklı şekillerde olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Bir belgeye göre I. Nikola, Aleksandr'ın ölümünün ardından yerine geçen Konstantin'i tahttan indirerek kral olmuştur. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 810/37209 (17 Ramazan 1241, 25 Nisan 1826); Diğer bir belgede, Rusya tercümanı Frankini, riyasete gelerek Minçiaki'ye, Aleksandr'ın vefatı üzerine Konstantin'e krallığın teklif edildiğini buna karşın Konstantin'in bunu kabul etmeyip kardeşi Nikola'nın kral olmasını istediğini bildirir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1165/46097 (tarihsiz); Bir diğer belgede Konstantin'in hafif meşref ve akli dengesinin bozuk olduğu ve bunun için tahta Nikola'nın geçtiği belirtilir. Bkz. BOA, *HAT*, nr.

ikamet eden dost devlet elçilerine Rus Dışişleri Bakanı Kont Nesselrode (Karl Vasilyevich Nesselrode) vasıtasıyla, babası Aleksandr'ın dış politikada takip ettiği siyasete devam ederek, Rusya devleti tarafından imzalanan antlaşma ve şartlara riayet edeceğini bildiren birer tahrir gönderdi. Tahrirde, babası Aleksandr'ın usulünü dikkat ile takip edeceğini ve bunun yabancı devletler nezdinde ikamet eden Rusya elçileri ve vekillerine de emir ve ikaz ettiğini bildirdi.⁷⁷ Nikola'nın barışa taraftar olduğu ve savaş istemediği, Rusya'nın durumuna dair Eflak voyvodasından Babıali'ye bir kâğıt gönderildi.⁷⁸ Ancak Çar I. Nikola, Osmanlı devletine karşı sert bir politika takip etti. 1826 yılında Rusya'nın savaş hazırlıkları içinde olduğu ve baharda İran ve Osmanlı'ya karşı savaş ilan edebileceği duyuldu.⁷⁹

Nikola'nın tahta geçmesi ile Bükreş Antlaşması'nın maddelerini açığa kavuşturma meselesi yeniden gün yüzüne çıktı. Bu nedenle Nikola, 5 Nisan 1826'da İstanbul'da bulunan Rus maslahatgüzarı Minçiaki vasıtasıyla bir ultiatom gönderdi.⁸⁰ Buna göre, 1816-1821 yılları arasında İstrogonof ile yapılan görüşmelerden bahisle, bunun gönderildiği zamana kadar "beş sene sabır ve tahammül" gösterildikten sonra meselelerin çözümünün gerekliliği bildirildi. Ardından Rusya'nın istekleri sıralandı: İlk olarak Çar Aleksandr tarafından mükâleme meclisinde takdim olunan senette yer alan isteklerin kabulüne razı olunması ve özel olarak Memleketeyn'in imtiyazının garantisi ve Memleketeyn'in durumunun Rum isyanından önceki statüsünün iadesi ve Baş Beşlü Ağalarının rütbeleri ve memuriyetleri ve diğer beşlü askerinin sayısı⁸¹ ve hizmetlerinin

---

1168/46224-B (19 Cemaziyelahir 1244, 29 Ocak 1826); BOA, *HAT*, nr. 1212/47483 (1 Cemaziyelahir 1241, 11 Ocak 1826). Ancak Aleksandr'ın ölmeden önce taht için Nikola'yı önerdiği manifestosu ve Konstantin'in kesin bir şekilde tahttan vazgeçmesi üzerine Nikola Çar oldu. I. Aleksandr'ın ölümü ve Nikola'nın tahta geçmesi için bkz. Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi*, s. 333-334.

⁷⁷ Çar I. Nikola'nın bu beyanı için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1153/45732 (tarihsiz)

⁷⁸ Eflak voyvodasından Babıali'ye gelen evrak için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1169/46235 (tarihsiz)

⁷⁹ Bkz. BOA, *HAT*, nr. 811/37223 (17 Ramazan 1241, 25 Nisan 1826)

⁸⁰ Rus maslahatgüzarı Minçiaki tarafından verilen ultiatom için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1152/45727 (24. III. 1241/5 Nisan 1826); Şerafeddin Turan Jorga Tarih'inin Bekir Sıtkı Baykal çevirisinden yararlandığı için ultiatom tarihini 27 Mart olarak gösterir ve yanlış olduğunu ekleyerek 17 Mart tarihini verir. Ancak arşiv vesikasında tarih olarak 5 Nisan verilir. Bkz. Şerafeddin Turan, "1829 Edirne Antlaşması", s. 111.; Jorga'nın Türkçe çevirisinin 2017 baskısında 17 Mart tarihi görülür. bkz. Nicolea Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, s. 287.; Virginia Aksan ise 6 Nisan tarihini verir ki, bu doğrudur. Bkz. Virginia Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1870*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010. s. 314.

önceki hale getirilmesi istendi. İkinci olarak anlaşma ve şartlara göre davranılarak İstanbul'da rehin tutulan Sırp vekillerin tahliyesi ve Sırp milletinin sadakatinin tasdik edilmesi ayrıca Babıali tarafından kabul olunan Memleketeyn ve Sırp milleti hakkında beyan olunan usulün kabul olunması istendi. Son olarak Osmanlı ile Rusya arasındaki gerginliği gidermek, bu meseleleri görüşmek ve İstrogonof'un 1821'de İstanbul'u terki ile kesilen görüşmelerin devamı için sınıra murahhaslar tayini isteniyordu. Bu vesile ile bu taleplerin yalnız kabul edilmesi değil, takririn takdimi gününden başlamak üzere altı hafta içinde isteklerin gerek Osmanlı'da gerek Memleketeyn'de fiilen icrası talep olunmaktaydı. Çar I. Nikola tarafından iyi niyetle verildiği belirtilen bu ihtarın Rusya'nın lehine uygulanacağı ve haklarının savunulacağı, anlaşma maddelerini Osmanlılar tatbik eder ise her iki devlet arasında herhangi bir sorun kalmayacağı belirtildi. Ancak altı hafta (kırk iki gün) zarfında bu üç madde fiilen uygulanmadığı takdirde Osmanlı'nın bunun neticelerine katlanması gerektiği ifade edildi.⁸² Avrupa devletleri bu taleplerin yerine getirilmesi hususunda Rusya'yı destekliyorlardı. Rusya'nın Memleketeyn'de bulunan beşlü askerinin azaltılması talebine İngiltere, Fransa ve Avusturya elçilikleri de sıcak bakmakta ve kabulü için ısrar etmekteydiler.⁸³ İngiltere elçisi kâtibini sadrazama göndererek, Rusya'nın teklif ettiği maddelerin Osmanlı tarafından kabul edilmesini istemekteydi.⁸⁴

---

⁸¹ 1821 Yunan İsyanı esnasında Memleketeyn'in asayişini sağlamak ve ehl-i İslam hakkında yapılan katliamı önlemek amacıyla Eflak'a 2.000, Boğdan'a ise 1.000 beşlü askeri gönderilmiştir. Ancak Rusya'nın istekleri üzerine yarısı azaltılarak sayıları düşürülmüştür. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398 (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826); 13 Ekim 1825 tarihinde bu durumun doğruluğu teyit edilir. Bu tarihte beşlü askeri Eflak'ta 1.000 ve Boğdan'da ise 500 kişidir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1147/45553-G (29 Safer 1241, 13 Ekim 1825); Diğer bir belgede bu beşlülerin sayısı hakkında "...el-yevm bulunan beşlü neferatı Eflak'da bin ve Boğdan'da beş yüz olmak üzere söyleniyor ise de belki tamamca ol miktar dahi olmayub bunların ziyadeliği şöyle tursun Memleketeyn'in cesametine göre kazalara taksim olundukda lüzumu mikdarından bile noksan idüğü ve fi'l-asl beşlü neferatının memleketden rüyet olunan masrafı akd ider ise memleket yine ol miktar masraf idüb ziyadesi var ise anı voyvodalar kendü menafi-i mahsusasından rüyet itmek üzere mukaddem voyvodalara tenbih buyurulmuş olmağla..." yazılıdır. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-F (Şaban 1242, Mart 1827)

⁸² Rusya bu üç maddenin yerine getirilmediği takdirde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan edeceğini duyurdu. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 290/17365 (tarihsiz); BOA, *HAT*, nr. 1035/42939 (tarihsiz).

⁸³ Osmanlı Devleti bu talebin kabulü halinde İngiltere ve Avusturya'dan Rusya'nın başka bir şey istemeyeceğine dair taahhüt istemiştir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1151/45694 (tarihsiz).

⁸⁴ BOA, *HAT*, nr. 289/17325 (18 Şevval 1241, 26 Mayıs 1826)

15-17 Haziran 1826'da II. Mahmut döneminin en önemli gelişmelerinden Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması (Vak'a-i Hayriyye)⁸⁵ olayı meydana geldi. Dönemin şartları gereği yeni bir askeri yenilenme zorunlu görünmekteydi, zira Osmanlı Devleti 1821'de kendi reayasası olan Rumların isyanını bastırmada bile başarılı olamamıştı. Rusya da yeniçeriliğin kaldırılarak, Avrupa tarzı asker tertibine başlanması üzerine hemen savaş ilan edilmesi için rağbet arttı. Çünkü Ruslar bu askerin tekmil edildikten sonra Osmanlı Devleti ile anlaşılamayacağı görüşündeydi, onun güçsüzlüğünü fırsat biliyordu. Lakin İngiltere ve Fransa savaşa yanaşmayıp çıkarları dolayısıyla zorunlu olarak barış taraftarıydılar.⁸⁶ Rusya bu faaliyetlerine rağmen, çift taraflı bir politika takip ederek devletlerarası arenada barış yanlısı tarafın kendisi olduğunu göstermek için çalıştı. 1826 Nisanında ele geçen bir havadis kâğıdında Osmanlı ile Rusya arasındaki barış anlaşmasının başlı başına Rus Çarının teşebbüsü olduğu ve Rusya'nın isteklerinin kabulü için dost devletlerden yardım istediği yazılıdır.⁸⁷ İstanbul'da yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla uğraşılırken, Mora'da isyan halinde olan Rum asiler Osmanlı ve Mısır orduları tarafından saldırı altındaydı. Henüz yeni tahta geçmiş olan Çar I. Nikola bu durumdan hoşnut değildi. Çünkü Mehmet Ali Paşa Mora ve Girit'i ele geçirirse Doğu Akdeniz bölgesinde söz sahibi olacaktı. Bu nedenle Rusya Osmanlı'yı Yunan Meselesinden dolayı sıkıştırmaktaydı. Osmanlı'nın bu iç ve dış gelişmeler karşısında belirtilen talepleri yerine getirmekten başka şansı kalmamıştı. Cevdet Paşa, Rusların bu fırsatları iyi değerlendirerek, taleplerini birer birer icra etmek amacıyla Osmanlı Devleti'ni müzakere meclislerine mecbur ettiğini ifade etmektedir.⁸⁸

Ültimeumda Yunan meselesine dair herhangi bir maddenin olmaması dikkat çekicidir. Yeni tahta geçen Çar I. Nikola, her seferinde barış yanlısı bir politika takip ettiğini belirterek, Yunan meselesinde tarafsız kalacağını bildirmiştir. İstrogonof'un geri çağırılmasına neden olan Osmanlı-Rus anlaşmazlıkları henüz çözülmemiş olmasına

---

⁸⁵ Kemal Beydilli, "Vak'a-i Hayriyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 42, İstanbul 2012. s. 454-457.

⁸⁶ BOA, HAT, nr. 956/40977-A (tarihsiz): "...dikkat olunacak mevâdın biri dahi Avrupa'nın büyük devletlerinden muharebeye meyl ve rağbet iden İngiltere ve Françe ve Rusya devletleri olub el haletü hazihi bulundukları vaz' ve keyfiyetleri sebebiyle muharebeye mübaşerete cesaret idemediklerinden maada her biri musalahatı hıfz itmekle mecburdur".

⁸⁷ Adı geçen bu havadis kâğıdının tercümesi için bkz. BOA, HAT, nr. 990/41831-J (tarihsiz)

⁸⁸ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, s. 203.

rağmen, Çar I. Nikola'nın Yunanlılara yardımını düşünmediği görülür. 1826'da çarın tahta çıkışını kutlamak için Petersburg'ta bulunan Wellington Dükü, Rus devlet adamlarının anlaşmazlık içinde olduğunu görerek bu durumu Canning'e bildirdi, ancak kısa bir süre sonra Ruslar tarafından Osmanlı'ya verilen ihtarın haberini alan Canning, Osmanlılar üzerindeki Rus politikasının değişmediğini görme fırsatı buldu. Bu ihtarda Yunan meselesinden bahsedilmese bile, Çar Nikola'nın takındığı barış yanlısı tutumdan eser yoktu.⁸⁹ Zaten Yunan Meselesi için 4 Nisan 1826'da gizli bir şekilde Rusya ve İngiltere arasında Petersburg Protokolü imzalandı. Bu protokole göre, Rusya ve İngiltere Yunan Meselesinin çözümü için birlikte çalışacaklardı.⁹⁰ Zaten İngiltere de Osmanlı'nın iç işlerine müdahalede bulunarak, Rumları himaye ediyordu.⁹¹ Kısaca Rusya Osmanlı ile arasındaki meseleleri halletmek için Yunan meselesine kısa bir ara vermişti.

Rusya ultiimatında belirtilen isteklerinin kırk iki gün (altı hafta) içinde yerine getirilmesini talep etmekteydi. Ancak daha bu süre dolmadan Ruslar Osmanlı'yı bu hususta sıkıştırmaya başladı. Rus Maslahatgüzarı Minçiaki, Osmanlı tarafından verilen cevapların sözlü olup Çar Nikola'nın bu cevaplara kanaat getirmediğini ve Rusya'nın ihtarına halen Osmanlı tarafından resmi bir cevap beklendiğini bildirdi.⁹² Minçiaki'nin bu ısrarı üzerine Şeyhülislam'ın hanesinde geniş katılımlı bir meşveret tertip edildi. “*Şeyhülislam Efendi'nin hanesinde Hüseyin Paşa ve İzzet Paşa kulları ve erbâb-ı Şûra bendelerinden mu'tâddan ziyade olarak ulemadan Hafız Cafer bey ve İstanbul kadısı efendi daileri ve ricalden dahi Hamid bey kulları hazır oldukları halde*”⁹³ tertip edilen bu mecliste Rusların kudret sahibi, mağrur ve niyetlerinin kötü olduğu, buna karşın Osmanlı'nın askeri bakımdan zaaf içinde olduğu ve bu tekliflerinin reddedildiği

---

⁸⁹ Stanley Lane Poole, *Lord Stratford Canning'in Türkiye Mektupları*, s. 55.

⁹⁰ Petersburg Protokolü için bkz. Nicolea Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, 287-288.; Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, I, s. 60-62.

⁹¹ BOA, *HAT*, nr. 290/17365 (tarihsiz)

⁹² Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, s. 555.; Minçiaki, bu konuda “*yevm-i mezkûrdan kırk güne dek husûsât-ı mezkûreye cevap alarak 'avdetim iktizây-ı me'mûriyetimdir*” diyerek ısrar etmiş ve ayrıca bu hususa dair “*bana devletimden kırk iki gün mühlet tayin olunmuşdur ol vakte kadar muvafık cevap virilmediği halde kırk üçüncü gün gemiye binüb giderim*” diye gözdağı vermiştir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-F (Şaban 1242/Mart 1827)

⁹³ BOA, *HAT*, nr. 289/17325 (18 Şevval 1241, 26 Mayıs 1826).

takdirde Rusların bu bahaneyle anlaşmayı bozarak geçmişte olduğu gibi Osmanlı topraklarını istila edebilecekleri devlet adamları arasında görüşüldü. Eğer Ruslar savaş açarsa buna Osmanlı'nın karşı koyma gücünün olmadığı ve vakit kazanmak için verilen bu üç şarta da uyulmasının zorunluluk arz ettiği oy birliğiyle kararlaştırıldı. Osmanlı Devleti kazanılacak bu vakti iç işlerini ve askeri sahayı düzeltmek için kullanacaktı. Nitekim Virginia Aksan, II. Mahmut'un bu durumu yeni ordu hazır olana kadar bir "geciktirme taktiği" olarak görmüş olabileceğini belirtmektedir.⁹⁴ 5 Mayıs 1826'da Minçiaki, tercümanı Frankini'ye Bâb-ı Âli'ye iletmesi için bir talimatname verdi. Bu talimatnamede Eflak ve Boğdan'ın tahliyesi, İstanbul'daki Sırp vekillerinin serbestiyeti ve tayin olunan murahhasların memuriyetleri hususunun Rusya tarafından kabulünü ve teşekkürünü ifade ederek, kendisine gelen tahriri derhal Petersburg'a yollayacağını bildirdi.⁹⁵

2.2) Murahhasların Tayini

Ültimeatomun kabulünden sonra Bükreş Antlaşması'nın maddelerini görüşmek üzere Rusya'nın sınıra murahhaslar gönderilmesi talebine binaen sıra murahhasların seçimine geldi. Osmanlı Devleti, görüşmelerde kendisini temsil edecek, iki ülke arasında barış ve huzuru sağlayacak olan elçilerin seçimine büyük bir özen gösterirdi. Ruslarla yapılacak olan Akkirman Antlaşması'nın murahhasları seçilirken belli kaidelere göre hareket edilmiştir. Padişaha arz edilen ve meclis kararını da beyan eden gizli bir tahrirle devletlerarası görüşmelere vakıf ve rütbe bakımından uygun olan memurlardan Tophane Nazırı Sadık Efendi ve Baş Muhasebeci Hamid Bey birinci murahhaslığa, Beylikçi Pertev Efendi ve sabık Beylikçi Hadi Efendi ve Esad Efendi'nin ikinci murahhaslığa aday olarak teklif edilmekte, bunların içinden uygun olanların seçilmesi önerilmekteydi. II. Mahmut, bu tahrire yazdığı hatt-ı hümayûnunda, devlet ricalinin eksikliğinden şikâyet ederek, Sadık Efendi ve Pertev Efendilerin diğerlerine göre daha uygun olduğunu ancak Hamid Bey'i pek gözünün tutmadığını belirtir. Bu suretle orta rütbelerden Hadi Efendi'yle Esad Efendi'ye görev verilebileceğini ancak murahhaslardan birinin ricalden diğerinin ise ulemadan olmasının daha münasip

⁹⁴ Virginia Aksan, *Osmanlı Harpleri 1700-1870*, s. 315.

⁹⁵ Minçiaki tarafından Babiâli'ye verilen tahrir için bkz. BOA, *HAT*, nr. 989/41828 (27 Ramazan 1241, 5 Mayıs 1826).

olacağını, ricalin antlaşmalar ve devletlerarası yazışmaları, ulemanın ise işin örfi yönünü daha iyi değerlendirebileceğini belirterek, işin tekrardan görüşülmesini istemiştir.⁹⁶ Murahhasların belirlenmesinde II. Mahmut'un bu görüşleri etkili olmuştur. Buna göre, birinci murahhaslığa Anadolu Muhasebecisi Mehmed Hadi Efendi⁹⁷, ikinci murahhaslığa ise Seyyid İbrahim İffet Efendi'nin⁹⁸ tayinleri münasip görülmüş ve kararlaştırılmıştır. Mehmet Hadi Efendi'nin birinci murahhas olarak seçilmesinde, orduda beylikçilik kesedarlığı vekâletiyle beylikçilik hizmetinde bulunması, Hurşid Paşa'nın Sırp isyanını bastırdığı sırada⁹⁹ yanında Hadi Efendi'yi de götürmesi ve bu sayede Belgrad taraflarında sınırın durumuna vâkıf olduğunu ve İstanbul'a döndükten sonra beş altı sene asaleten beylikçi kesedarlığı ardından üç sene kadar beylikçilik yaptığını bu görevleri sayesinde Osmanlı Devleti ve devletlerarasındaki diplomaside bilgi ve tecrübesini artırarak Anadolu Muhasebeciliğine kadar yükselmesinin etkili olduğu vurgulanır.¹⁰⁰ İbrahim İffet Efendi'nin seçilmesinde ise Şeyhülislam'ın, İffet

---

⁹⁶ II. Mahmut'un murahhasların nasıl seçileceği hususundaki görüşleri için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44388 (tarihsiz).

⁹⁷ Murahhaslığa Mehmed Hadi Efendi'nin kabul edilmesi hakkında bkz. BOA, *HAT*, nr. 1070/43779-A (tarihsiz); Mehmed Hadi Efendi'nin hayatı hakkında bilgiler sınırlı olup bu bilgilere Mehmed Süreyya'nın Sicill-i Osmani'sinde ve arşiv belgelerinde rastlıyoruz. Bu bilgilere göre: Hafız Emrullah Efendi'nin oğlu olan Hadi Efendi, Babıali'den yetişerek beylikçi kesedarı vekili (BOA, *AE.SMHD.II.*, nr. 54/2162) ve ardından beylikçi kesedarı (BOA, *AE.SMHD.II.*, nr. 54/3600; BOA, *C.DH.*, nr. 141/7040) oldu. 1822'de beylikçiliğe yükselen Hadi Efendi 1824'te bu görevinden azledildi. Hemen ardından Anadolu muhasebeciliği ve Akkirman müzakerelerinde baş murahhas olarak görev yaptı (1825-1826). 1828'de çavuşbaşı ve kısa bir süre Reis vekilliği görevi yaptı. 1830-1831 sadaret kethüdası ve ardından Tophane Nazırı oldu ve Mısır'a gönderildi. 1832'de tevkii ve orduda sadrazam kethüdası oldu. Ancak yolsuz hareketleri sonucu aynı yıl azledildi ve Sofya'ya sürüldü (BOA, *C.A.S.*, nr. 743/31234). Bu görevi için kendisine yedi bin beş yüz kuruş maaş tahsis edildi (BOA, *C.A.S.*, nr. 941/40808) 1834 yılında Zahire Nazırı oldu (BOA, *AE.SMHD.II.*, nr. 105/8893) ve kısa bir süre sonra azledildi. 1837'de vefat etti. Mehmed Süreyya, Hadi Efendi'nin Eyüp'te Bostan İskelesi'nde gömülü olduğunu söyler ve onu siyasetten anlayan ancak zevk u sefaya düşkün biri olarak tanımlar. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, II, s. 554.

⁹⁸ Murahhaslığa İbrahim İffet Efendi'nin uygun görülmesi hakkında bkz. BOA, *HAT*, nr. 1070/43779 (tarihsiz); İbrahim İffet Efendi'nin hayatı hakkında da bilgiler oldukça sınırlıdır. Şeyhülislam makamında vekayi kâtabi olarak çalışmış ve 1812'de Magosa'ya sürülmüştür. Sürgünden sonra mahmil-i şeriat kâtabi ardından mahrec ve bilad-ı hamse mollalığı yaptı. 1826'da Akkirman'da murahhas-ı sani olarak görev yaptı. 1831-1832'de Mekke Payesi (BOA, *HAT*, nr. 1586/74) olarak görev yapan İbrahim İffet Efendi, 1836'da vefat etti. Nasuhizade soyundan olan İbrahim İffet, Üsküdar'da Nasuhi Efendi Tekkesi'ne gömülmüştür. Mehmed Süreyya, onun devletlerarası hukuku ve siyasi işleri bilen bir kişi olarak bilindiğini belirtir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, III, s. 766.

⁹⁹ Hurşid Paşa'nın 1813 yılında birinci Sırp isyanını tamamıyla bastırdığı bu sefer için bkz. Mehmet Çetin Börekçi, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*, İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları, 2001, s. 118-125.

¹⁰⁰ Mehmed Hadi Efendi'nin murahhaslığa tayini için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1070/43779-A (tarihsiz).

Efendi'nin ilim ve dirayet sahibi olmasını ve her hizmette olduğu gibi, murahhaslık hizmetinde de istihdama layık olduğunu arzı ve Reisülküttap Seyyidâ Efendi'nin sevki etkili olmuştur.¹⁰¹ Rusya maslahatgüzarı Minçiaki tarafından verilen bir takrirle Anadolu muhasebecisi Mehmet Hadi Efendi ve Üsküdar payesi ve geçici olarak (muvakkaten) Sofya kadısı İbrahim İffet Efendilerin mükâlemeye memuriyetleri kabul edilmiştir.¹⁰²

Görüşmeleri gerçekleştirecek heyette ise, Nafi Efendi birinci kâtip, Necib Efendi ikinci kâtip, Divan-ı Hümayun Tercüman Yamağı Esrar Efendi¹⁰³ birinci tercüman, Namık Efendi¹⁰⁴ ikinci tercüman olarak tayin edilmişlerdi.¹⁰⁵ Görüldüğü üzere elçilik heyetinin tamamı Türklerden oluşmaktaydı. Bunun nedeni açık olarak, 1821 Yunan İsyanı sırasında Rum tercümanların isyan faaliyetlerine destek vermeleridir. Aynı zamanda Akkirman Antlaşması'nda elçi seçiminde değişen bir uygulama göze çarpar. Önceki yüzyıllarda bir elçi maiyetini kendi oluştururken, bu antlaşmanın elçilik heyetinde “lisan odasından”¹⁰⁶ yetişmiş kişilere yer verildiği görülür. Rus elçilik heyetinde ise murahhas-ı evvel sıfatıyla Kont Voronçof (Mihail Semenovitch Vorontsov)¹⁰⁷ ve murahhas-ı sani İstanbul elçisi Ribopiyer (Alexander de Ribeaupierre) ve tercüman olarak da Fonton (Jean Joseph/Josif Fonton)¹⁰⁸ seçilmiştir.¹⁰⁹

---

¹⁰¹ Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, s. 556.

¹⁰² Minçiaki tarafından verilen takrir için bkz. BOA, *HAT*, nr. 989/41828 (27 Ramazan 1241, 5 Mayıs 1826)

¹⁰³ Halil Esrar Efendi'nin Tercüme Odası'nın gelişmesindeki rolü için bkz. Sezai Balcı, *Babıali Tercüme Odası*, İstanbul: Libra Kitap, 2013. s. 157-169.

¹⁰⁴ Mehmet Namık (1804-1892) Efendi (Paşa) biyografisi için bkz. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, s. 191-194.

¹⁰⁵ BOA, *HAT*, nr. 1049/43264 (tarihsiz); Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, 191.; Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, I, 87.

¹⁰⁶ BOA, *HAT*, nr. 1049/43264 numaralı belgede Esrar Efendi için “lisan odasından” Divan-ı Hümayun yamağı ifadesi kullanılmıştır. Tercüme Odası, *lisan ve tercüman* odası olmak üzere ikiye ayrılmakta idi. *Lisan Odası*'nda dil öğrenen kişiler mezun olur ve *Tercüme Odası*'nda tercüme işleriyle uğraşırlardı. Bkz. Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform (1836-1856)*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993, s. 74.

¹⁰⁷ Prens ve Mareşal ünvanına sahip olan, Mihail Semenovitch Vorontsov (1782-1856) ününü 1815-1818 Napolyon savaşları ve 1844-1853 yılları arasında yapılan Kafkas Savaşları'nda gösterdiği başarılarla borçludur. Birçok savaşta bulunan Vorontsov, Yeni Rusya olarak adlandırılan imparatorluğun güney eyaletlerinin ve Kafkasya'nın genel valisi olarak görev yapmıştır. 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında Varna kuşatmasında başarılı bir komutanlık ederek kaleyi ele geçirmiştir. 1856 yılında mareşal

5 Nisan'da Rusya tarafından verilen ulti­matoma resmi cevap 15 Mayıs 1826'da verildi.¹¹⁰ Buna göre, Osmanlı Devleti Rusların üç talebini de onların iyi niyetlerine ve dostluğuna güvenerek kabul etmekteydi. İlk olarak; Memleketeyn'de olan Beşlü Ağalarının askerleriyle beraber azaltılması Silistre valisine bildirildi. Aynı zamanda bunların yerlerine tayin edilen Beşlü Ağalarının Memleketeyn voyvodaları tarafından tayin edilerek, Rum isyanından önceki durumlarına getirilmeleri için Memleketeyn voyvodalarına emir verildi. Osmanlı Devleti, böylece Memleketeyn'in yeniden eski durumuna getirme çabası içinde olduğunu vurguladı. İkinci olarak; Osmanlı Devleti Rum isyanı esnasında İstanbul'da rehin tutulan Sırp vekillerin tahliye edileceğini ve bundan sonra Sırların reaya hukukuna riayet ettiği takdirde taleplerinin görüşülebileceğini taahhüt etti. Son olarak ise 1816-1821 yılları arasında İstrogonof ile kesilen müzakerelere devam etmek amacıyla sınıra murahhas olarak Mehmed Hadi ve İbrahim İffet Efendilerin gönderileceği açıklandı. Minçiaki bu üç maddenin uygulanacağını Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmesini memnun karşıladı. Bu maddelerin uygulanmasıyla savaş tehlikesinin bertaraf olduğunu ve mümkün olsa İstanbul'a gelip bizzat teşekkür edeceğini bildirdi. Bu memnuniyet ifadesine rağmen Minçiaki yine isteklerinden geri durmadı. Sırp vekillerinin serbest kaldığını fakat istedikleri imtiyaza dair Osmanlı Devleti'nin uygulamaya geçmesini istedi. İstanbul'dan yapılan açıklamada Bükreş Antlaşması'nda böyle bir imtiyaz tabirinin olmadığını ve vergi, gümrük ve mukataat gibi hususların kendileri ile Sırların arasında olduğunu, bundan böyle Rusya Devleti'ne diyecek herhangi bir söz kalmadığı vurgulandı. Sırların ayrı bir hükümet değil Osmanlı tebaası olduğu hatırlatıldı. Aksi takdirde Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahalede bulunması iki ülke arasındaki ilişkilere zarar verecekti. Minçiaki bunun üzerine kendisinin bir şey yapamayacağını

---

olan Vorontsov, yine aynı yıl Odesa'da ölmüştür. Odesa'nın gelişiminde büyük rol oynayan Vorontsov'un 1863 yılında buraya bir heykeli dikilmiştir. Bkz. Sylvanus, Urban. "Prince Woronzoff", *The Gentleman's Magazine and Historical Review*, London: January-June 1857. s. 107.

¹⁰⁸ Jean Joseph Fonton (1747-1832). BOA, *HAT*, nr. 1095/44376-B numaralı belgede Akkirman'da görevli olan Fonton'un Bükreş Antlaşması'nda da bulunduğu hatırlatılır. Jean Joseph Fonton, Bükreş Antlaşması'nda Rus tarafının üçüncü murahhası olarak görev yapmıştır. Tercüman ailelerinin en önemlilerinden biri olan Fonton ailesi için bkz. Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridü'l-Uhûd", s. XXII-XXIII.

¹⁰⁹ BOA, *HAT*, nr. 1094/44395 (26 Zilkade 1241, 2 Temmuz 1826)

¹¹⁰ Ültimatoma verilen resmi cevap için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1344/52523 (7 Şevval 1241, 15 Mayıs 1826)

görevinin Sırların imtiyazını kabul ettirmek olduğunu ancak verilecek cevabın belki ileride murahhasların müzakeresine bırakılarak görüşülmesinin mümkün olabileceğini belirtti.¹¹¹ Sırlara verilecek imtiyazın nihai çözümü murahhaslar arasında gerçekleştirilecek müzakerelere bırakıldı.

2.3) Rütbe Meselesi Sorunu ve Murahhaslara Verilen Talimatname

Elçilerin atanmasından sonra Rusya ile Osmanlı Devleti arasında rütbe meselesi sorunu ortaya çıktı. Osmanlı Devleti'nin tayin ettiği Hadi ve İbrahim İffet Efendiler Rus murahhaslarından rütbece aşağı oldukları için Rus Maslahatgüzarı Minçiaki tarafından baş murahhas Hadi Efendi'ye nişancılık payesinin¹¹² verilmesi istendi. Minçiaki tarafından Haziran'ın altısında baş tercümanı Frankini'ye verdiği talimnamede görüşmenin ehemmiyetine değinilerek, Osmanlı Devleti'nin Rusya ile olan dostluğuna binaen büyük rütbeli murahhaslar lazım geldiğini, ancak durumun tersi yönde olduğu vurgulandı.¹¹³ İstanbul'a gelen Frankini'nin ifadesine göre Rusya İmparatoru Osmanlı Devleti'nin hududa murahhaslar göndermesinden memnundu, fakat murahhasların rütbe bakımından eşit seviyeye getirilmesini rica ediyordu.¹¹⁴ Osmanlı Devleti ise nişancılık payesiyle murahhas tayin edilmesinin "akib-i seferde" ve "akd-i musalaha" görüşmelerinde olageldiğini, şimdi ise iki devlet arasında zaten barışın sürdüğünü vurgulayarak murahhas tayinlerinin sadece Bükreş Antlaşması'nın kabul edilmiş maddelerinin müzakere ve icrası için olduğunu belirterek teklifi reddetti.¹¹⁵

Tayin işlemlerinin ve çözümlenen rütbe meselesinin ardından sıra murahhaslara verilecek ruhsatname-i hümayuna geldi. II. Mahmut tarafından yazılan bu ruhsatname yaldız tuğralı olarak baş murahhas Hadi Efendi'ye verildi.¹¹⁶ Hadi Efendi'ye hitaben

---

¹¹¹ BOA, *HAT*, nr. 1136/45253 (29 Z 1241, 4 Ağustos 1826)

¹¹² Osmanlı devletinde, görev verilen elçilere, yurtdışına çıkmadan evvel, dönüşlerinde geri alınmak üzere defterdarlık, nişancılık, beylerbeyliği, kazaskerlik gibi unvanlar verilirdi. Orta elçilere ise defterdarlık, nişancılık veya Mekke payesi verilirdi. Bkz. Hüner Tuncer, "*Eski*" ve "*Yeni*" *Diplomasi*, Ankara: Dış Politika Enstitüsü, 1991. s. 44.

¹¹³ Talimatname için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44392-A (6 Haziran 1826, 29 Şevval 1241)

¹¹⁴ Frankini'nin sözlü olarak ifade etmesinin nedeni, yanında getirdiği iki kıt'a varakanın tercüme ettirilmesi gerektiğidir: BOA, *HAT*, nr. 1094/44392 (tarihsiz)

¹¹⁵ BOA, *HAT*, nr. 1094/44392 (tarihsiz)

¹¹⁶ Hadi Efendi'ye verilen bu ruhsatname için bkz. Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, s. 556-558.; BOA, *HAT*, nr. 1094/44377 (20 Şevval 1241, 28 Mayıs 1826)

yazılan ruhsatnamenin üzerinde durduğu en önemli konu Rusya'nın Bükreş Antlaşması'nın maddelerinden hariç bir şey teklif edemeyeceği ve şartların yenilenmesi, genişletilmesi, değiştirilmesi ya da yorumlanmasının kesin bir şekilde söz konusu dahi olamayacağıydı.¹¹⁷ Verilen bu ruhsatnamenin ardından resmi olarak görevleri başlayan murahhasların İstanbul'dan on beş gün içinde hareket etmeleri isteniyordu.¹¹⁸

Rus murahhaslarıyla sınırda görüşecek olan Mehmet Hadi ve İbrahim İffet Efendilerin müzakerelerde takip edecekleri usul hazırlanan ayrıntılı bir talimatname ile belirlendi.¹¹⁹ Buna göre, Osmanlı murahhaslarının Rusya içlerine kadar gitmeleri hoş karşılanmadığından Rusya murahhaslarının Boğdan'a gelmeleri daha uygun görülüyordu. Ancak asıl tercih edilen müzakerelerin Tuna Nehri'nin her iki yakasında bir mahalde münavebe usulüne göre yapılmasıydı. Ruslar bu görüşleri kabul etmeyip Osmanlı murahhaslarını kendi memleketlerine davet ve ısrar ederlerse zorunluluk sebebiyle kabul edilecekti ve her halükârda Rusya murahhaslarıyla dostane bir şekilde müzakere edilecekti.

Rusların Sırlı maddesini ve diğer maddelerin görüşülmesi gerektiğini öne sürerek Anadolu hududu maddesinin geri plana itileceğini düşünen Osmanlı Devleti, antlaşmanın madde be-madde sırasıyla okunmak üzere müzakere edilmesi gerektiğini istemekteydi. Hadi ve İbrahim İffet Efendi'ye Bükreş Antlaşması'nın madde be-madde okunması hususunda kesin bir talimat verildi. Anadolu sınırındaki kalelerin tahliyesi Ruslar tarafından tasdiknamelerin mübadelesinden üç ay geçmesine rağmen uygulanmadı. Bükreş Antlaşması gereği her iki tarafın da bölgede istihkâm inşa etmesinin yasak olması yönünde senet olmasına rağmen Rusların bu şartlara uymamasına karşın, Osmanlı murahhasları Anadolu sınırının tamamen tahliyesi için çalışacaklardı.

---

¹¹⁷ "...*Esna-ı müzâkerede uhûddan hariç şey teklifi ve şurût-ı cedide vaz'ı veyâhud şurût-ı mün'akidenin tağyir ve tevsi ve te'vili suretleri tecviz olunmamak ve her bir hususda uhûd-ı müessesenin elfâz-ı sarihâ ve mâni-i vâzihâsı iktizasına tatbikan icra ve ihtimamı...*" bkz. BOA, *HAT*, nr. 1344/52523 (7 Şevval 1241, 15 Mayıs 1826); BOA, *HAT*, nr. 1094/44377 (20 Şevval 1241, 28 Mayıs 1826).

¹¹⁸ Murahhaslara verilmesi gereken bu ruhsatnamenin tasdiki hakkında Sadaretten II. Mahmud'a gönderilen takrir için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1035/42929 (tarihsiz)

¹¹⁹ Hadi ve İbrahim İffet Efendilere verilen bu talimatname için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-C (tarihsiz)

Rum isyanı nedeniyle İstrogonof ile kesintiye uğrayan müzakerelerde Eflak ve Boğdan'ın ticaret serbestiyeti hususu görüşüldüyse de bunun zararlı ve uygunsuz olması sebebiyle bu maddenin iptal edilmesi için çalışılacaktı. Memleketeyn'in ticaret serbestiyetinin İstrogonof'un kararlaştırdığı gibi aynı şekilde senet tanzim etmeleri antlaşmanın tekrar yenilenmesi manasına gelip zararlı olacağından kesin olarak gerek yoktur denilerek savuşturulmasına çalışılacaktı.

Konstantin İpsilanti ve eşinin Mora'da zapt olunan mal ve emlakinin geri verilmesi söz konusu olursa, Rum isyanına Konstantin İpsilanti'nin sebep olduğu ve oğlu Aleksandr'ın da halen eşkiya ile beraber hareket ettiği ve dolayısıyla mal ve emlaklerinin kendilerine geri verilmesine dair herhangi bir hakları olamayacağı savunulacaktı.¹²⁰

Ruslar isterler ise Tuna Nehri'ndeki sınır hattının muayenesi için bir memur göndereceklerdi ve Memleketeyn'e dair söylenen madde ve iddiaların içinde kabul edilmeyenler yine aynı şekilde kabul edilmeyecekti. Memleketeyn ile ilgili 1217/1802¹²¹ tarihli ferman harf be-harf yenilenirken önceki antlaşmaya bağlı kalınarak korunmasına çalışılacaktı. Eflak arazisinde Yergöğü ve İbrail ahalisinin ellerinde bulunan arazilerin geri alınması maddesine dikkat edilecekti. Muafiyet ve tazminat maddesine dair Eflak ve Boğdan'a iki sene muafiyet¹²² ve Osmanlı'ya verilecek cizye, ıydiyye (bayram vergisi) ve rikâbiyye vergileri yine ahaliden tahsil edilerek, halkın menfaatine olan bazı hayratlara sarf edilecektir. İskerlet'in¹²³ alacağı meblağ dahi incelendikten sonra bu vergilere mahsuben ve tazminatın ikincisi olmak üzere düzenlenecektir. Eğer İstrogonof Rum isyanından dolayı Memleketeyn'e giden

---

¹²⁰ BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-C (tarihsiz); Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 155.

¹²¹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, VII, s. 161: 1802 fermanı Rusya'nın Eflak ve Boğdan beyleri sebepsiz yere azil olunuyor diye şikâyetleri ve bu beylerin kayd-ı hayat ile veya yedi sene boyunca görev yapmalarında ısrar etmeleri üzerine devlet ricalinin bu madde üzerinde yaptığı münakaşalardan sonra Eflak ve Boğdan'ın eski imtiyazları da onaylanarak verildi. Bu fermana göre, beylerin yedi sene geçmedikçe azledilmemesi ve görevde kaldıkları bu sürede herhangi bir suçları görüldüğünde Rusya ile beraber müzakere ederek ancak tahkik edildikten ve suçları sabit görüldükten sonra azledilebilecekleri kararlaştırıldı.

¹²² Bükreş Anlaşması ile Memleketeyn'de iki yıllık vergi muafiyeti söz konusuydu. Osmanlı Devleti o zaman bu durumun bir defaya mahsus kabul edildiğini ancak şimdi kesin bir dille uygulamanın reddini istemektedir. Bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 249-250, 253.

¹²³ Skarlatos Kallimaki (İskerlet Kalimaki); 1801-1806 yılında tercüman, 1807-1810 ve 1812-1819 yılları arasında Boğdan voyvodası hospodar olarak görev yaptı.

askerlerin bu bölgeleri hasara uğratacakları ve bunun için bir iki sene daha vergi muafiyeti isterler ise kesin bir dille kabul olunmayacak ve bu durumun savunulması gerekecekti.

Rusların Eflak ve Boğdan kiliselerindeki Rum keşişlerin görevlerinden uzaklaştırılması ile Aynaroz, Tûr-i Sina ve Kudüs manastırlarına¹²⁴ mahsus olan tutarın İstanbul'da kapı kethüdaları tarafından Patrik'e ödenmesi ve Rum mekteplerinin kapatılması ve bunlara bağlı hasılatın Eflak ve Boğdan'dan kaçan firari ve maktullerin emlaki ile birlikte yazılması isteklerinin icabına bakılacaktır. Firari ve maktullerin emlakleri satılarak bu hasılat Memleketeyn'in iç işlerine harcanacaktır. Eğer Rusya buna rıza göstermeyip firarilerin vatanlarına döndüklerinde mal ve emlaklerinin geri verilmesi hususunda ısrar ederler ise bunun mümkün olamayacağı savunulacaktı. Eflak ve Boğdan'daki Rum keşişlerin isyandan önceki gibi görevlerinde kalması hususunda ısrar ederler ise Rumların Memleketeyn dışında olması tercih edilse de şu anda voyvodaların kethüdalıkta kullandıkları adamları ve maiyetleri zaten Rum milletinden olduğu için bunun Osmanlı Devleti'ne göre bir anlamı olmadığından ve sadakat ve hıyanet hususunda yerli halk ile Rumlar arasında herhangi bir fark görülememiş olduğundan beyhude yere tartışılmaması ve reddedilecek maddelere karşı bu maddenin kabul edilmesi gerektiği belirtildi.¹²⁵

Bükreş Antlaşması'nın Sırp larla ilgili sekizinci maddesinde, onların 1806-1812 arasındaki Osmanlı-Rus savaşına müdahaleleri olmasına rağmen haklarında af çıktığı ve Akdeniz'de adalar reayasının sahip oldukları imtiyazlara onların da nail olduğu ve her türlü emniyet ve asayişlerinin Osmanlı Devleti tarafından sağlandığı belirtilerek, bundan böyle ortada Rusya'nın Sırp lar üzerinde herhangi bir talebini gerektirecek bir durumun olmadığı savunulacaktı.¹²⁶ Sırp ların imtiyaz tabiriyle talep ettikleri maddenin

---

¹²⁴ Rum boyarları Memleketeyn topraklarında belli manastırlara araziler bağışlamaktaydı. Bu arazilerin gelirleri adı geçen bu manastırlar gibi kutsal yerlere yardım amacıyla gitmekteydi. Memleketeyn'deki bu kurumların idare edenler Rumlardı ve bunlar adı geçen bu kutsal yerler tarafından atanmaktaydı. Memleketeyn'deki ekilebilir arazilerin onda biri zaman içerisinde bu kurumların eline geçti ve buraların gelirleri Osmanlı ülkesi dışına çıkarıldı. Barbara Jelavich'in "Adanmış Kiliseler" meselesi olarak adlandırdığı ve burada bahsi geçen mesele için bkz. Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi: 18. ve 19. Yüzyıllar*, İstanbul: Küre Yayınları, 2006.

¹²⁵ BOA, HAT, nr. 1095/44398-C (tarihsiz); Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 156.

¹²⁶ Asi olarak kabul edilen Sırp lar, neredeyse sadece vergi veren Adalar'da yaşayan Rumlar ile aynı seviyede kabul edildi. Özerk bir yapıya kavuştu ve siyasi açıdan Sırp lar millet olarak kabul edilerek

uygulanması Rusya murahhasları tarafından istenir ise Bükreş Antlaşması'nda böyle bir ibare olmadığı savunulacak ve Rusya tarafından ısrarın derecesine göre karşılık verilecekti.

Murahhaslar, İstrogonof'un İstanbul'da bulunduğu dönemden beri tartışılan ve Osmanlı'ya zarar veren gümrük tarifesi maddesinin etraflıca görüşülerek yenilenmesi için Rusya'dan talepte bulunacaklardı. Gümrük vergileri, Osmanlı devlet hazinesinin gelir kaynaklarından biridir. Osmanlı'da ticari ilişkilere 18. yüzyıla kadar ahidnameler yön verirken, bu yüzyılda devletin zayıflamasıyla bunların devri sona ermiştir. Bunun sonucu olarak Osmanlı'da ticaret politikası değişim içine girerek, yabancı devletlerle karşılıklı tarife defterleri ve ticaret anlaşmaları imzalanmıştır. Osmanlı dış ticareti de bu anlaşma ve defterlere bağlı olarak sürdürülmüştür. Yabancı devletlere zamanla bazı imtiyazlar vermek zorunda kalan Osmanlı Devleti, Rusya'ya 1739 Belgrad Antlaşması ile Osmanlı topraklarında serbest ticaret hakkını vermiştir. 1774 Küçük Kaynarca ve 1779 Aynalıkavak Tenkihnamesi'nde bu haklarını korumuş ve genişletmiştir. Ticareti düzenlemek amacıyla Ruslarla 1782, 1806, 1831, 1842 ve 1862 tarihlerinde gümrük tarife defterleri hazırlandı.¹²⁷ Tarife yenileme süresi 14 yıl¹²⁸ olarak belirlendi, ancak savaşlar dolayısıyla tarifenin yenilenmediği durumlar görüldü. Ruslar ile yapılacak olan 1806 tarifesi 1820 yılında bitmesine rağmen savaşlar nedeniyle ancak 1831 yılında yenilenebildi. Tam bu noktada Osmanlı murahhaslarına verilen talimatnamede ticaret serbestiyeti maddesinin kesinlikle kabul edilmemesi ve gümrük tarifesi maddesinin yenilenmesi hususları üzerinde neden bu kadar durulduğu anlaşılır. Nitekim ticaret serbestiyeti maddesi ve gümrük tarifesinin düşüklüğü nedeniyle Osmanlı pazarı yabancı tüccarların akınına uğruyor ve bunun sonucu rekabet düşüyordu.

Murahhaslar Bükreş Antlaşması'nın içerdiği maddeleri ve her bir konuyu sakın bir şekilde gözden geçirerek müzakere edecekler ve Rus murahhasların herhangi bir

---

önemli haklar kazandı. Bkz. Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, s. 200. Ancak bütün bu kazanımlara rağmen Sırp maddesi Ruslar tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı bir müdahale aracı olarak kullanıldı.

¹²⁷ Sırasıyla tarifelerin tam metni için bkz. BOA, A./DVNSDVE.d, nr. 85/3 (1782), 88/6 (1806), 91/9 (1831, 1842, 1862); Ayrıca defterlerin genel bir incelemesi ve mukayesesi için bkz. Meral Şen, *Osmanlı-Rus Gümrük Tarifeleri*, Basılmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi 1980.

¹²⁸ Yabancı devletlerle gümrük tarifelerinin 14 yılda bir yenilenmesi usulden olmasına rağmen Rusya ile yapılan savaşlar nedeniyle yenilenmesi mümkün olmamıştır. 1806'dan sonra ancak 1831'de yenilenme imkânı olmuştur: Bkz. BOA, HAT, nr. 1162/45993 (tarihsiz).

konuda ısrar etmeleri halinde hakimane cevaplarla onları savuşturacaklardı. Hadi ve İbrahim İffet Efendiler, müzakerelerin sonlandırılacağını anladıkları zaman ise konuyu İstanbul'a soracaklarını belirterek görüşmelerin kesilmemesi için çalışacaklardı.¹²⁹

Görüldüğü üzere, Osmanlı murahhaslarına verilen talimatname oldukça ayrıntılı bir şekilde hazırlanmıştır. Bu talimatname, Rusya'nın talep ettiği maddelerden farklı olarak birçok konuyu barındırıyordu. Bunun bu şekilde ayrıntılı olarak hazırlanmasının sebebi Osmanlı murahhaslarını Rus murahhasları karşısında herhangi bir sıkıntıya düşürmemek ve mümkünse en iyi koşullarda barış elde etmeyi, çünkü konuşulacak meselelerin doğrudan Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale amacıyla olacağı belliydi. Osmanlı Devleti bu müzakerelerin Bükreş Antlaşması'nın muğlak maddelerini açıklığa kavuşturacağını düşünürken, Ruslar şartları Osmanlı Devleti aleyhinde olan daha ağır ve yeni bir antlaşma imzalamak istiyordu.

2.4) Murahhasların Harçlık ve Maaşları

Hadi Efendi'ye verilen ruhsatnamede murahhaslardan İstanbul'dan on beş gün içinde ayrılmaları isteniliyordu. Hareket edecek olan Osmanlı elçileri ve heyetine, yolda ve atandıkları ülkede geçirdikleri görev süreleri boyunca, geçimlerini sağlamak üzere, rütbelerine göre yolluk verilerek, maaş bağlanırdı. Bu maaşlar elçilerin yetenek ve tecrübeleri göz önüne alınarak ayarlandığından, miktar olarak aralarında farklar görülebilirdi. Gidecek olan murahhaslara da başka başka harçlık ve maaş bağlanması uygun görülmüştür. Ayrıca bunlara hizmet verecek elemanlara da uygun ödemeler yapılmıştır. Bu hususa dair padişaha yazılan bir takrirden elçilere ve maiyetlerine uygun görülen meblağ belirtilmiştir. Buna göre, baş murahhas Hadi Efendi'ye 75.000, ikinci murahhas İbrahim İffet Efendi'ye 40.000 kuruş harcırah uygun görülmüştür. Maiyetlerindeki birinci kâtip Nafi Efendi'ye 10.000, ikinci kâtip Necip Efendi ve baş tercüman Esrar Efendi'nin her birine 7.500, ikinci tercüman Namık Efendi'ye 6.000 kuruş harçlık verilmesi için izin istenmiştir. Ancak bu takrirden II. Mahmut'un cevaben yazdığı hatt-ı hümayûnda, önerilen maaş ve harçlıkların fazlaca olduklarını belirterek, Hadi Efendi'ye 120 kese ve İbrahim İffet Efendi'ye 75 kese akçe verilmesi uygun

---

¹²⁹ BOA, HAT, nr. 1095/44398-C (tarihsiz)

görülmüştür.¹³⁰ 31 Mayıs 1826 tarihinde Defterdar Efendi tarafından, Darphane-i Amire Nazırına gönderilen bir yazıda murahhaslar, kâtip ve tercümanlara eskiden olduğu gibi miri hazineden harçlık tanzim edilmesi istenmiştir. 1 Haziran 1826'da Darphane-i Amire nazırının buna cevabında toplamda 728.500 kuruşun verilmesi uygun bulunmuştur. Buna göre, baş murahhas Hadi Efendi'ye Hazine-i Amire'den 60.000, ikinci murahhas İbrahim İffet Efendi'ye 37.500, birinci kâtip Nafi Efendi'ye 10.000, ikinci kâtip Necip Efendi ile birinci tercüman Esrar Efendi'ye 7.500 ve ikinci tercüman Namık Efendi'ye 6.000 kuruş harçlık verilecekti.¹³¹ Harçlıkların müfredatını gösteren bir defter ile murahhaslara bu meblağın verildiği görülmektedir.¹³² Usul gereği elçilere verilecek bu miktarı Osmanlı Devleti kendi elçilerine ödeyecekti.

Akkirman Antlaşması murahhasları, tercüman ve sair memurlara kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve kendi adına dağıtmak amacıyla şal, yemeni ve ıtriyat gibi bazı eşyalar verilmesi de uygun görülmüştü. Buna göre yirmi adet âlâ ve evsat şal, yirmi top Ankara şalı, elli adet âlâ yemeni, elli kutu kurs (odanın havasını değiştirmek için yakılacak öd ve saire) ve elli parça tenzu (ter kokusunu giderecek kokular) ile yüz şişe ıtriyat verilecekti. Ayrıca murahhasların ikamet müddetlerinde mutfak masrafı, etıbba, kâtip ve tercümanların aylıkları için Boğdan cizyesinden Hadi Efendi'ye 12.500 kuruş ve İbrahim İffet Efendi'nin maiyetindekiler ve mutfak masrafı için 7.500 kuruşun verilmesi uygun görülmüştü.¹³³ Hadi Efendi ve İbrahim İffet Efendi'ye aylık 20.000 kuruş olarak kararlaştırılan bu maaşlar, 3 Temmuz 1826 tarihinden 30 Eylül 1826 tarihine kadar üç aylık süreçte ödenecek toplamda 60.000 kuruş, 1826 senesi cizyesinden karşılanacaktı. Maaşlardan eğer artarsa kalan fazla ıydiyye ve rikâbiyyeye

---

¹³⁰ BOA, *HAT*, nr. 1049/43264; 19. yüzyılda 1 kese 500 kuruş etmekte idi. Bkz. Necdet Sakaoğlu, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Tarih Sözlüğü*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985. s. 69. Bu durumda 120 kese 60.000 kuruşa, 75 kese de 37.500 kuruşa tekabül etmekteydi. Bu hesaba göre Hadi Efendi'ye 15.000 kuruş, İbrahim İffet Efendi'ye de 2.500 kuruş daha az verilecektir.

¹³¹ Osmanlı murahhasları ve heyetine verilen harcırahlar için bkz. BOA, *C.HR.*, nr. 66/3295 (14 Şevval 1241, 22 Mayıs 1826)

¹³² BOA, *HAT*, nr. 1046/43205-C (tarihsiz)

¹³³ BOA, *HAT*, nr. 1049/43264 (tarihsiz): Eflak ve Boğdan voyvodalarına verilecek bu harçlık için makbuz senedi yazılarak, Dersaadet'e irsal ile hesabına mahsuben göndermeleri ve tez vakit tedariklerinin görülmesi istenmiştir. Verilecek bu harçlık ve eşyalar Defterdar Efendi marifetiyle tanzim ettirilerek, Boğdan voyvodası tarafına ve gerekirse Eflak voyvodasına dahi tahrir olunacağı kararlaştırılmıştır.

dâhil edilecekti.¹³⁴ Murahhas Hadi Efendi'nin 25 Temmuz 1826 tarihli bir şukkasında kendisine tahsis olunan üç aylık maaşını Boğdan cizyesinden aldığı görülmektedir. Ayrıca Hadi Efendi harçlığın azlığı ve masrafların çokluğundan (harçlığın killeti ve masarının kesreti) yakınlık darlık çıkabileceğini belirtmiş ve bu duruma dair çözüm istemiştir.¹³⁵ Bu durumun çözülüp çözülmediğine dair herhangi bir bilgi yoktur.

2.5) Müzakere Mahallinin Tespiti ve Yola Çıkış

Maaşların ve yollukların kesinleşmesinin ardından Osmanlı heyeti İstanbul'dan ayrılarak, Rumeli tarafına doğru hareket ettiler. Edirne'ye vardıklarında meydana gelen Vak'a-i Hayriye'den dolayı Rusya'nın yumuşamış olabileceğini ve Akkirman'daki müzakere isteğine son verebileceğine güçlü bir sebep teşkil edeceğini zanneden Osmanlı Devleti gizlice murahhaslarından Edirne'de biraz "ayak sürmeleri" istendi. Rusya ise Osmanlı Devleti'nin öngörüsünün aksine daha şiddetli bir dille murahhasların bir an evvel hareket etmeleri için talimat göndermişti.¹³⁶ Bunun üzerine Edirne'den hareket eden Osmanlı heyeti, 10 Temmuz 1826 günü Yaş'a ulaştı.¹³⁷ Yaş'a varmalarından iki gün sonra Yaş konsolos vekâleti göreviyle Dominanti isminde Bükreş tarafından biri gelmiştir. Bundan iki gün sonra da asıl konsolos ve mihmandar Pavli Pizani ve tercüman Matyu Pizani gelmiştir. Voronçof mihmandar Pavli Pizani vasıtasıyla, Osmanlı heyetini gönderdiği bir mektupla Akkirman'a davet etti.¹³⁸ Bunun üzerine Hadi Efendi, Voronçof'a Çar Nikola'nın taleplerinden birinin hudut başına murahhaslar tayini maddesi olduğunu ve Devlet-i Aliye murahhaslarının hudut başına

---

¹³⁴ Hadi ve İbrahim İffet Efendilere verilen maaşlar için bkz. BOA, *MAD.d*, defter no: 4410, Cilt 5, s. 9. (27 Zilkade 1242, 22 Haziran 1827)

¹³⁵ Hadi Efendi'nin şukkası için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44376-D (19 Şevval 1241, 25 Temmuz 1826).

¹³⁶ BOA, *HAT*, nr. 956/40977-A (tarihsiz); Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, s. 191.

¹³⁷ Osmanlı Devleti, elde ettikleri veya dostlarına gönderecekleri bilgiyi başka birinin eline geçse de öğrenmemesi için şifreli bir şekilde göndermektedir. Şifreli bir şekilde hazırlanan bu yazılarda her bir rakam bir harfe denk gelmektedir. Rakam ve harfler arasındaki ilişki daha önce hazırlanan bir şifre anahtarıyla düzenlenir ve sadece ilgili kişiler bilmektedir. Osmanlı istihbarat çalışmalarında şifreleme için bkz. Ahmet Yüksel, *Osmanlı İstihbaratı*, s. 207-209.; Osmanlı istihbaratında kullanılan şifreleme yöntemi Akkirman Anlaşması'nda da İstanbul ile murahhaslar arasındaki yazışmalarda bir çok kez kullanılmıştır. Nitekim Murahhas Hadi Efendi Yaş'a ulaştıklarını şifreli bir yazıyla Babıali'ye bildirmiştir. Bu şifreli yazı için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44376-G (19 Zilhicce 1241, 25 Temmuz 1826). Ayrıca şifre anahtarı için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44401-C (tarihsiz)

¹³⁸ Voronçof tarafından Hadi Efendi'ye gönderilen mektup için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44376-C.

yani Prut boyuna geldiklerini ve burada neresi münasib olursa orada münavebe usulüyle görüşmelere başlanabileceğini belirten bir mektup gönderdi.¹³⁹ Voronçof'a göre ise Tuna bölgesinde çıkan veba salgınından dolayı başlatılan karantina,¹⁴⁰ Prut civarında münavebe ile görüşmelere engel oluşturuyordu. Ayrıca Voronçof, Rusya devletinin sınıra murahhaslar gönderilmesi talebinden sınır lafzına nasıl hudut başı anlamı verildiğini anlamadığını bildirdi. Osmanlı murahhasları bunun üzerine Skuleni'ye¹⁴¹ geçerek orada münavebesizce veya hiç olmaz ise Prut'tan yirmi beş saat içerideki Kişnev'de¹⁴² görüşme yapılmasını teklif etmişlerse de Akkirman'da görüşmekten başka bir çare olmadığı görerek, Rusların teklifini kabul ettiler.¹⁴³ Nitekim Ruslar zaten Akkirman'da heyetin kullanacağı güzergâhı, kalacakları konakları ve gerekli bazı malzemeleri bile hazırlamışlardı. Bu yüzden Osmanlı Devleti'nin ısrar etmesinin tatsızlığa yol açarak, arada sorun çıkmasına sebep olabilirdi.¹⁴⁴ Akkirman'ın¹⁴⁵ seçilmesi Osmanlılar için ayrı bir öneme sahipti. II. Mahmut bir hattında Rusya'nın Akkirman'ı görüşme mahalli olarak seçerek, Osmanlı murahhaslarını kesin bir şekilde oraya istemesini bir nevi eziyet ve kendisi için şan vesilesi olarak kullanmak

---

¹³⁹ Hadi Efendi tarafından Voronçof'a gönderilen mektup için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44376 (tarihsiz)

¹⁴⁰ Tuna bölgesinde 1826 yılında çıkan bu veba salgını hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, Daniel Panzac'ın 1700-1850 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda veba hastalığını incelediği eserinde küçük bir bilgiye rastlanmaktadır. Bu bilgiye göre Eflak-Boğdan bölgesinde 1813'ten 1830 yılına kadar veba hastalığının devamlı görüldüğü ve hastalığın bu bölgeye sık sık dışarıdan taşındığı belirtilir. Vebanın yayılmasını engellemek için tecrid anlamında karantina usulü uygulanır. Bunun için bkz. Daniel Panzac, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Veba 1700-1850*, çev. Serap Yılmaz, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.

¹⁴¹ Bkz. Sculeni, Moldova

¹⁴² Bkz. Chişinau, Moldova

¹⁴³ Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44376-C (tarihsiz); BOA, *HAT*, nr. 1094/44376-A (21 Zilhicce 1241, 27 Temmuz 1826): Osmanlı heyeti Prut'un öte tarafında münasip bir mahalde Skuleni ya da nehrin kenarında başka bir bölgede olmak üzere bir defa beride ve bir defa ötede olmak üzere toplanarak mükâleme yapmak, hiç olmazsa ikisinin ortasındaki Kişnev'e rıza göstermiş olmasına rağmen Akkirman'da karar kılınmıştır.

¹⁴⁴ Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44376-A (21 Zilhicce 1241, 27 Temmuz 1826)

¹⁴⁵ Osmanlıların taş kale anlamında "Ak Hisar" adını verdikleri Akkirman (Akkerman), 1484'te II. Bayezid tarafından alındı. 1770'de Ruslar tarafından ele geçirilen Akkirman, 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması ile geri alındı ve 1789 yılında tekrar Ruslar tarafından ele geçirildi ise de 1792 Yaş Anlaşması ile geri alındı. 1806'da Rus Prens Kantakuzino tarafından ele geçirildi ve bir daha geri alınmamak üzere 1812 Bükreş Antlaşması ile Rus idaresine bırakıldı. Akkirman'ın Osmanlılar için önemi Karadeniz'de önemli bir üs görevi görmesi ve kuzey bölgeleri ile Osmanlı arasında ticari olarak köprü vazifesi görmesinden kaynaklıdır.

istememesinden kaynaklandığını vurgular.¹⁴⁶ Neticede müzakereler tarafsız bir bölgede ya da Osmanlı sınırlarında değil Rus toprakları olan Akkirman'da yürütüldü. Bu Osmanlı karşısında Rusya'nın bir zaferi olarak addedilir. Nitekim Akkirman'ın mükâleme mahalli olarak tercih edilmesi tamamen Rus isteklerinin kabulü anlamına gelmekteydi.

Görüşme yeri kesinleşince Silistre Valisi Ahmet Paşa'dan Akkirman'ın sınıra uzaklığı ve oraya nasıl gidileceği hakkında bilgi alındı. Eğer Yaş'tan geçilirse hudud-ı İslamiye'den otuz saat uzak olduğunu ve eğer Tuna ile İsmail'den geçerek Komarabad üzerinden gidilir ise yirmi sekiz saat içeride olduğunu haber verdi.¹⁴⁷ Osmanlı murahhasları Yaş'tan hareket ile 26 Temmuz Çarşamba günü sınırdaki Prut Nehri'nin öte tarafındaki Skuleni'ye geçti.¹⁴⁸ Heyet burada veba salgını nedeniyle karantina altına alındı. Hadi ve İbrahim İffet Efendiler Rusların karantinasının yirmi dört gün sürdüğünü, imparatorun kendisi olsa dahi on dört günden önce karantinadan çıkmasının mümkün olmadığını ancak kendilerine bu sürenin altı güne indirileceği ve mihmandarın ifadesiyle bir gün daha indirilerek beş gün olmak üzere karantinada kaldıklarını ifade ettiler.¹⁴⁹ 26 Temmuz'da karantinaya giren heyet 1 Ağustos'ta karantinadan çıkarak 5 Ağustos'ta Akkirman'a ulaştı. Rusya Devleti baş murahhası Kont Voronçof ve ikinci murahhası Ribopiyer Petersburg'dan hareketle¹⁵⁰ Hocabey'e ve oradan hareketle de bir gün evvel Akkirman'a ulaşmışlardı. Osmanlı heyetinin gelmesiyle hatır sormanın ardından ertesi gün (6 Ağustos) saat beş buçukta müzakereler için hazırlanan hanede görüşmelerin hangi gün yapılacağına dair sohbet ettiler.¹⁵¹ 6 Ağustos günü usul gereği murahhaslar ruhsatnamelerini çıkarmak suretiyle mübadele ettiler. Ruslar bir dakika

---

¹⁴⁶ Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44376 (tarihsiz): "Rusyalunun Akkirman'ı mahal-i mükâleme iderek Devlet-i Aliyye'miz murahhaslarını oraya istemesi şedidü'l hâl ettirerek bir nev'i cevriye ve kendüye şan verdirmek içindir".

¹⁴⁷ Silistre Valisi Ahmet Paşa'nın Sadaret'e gönderdiği kaime için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44395 (26 Zilkade 1241, 2 Temmuz 1826): Osmanlı murahhaslarına huduttan yirmi sekiz-otuz saat içeride bir mahalde mükâleme yapmak acaip geldiğinden padişah'tan emri iradenin bildirilmesi istendi. Bu kaime hudutta bulunan Rus kuvvetlerinin miktarı da yazılıdır.

¹⁴⁸ BOA, *HAT*, nr. 1070/44376-B (25 Zilhicce 1241, 31 Temmuz 1826)

¹⁴⁹ BOA, *HAT*, nr. 1094/44376-A (21 Zilhicce 1241, 27 Temmuz 1826); BOA, *HAT*, nr. 1094/44376-B (25 Zilhicce 1241, 31 Temmuz 1826)

¹⁵⁰ BOA, *HAT*, nr. 1094/44392-B (tarihsiz)

¹⁵¹ BOA, *HAT*, nr. 1095/44397-A (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

bile kaybetmemek için acele ettiklerinden görüşmelere hemen ertesi gün başlanılmasını talep ettiler. Görüşmelere başlamak için 7 Ağustos günü her iki heyet tarafından uygun bulundu. Osmanlı murahhasları müzakerelerin yürütülmesine ilişkin bir görüş öne sürdüler. Buna göre, Bükreş Antlaşması'nın ilk maddesinden başlanarak sonuna kadar madde be-madde okunarak içinden tarafları ilgilendiren konular görüşülecekti.¹⁵² Osmanlı Devleti her ne kadar sınıra Hadi ve İbrahim İffet Efendi'yi görüşme için gönderdiyse de, Ruslara güvenmemekteydi. Nitekim Rusların sınıra asker yığmasına ve İsmail Kalesi'ni tahkim etmesine binaen bazı önlemler almayı da ihmal etmediler.¹⁵³

2.6) Müzakereler: Devletin Çıkarları Korundu mu?

7 Ağustos günü uygun bir vakitte yeniden kendilerine ayrılan hanede toplanan murahhaslar ilk görüşmelere başladı.¹⁵⁴ İlk söze başlayan Rus heyeti, Rusya'nın Osmanlı ile sınırdış ve dost bir devlet olduğunu ancak aralarında bir süredir yaşanan çekişme sonucu kendilerinin murahhas tayin edildiklerini ifade ettiler. Osmanlı murahhaslarına göre ise sınıra gönderilmelerinin sebebi yaşanan ihtilaflar sonucu değil Bükreş Antlaşması şartlarından doğan dedikodu ve asılsız söylentilerden ibaretti. Murahhaslar iki devlet arasındaki barış ve dostluğun yeniden tesisi için görevlendirilmişti.

Bu ilk sözlerin ardından Rus murahhasları daha önce kararlaştırılan Bükreş Antlaşması'nın madde be-madde okunarak ilerlenmesine karşı çıktılar.¹⁵⁵ Bu esnada antlaşmanın dördüncü maddesi olan Tuna bölgesinde hudut tayin etme maddesini önce görüşmek istediler. Osmanlı tarafı geri adım atmaya müzakere usulünü kararlaştırıldığı gibi olacağını ve dördüncü maddeye zaten sırasıyla gelineceğini ifade

¹⁵² Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 158.

¹⁵³ Bu doğrultuda İsakcı Muhafızı Eyüp Paşa tedbir alınması gerektiğini ve bölgede gerekli kişilere bu durumun tebliğ edildiğini İstanbul'a bildirdi. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1055/43459-B (1 Rebiü'l-evvel 1242, 3 Ekim 1826)

¹⁵⁴ 7 Ağustos 1826 tarihinde Osmanlı ve Rus murahhasları arasında yapılan birinci meclisin mazbatası için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44397-A (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

¹⁵⁵ Osmanlı Devleti müzakere esnasında "ahdden hariç şey teklifi ve uhûd ve şurût-ı sariha ve vazihanın tevsi' ve te'vil ve tağyir ve tebdili vukua gelmeyerek" Bükreş Anlaşması'nın madde be-madde görüşülmesini istemekteydi. Nitekim ancak bu şekilde bu müzakerelerin "hüsn-i neticelerine muvafık oluruz" denilmekte idi. Ancak ilerleyen müzakerelerde de bu usul tartışması sürekli yaşandı. BOA, *HAT*, nr. 1095/44397-A (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

etti. Hemen birinci, ikinci ve üçüncü maddeler sırasıyla okunarak tarafeyn murahhaslarının bu maddeler hakkında diyecekleri herhangi bir söz olmadığı için mazbatalara böylece kaydedildi. Dördüncü maddede Rus heyeti Tuna Nehri'ndeki adaların sınırlarının tespiti ve sınır çizgisinin belirlenmesi meselesinin uygulanmadığını iddia etti. Osmanlı murahhaslarına göre Tuna sınır çizgisinin belirlenmesi Bükreş Antlaşması'na göre uygulanmıştı. Ruslar bu konuda kendilerinin herhangi bir haberleri olmadığını belirtmelerine ilişkin Osmanlı heyeti bu maddenin Osmanlı'nın iç işleri ile alakalı olduğunu ve zamanında İstrogonof'un bu işe memur edildiğini¹⁵⁶ ve sınır çizgisinin zaten her iki taraftan memurlar getirilerek muayenesinin gerçekleştirildiğini öne sürdüler. Dolayısıyla sınırların belirlenmesine rağmen iki taraftan da memurlar yeniden giderse sınır bölgesindeki ahali arasında dedikodu çıkabilirdi. Çünkü her iki devlet de barış halindeydi. Rusya eğer bu hususta ısrar ederse seyahat suretiyle Osmanlı Devleti tarafından yeniden biri gönderilerek muayene ettirilebilirdi. Çünkü Osmanlılar açısından sınırın on on beş dakika ileri veya geri olmasının hiçbir önemi yoktu. Rus murahhaslar bu hususa dair "tarafımızdan dahi bir şey denmez lakin bu madde elzemdir" diyerek, maddenin vazgeçilmezliğini balıkçılar arasında çıkan ihtilafa bağladılar. Her iki devlet de birbirini suçladı. Rus tarafı bazı balıkçıların gayr-ı resmi bir şekilde karşıya geçtiklerini ifade etti. Osmanlı murahhaslarına göre ise sorun Rus tarafındaki balıkçıların kendi yakalarından geçenlere razı olmamalarından kaynaklanıyordu. Nitekim Akkirman'a gelirken bu durumu gözlemişlerdi. Prut Nehri'nin yarısı Osmanlı'nın ve diğer yarısı Rusya Devleti'nindi. Buna rağmen Osmanlı tebaası Prut Nehri'nden balık tutarken karşı taraftan kurşun ile karşılık veriyorlardı. Osmanlı murahhasları "tarafeynin yaramazları" iki taraftan kontrol altına alınmalıdır diyerek sınır çizgisi tartışmalarına bir son verdiler.

Sınır çizgisinin kontrolü meselesi¹⁵⁷ için bir ferman çıkarılması kararlaştırılarak antlaşmanın Memleketeyn ile ilgili beşinci maddesine geçildi. Ruslara göre

---

¹⁵⁶ İstrogonof İstanbul'a gönderdiği bir takririnde Bükreş Antlaşması'nın dördüncü maddesi olan Tuna'nın tahdidi hakkında bir harita tanzim ettiğini ve bu haritanın Osmanlı ve Rusya arasındaki tartışmaları sonlandıracağını belirtir. İstrogonof'un bu takriri için bkz. BOA, HAT, nr. 1209/47373-L (29 Cemaziyelahir 1232, 16 Mayıs 1817)

¹⁵⁷ Her iki devlet arasında sınır çizgisi belirlemek amacıyla göl, akarsu, dağ gibi doğal sınırların yanı sıra bu amaçla yapay sınır çizgileri de oluşturulmaktadır. Akkirman'da sınır nişanları meselesinde Osmanlı murahhasları sorunu bölgede odunun olmayarak kamış kullanılmasına bağlamaktadır. Bu nedenle sınır

Memleketeyn'in iki sene vergiden muaf olması şartı sözde kalmıştı. Osmanlı tarafından alınan vergiler bir müddetten beri çoktu ve beşlü askerler yüzünden Memleketeyn çok hasara uğramıştı. Bu iddialara karşılık Osmanlı murahhaslarına göre isyan zamanında bölgede asayiş sağlamak amacıyla beşlü askerleri mecburen sevk edilmişti. Memleketeyn'de isyanın bastırılması ve eşkıyanın temizlenmesiyle oradaki mevcut asker sayısı azaltılmış ve imtiyazlar da eskiden olduğu gibi uygulanmıştı. Osmanlı heyeti, bu hususları konuşmak istemedi. Zira Rus heyetinin geçmişte kalan sorunları konuşması halinde müzakereler uzayacaktı. Görüşülecek maddeler barışı sağlayacaktı, bunların barışa herhangi bir katkıları yoktu. Öte taraftan Rus murahhaslar Memleketeyn'e dair kanunların yenilenmesini istedi ve bu sefer yerli boyarlardan voyvoda tayin edilmesi gibi bazı maddelerin görüşülmesini talep etti. Rusya'nın bu talebine Memleketeyn'e dair 1217/1802 senesi hükümleri madde be-madde uygulandığından yenilenmesine gerek olmadığı yönünde olumsuz cevap verildi.¹⁵⁸ Bunun üzerine Rus tarafı Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan beri voyvoda tayininde şefaath hakkının (hakk-ı şefaati) ihmal edilmiş olduğunu öne sürerek önceki fermanların yenilenmesini tekrardan talep etti.¹⁵⁹ Osmanlı murahhasları fermanların yenilenmesinin mümkün olamayacağı için bu talebi reddetti. Çünkü Akkirman'a Bükreş Antlaşması'nın maddelerini görüşmeye gelmişlerdi ve bu durum görevlerine aykırıydı. Osmanlı heyeti geçmişten bahsedilmesinden hoşnut değildi, gelecekte bahsetmek istiyorlardı. Ancak Rus tarafına göre gelecek denilen şeyler sadece fermanların yenilenmesiyle ortaya çıkabilirdi. Hadi ve İbrahim İffet Efendiler 1802 Memleketeyn imtiyazının yenilenmesi hususunun tartışılmasının bile söz konusu olamayacağı görüşündeydi. Tarafların kendi görüşlerinde ısrarcı olmaları sebebiyle bu konu daha sonra ele alınmak üzere geçildi.

---

nişanları telef olmuş yıkılmıştır. Bunun sonucunda Rus murahhasları bu sınırın yenilenmesini talep etmektedir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44397-A.

¹⁵⁸ Murahhaslar tarafından Osmanlı Devleti'nin Memleketeyn ahalsini daima düşündüğü ve koruduğu şu sözlerle belirtilir: "himayet ve siyanet ve haklarında olan imtiyazatı icraya sarf-ı himmet buyurmakda olduğu cümlelerin malumudur içinden bir maddenin hilafına hareket vukuunu voyvodalar inhâ ettikçe te'kid ve icra etdirilmektedir". Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44397-A.

¹⁵⁹ Rusya kendi hakkı olarak gördüğü voyvodaların seçimi, beşlü neferat ve muafiyet maddelerini Osmanlı Devleti yenilediği takdirde iyi niyetinin ancak öyle ispat edilebileceğini ifade etti. Bu maddelerin içinden hangisi uygulanmaz ise tekid olunur denilerek konu kapatıldı. Rus tarafı bunun üzerine voyvodaların seçimi ve iki sene muafiyet icrasından başka bir şey istemediklerini ifade etti. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44397-A.

Rusya'nın Anadolu sınırındaki Anakra, Sohum ve Kemhal kalelerini Bükreş Antlaşması'nın şartları gereğince teslim etmesi gerekirken, bu kaleleri boşaltmadı. Buna rağmen Rusya bu maddenin uygulandığını iddia etti. Bu iddiaya göre Rusya, Anadolu tarafında antlaşma gereği geri verilmesi lazım gelen kaleleri zaten geri vermişti. Fakat adı geçen bu üç kalenin özel bir durumu vardı. Bu kaleler 1806-1812 yılları arasındaki Osmanlı-Rus savaşından önce Rusların elindeydi. Savaştan önce alındığı için geri verilmesine gerek yoktu.¹⁶⁰ Voronçof'a göre, Anakra ve Kemhal kalelerinin nasıl zapt edildiği ve Sohum kalesi muhafızı Keleş Bey'in nasıl kendilerine tabi olduğunu Osmanlı Devleti zaten biliyordu. Hatırlatmaya ve açıklamaya gerek yoktu. Osmanlı murahhaslarının Keleş Bey'in oralar mülkü mü idi ki size kalacak diye sormaları üzerine Rus tarafı "o dağların öyle beyleri vardır âdetleri budur ki kâh öteye kâh beriye tabiiyet ederler" diyerek karşılık verdi. Bu cevabı kabul etmeyen Osmanlı murahhaslarına göre Keleş Bey Osmanlı Devleti'ne sadık bir adamdı ve Sohum kalesinin¹⁶¹ de atanmış meşru muhafızıydı. Tayyar Paşa'nın fermanlı olduğu halde Keleş Bey'in yanına iltica etmesi ve Keleş Bey'in onu saklaması üzerine, oğlu Aslan Bey Osmanlı Devleti tarafından verilen bir fermanla babasının idamına memur edildi.¹⁶² Bu karışık ortamdan istifade ile Ruslar kaleyi ele geçirdi. Dolayısıyla kalenin geri alınması Osmanlı Devleti'nin "güneş gibi" açık hakkıydı. Osmanlı murahhaslarına göre Ruslar tarafından kalelerin geri verilmemesine diğer devletler dahi şaşkınlık içindeydi. Ruslar bunun üzerine Faş ve Ahılkelek kalelerini teslim ederek şartları yerine getirdiklerini iddia ettiler. Osmanlı murahhasları antlaşmayı öne sürerek Anakra, Kemhal ve Sohum kalelerinin teslim edilmesi gerektiğini ispatlamaya çalıştı. Ruslar

¹⁶⁰ Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 158.

¹⁶¹ Kafkasya'nın en güçlü müstahkem mevkiilerinden biri olan Sohum kalesi için bkz. Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı Çağı'nda Kafkasya 1454-1829*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2015. s. 542-543.

¹⁶² Vesikalarda Kaliş Ahmet ve Gülşen Ahmet olarak da geçen Keleş Ahmet Bey, 1786'da Babiali tarafından Abhazya hâkimi ilan edilince başkenti Sohum'a taşıdı. 1802'de Anakra Kalesi'ni işgal etti, ancak Ruslar tarafından 1805'te geri alındı. 1806'da III. Selim tarafından "fermanlı" ilan edilen Trabzon Valisi Tayyar Paşa kendisine iltica etti. İadesi istenilen Tayyar Paşa'yı vermemesi neticesinde Osmanlı bölgeye küçük bir donanma gönderdi. Bunun üzerine Keleş Ahmet Bey, affını istedi ancak bu talep III. Selim tarafından kabul görmedi. Abhazya tahtı 1806'da oğlu Arslan Bey'e verildi. Bu durum üzerine Keleş Bey, I. Aleksandr'a mektup yazarak yardım istedi ve Ruslara tabi olacağını belirtti. Ancak Aslan Bey, babasının idamına memur edildi ve Keleş Bey 14 Mayıs 1808'de öldürüldü. Ruslar 1810 yılında Sohum'u işgal ederek Abhazya'nın Rusya'ya bağlılığını ilan etti. Abhazya Prenslüğü'nin tarihi ve Keleş Bey için bkz. Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı Çağı'nda Kafkasya 1454-1829*, s. 472-475.; Mustafa Aydın, "XIX. Yüzyılda Kafkaslar'da Nüfuz Mücadeleleri (1830-1830)", *Basılmamış Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001. s. 40-45.

geri verilmesi istenilen kalelerin savaş sırasında alındığını ve kendilerinin tasarrufunda olduğunu belirterek, bu kalelerden vazgeçmeyeceklerini kesin bir dille ifade ettiler. Rusya bu kaleleri ehl-i İslam'dan zapt etmedi, bu kaleleri bizzat Keleş Bey'in kendisi teslim etmişti. Osmanlı Devleti'nin kendi kalesini dahi bilmediği görüşündeydiler. Osmanlı murahhasları devletin menşuruyla muhafız tayin edilmiş birinden nasıl kale alınacağını sordu. Lakin Rus murahhaslar yirmi senedir bu bölgelerin mülkleri olduğunu iddia etti. Ayrıca yeni imparator zamanında iade etmenin de mümkün olmadığını söyleyerek geri vermeyi reddettiler. Yirmi seneyi öne sürerek zamanı bahane eden Rusya'ya karşı Osmanlı heyeti zamanın bu işe engel olmadığını ve kırk sene geçse yine de bu kaleler Osmanlı devleti tarafından geri istenecekti diyerek karşılık verdiler. Öte taraftan altıncı maddenin uygulanması için bu kalelerin geri verilmesi gerekmiyordu. Zaten yeni imparator olmuş Çar I. Nikola da bu kaleleri geri vermeyecekti. Osmanlı murahhasları bu sözleri kabul etmedi. Çar I. Nikola gibi Sultan II. Mahmud da bu kalelerden vazgeçmeyecekti. Ruslar Osmanlı Devleti'nin diğer devletler de bize hak verirler sözünü hatırlatarak, bu maddede hiçbir devletin onayına bakılmayacağını, işi kendi bildikleri gibi çözeceklerini eklediler. Hadi Efendi'ye göre Anadolu sınırı meselesi hangi devlete söylenirse söylensin bunda kendilerine hak verilecekti. Bu cevaptan sonra vakit geç olduğundan ve bir sonuca varılamadığından altıncı maddenin kararı bir sonraki meclise bırakılarak görüşme sonlandırıldı.¹⁶³

9 Ağustos Çarşamba günü murahhaslar yeniden toplanarak kendilerine ayrılan hanede ikinci müzakerelere başladı.¹⁶⁴ Bir önceki mecliste Bükreş Antlaşması'nın maddeleri sırasıyla okunarak beşinci maddeye gelinmiş ve Rus murahhaslarının Memleketeyn imtiyazlarının genişletilmesine dair olan müzekkirenin kabul edilmesi talepleri bu meclise bırakılmıştı. Ayrıca altıncı madde olan Anadolu hududu maddesi de bu meclise kalmıştı.¹⁶⁵

Rus tarafı bu mecliste de daha önce kararlaştırılmış olan Bükreş Antlaşması'nın madde be-madde okunmasına karşı çıktı. Onlara göre, antlaşma maddelerinin sırasıyla okunması vakit kaybettiren bir şeydi, amaçları her iki devlet arasındaki sorunun bir an

---

¹⁶³ BOA, *HAT*, nr. 1095/44397-A (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

¹⁶⁴ 9 Ağustos 1826 tarihinde Osmanlı ve Rus murahhasları arasında yapılan ikinci meclisin mazbatası için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398 (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

¹⁶⁵ Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 159.

evvel halledilmesiydi. Bu amaçla hakkında görüş ayrılığı olan maddeleri tartışma taraftarıydılar. Buna karşılık Osmanlı murahhasları müzakerelerin bu şekilde yürütülmesinin her iki taraf mazbatalarına da kaydolunduğunu ve değiştirilemeyeceğini savundu. Rus murahhasları geri adım atarak bu şekilde de müzakere edebileceklerini kabul ettiler. Görevleri Rusya tarafından kendilerine verilen talimatları hızlı bir şekilde yerine getirmektir. Bu amaçla tartışılan Memleketeyn imtiyazlarına dair bir önceki mecliste verdikleri müzekkireyi yine öne sürdüler. Tercüman Fonton'un okuduğu müzekkirenin Memleketeyn imtiyazına eklenerek, yenilenmesini talep ettiler. Rusların bu talebine olumsuz cevap verildi. Çünkü bu durum Osmanlı murahhaslarının yetkileri dışındaydı. Daha önce verilen mevcut Memleketeyn imtiyazları aynen devam ettirilecekti, durum mazbatalara bu şekilde kaydedildi. Öte taraftan Rusya bu imtiyazların aynen devam ettirilmesine razı değildi. Bazı şartların açıklanması gerekiyordu ve verilen müzekkire şartların genişletilmesi anlamında değildi. Lakin Osmanlı murahhasları bu sözlere inanmayarak bu müzekkirenin antlaşmanın genişletilmesi demek olduğunu anladıklarını ifade etti. Zaten bu durum onların yetkileri dışındaydı ve bunun görüşülmesi bile söz konusu olamazdı. Yine de Rus murahhaslarının ısrarı üzerine müzekkirenin Fonton'dan alınarak madde be-madde okunmasına karar verildi. Onun içerdiği imtiyazlara Memleketeyn ahali zaten sahipti. Voyvodaların tayin usulünün değiştirilmesi gibi şartlar yok ise de Osmanlı Devleti bunları yine de kabul edemeyeceğini peşinen bildirdi. Müzekkire'de yer alan hususlara gelince bunlar şu başlıktan oluşmaktaydı: Voyvodaların yeniden seçilebilmeleri ve ikinci bir yedi senelik süre için tekrar tayinleri, voyvodalıktan ayrılanların Boyar rütbesiyle memleketlerinde kalabilmeleri, Memleketeyn'de üretilen zahirenin Osmanlı devleti ihtiyacı için ayrılan kısmın dışında kalanların satışa sunulması.¹⁶⁶

Müzekkire'de Eflak ve Boğdan voyvodalarının bundan böyle Memleketeyn'in yerli boyarlarından liyakatli birinin seçilerek Rusya'nın vereceği bir kıta arz ve mahzar ile Osmanlı Devleti tarafından hilat verilerek tayinini istediler. Osmanlı murahhasları bunu kabul etmedi. Voyvoda seçimi tamamen Osmanlı idaresindeydi ve Rusya bu konuya herhangi bir müdahalede bulunamazdı. Rusların bir diğer isteği olan Memleketeyn voyvodalarının boyarlar eliyle seçiminin, asayişini sağlaması bir yana tam

---

¹⁶⁶ Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 159.

tersi bir durum söz konusu olacağı savunuldu. Nitekim eğer seçimde bu yola gidilirse, kimin voyvoda tayin edileceği noktasında boyarlar taraf olacak ve bu şekilde bir ihtilal ortaya çıkması muhtemel olacaktı. Ruslar bu yerli boyarların seçim ve tayinine antlaşma gereği karışmayıp, Memleketeyn hakkında şefaathakkını istediler. Osmanlı murahhasları şimdiye kadar nasıl olageldiyse yine öyle olacağını, bu nedenle bu isteklerinin kabul edilemeyeceğini vurguladılar.

Rusların iddialarında ısrarcı olmaları karşısında, müzekkirenin devamının okunmasına karar verildi. Bu defa voyvodaların görevlerinde başarılı olduğu takdirde görev süreleri tamamlandığında ikinci bir yedi yıl için tekrar atanmaları, görevini tamamlayan voyvodaların boyarlık rütbesiyle tekrar divana kabul edilmesi ve uygun memleketlerden birinde kalabilmeleri istendi. Ayrıca azledilen veya istifa eden voyvodaların oğullarının boyar payesinde uygun bir memlekette istihdamı istendi. Rusların müzekkirede yer alan bu talepleri birtakım gerekçelere dayandırılarak kabul edilmedi. Bu gerekçeler, ikinci kez voyvodaların atanamayacağı, voyvodaları aynı yerinde bırakmaya ancak Osmanlı Devleti'nin karar verebileceği ve bir memlekette eski voyvoda varken yenisinin görevini layıkıyla yerine getiremeyeceğiydi. Bu sefer Rus murahhasları sabık voyvodaların İstanbul'a mı nereye gönderileceği sorusunu ortaya attı. Voyvodalara ayrılan şehir yalnız İstanbul değil Edirne, Filibe ve Tatarbazarı gibi bu üç mahalde de ikamet edecekleri voyvodaların kendilerine de bizzat bu şekilde söylendi. Rus tarafına göre voyvodalar eski adetlere göre yerlilerden seçiliyor ve Osmanlı Devleti dahi bu durumu onaylıyordu. Bunu yalanlayan Osmanlı murahhasları valiler ve mutasarrıf gibi memurlardan hiç birinin yerli halktan olmadığını çünkü bu durumun mülki usule aykırı olduğunu belirttiler. Ayrıca murahhaslara göre Osmanlı Devleti'nin görevlilerinin azil ve tayinine Rusya Devleti karışmazdı. Rus murahhaslar Memleketeyn hakkında antlaşma gereği karışabileceklerini savundu. Rusya'nın Memleketeyn'de şefaathakkının olduğu murahhaslarca kabul edildi. Ancak bu hak şimdiye kadar voyvodaların seçiminde geçmiyordu ve bundan sonra da geçmeyecekti. Rus murahhaslar müzekkirenin Memleketeyn imtiyazatına eklenip kabul edilerek bu yararsız sohbete bir son verilmesini istediler. Hadi ve İbrahim Efendiler müzekkire hakkında görüşülmesinin yetkileri dışında olduğunu hatırlattı. Osmanlı heyeti Bükreş Antlaşması şartları haricinde bir şey görüşmeyecekti. Rus tarafı ise iki devlet arasında uzun bir süredir devam eden düşmanlığın sebebini bazı şartların uygulanmamasına

bağlıyordu. Dolayısıyla dedikodulara sebep olan bu maddelerin açıklanması gerekiyordu. Bunun yolu da Rusların verdiği bu müzekkirenin Osmanlılar tarafından tamamen kabul edilmesiydi. Eğer bunlar da olmaz ise murahhasların burada toplanmasını gerektirecek herhangi bir sebep de yoktu. Dolayısıyla müzekkirenin hemen okunarak tamamlanmasına karar verildi.

Müzekkirede, azledilen voyvodaların oğulları hakkında olan ibare için¹⁶⁷ Osmanlı murahhasları şu karara vardılar: Bu voyvodaların oğullarını hükümette bulunan voyvoda ister ve işe elverişli ise kullanacaktı. Eğer işe elverişli değilse kullanılmayacağı için herhangi bir düzenlemeye ihtiyacı yoktu. Voyvodaların azli, istifası veya vefatı sonucu divan boyarları tarafından atanacak kaim-makamlara verilmesi ve 1198/1783 senesinden sonra Memleketeyn'deki vergiler 1802'deki imtiyazname ile iptal olduğundan Eflak ve Boğdan'ın vergilerini voyvodalar divan boyarlarıyla birlikte tayin edecekti. Voyvodaların bu işi ihmal etmeden tertip etmeleri kararlaştırıldı. Madde ve şartların riayeti hususunda Rusya devletinin ifadelerine binaen Baş Beşlü Ağaları ve askerlerinin 1821 Rum isyanından önceki statüsünde kalması ve atandıkları görevlerinden başka bir görev ifa etmemeleri gerekiyordu. Kaim-makamlık¹⁶⁸ seçimi maddesini düzenlemeye gerek yoktu.

Osmanlı Devleti Beşlü askerlerinin istihdamında önceki uygulamalara göre hareket edileceğini voyvodalara bildirdi. Bu durum Minçiaki'ye bildirildiğinden bunun düzenlenmesine ilişkin bir söz kalmamıştı. Beşlü Ağaları ve askerleri eski rütbe ve sayılara döndürüldü. Bunun ardından müzekkirede yer alan gaspedilmiş emlak ve arazi konusuna geçildi. Rus tarafı İbrail, Yergöğü ve Kule taraflarında ve Olt Nehri'nin diğer yakasında Eflak arazisinden gasp edilen emlak ve arazinin mülk verilmesi ve ahaliden geri alınmasına karşıydı. Hadi ve İbrahim İffet Efendi'ye göre ise, bu durumun üzerinden hayli zaman geçmişti. Arazilerin şimdiye kadar kimlerden kime geçtiğinin bilinmesi ve araştırılması imkânsızdı. Zaten bu gibi hususların her iki devlet arasında

---

¹⁶⁷ Osmanlı murahhasları bu maddenin imtiyazda olmadığını ve anlaşma maddelerinin genişletilmesi kabilinden olduğunu, kabul edilemeyeceğini belirtti. BOA, HAT, nr. 1095/44398 (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

¹⁶⁸ "...kaim-makam nasbı maddesini nizama idhâle ne hacet öteden beri Dersaadet'te voyvodalar nasb olundukları gibi kaim-makamlık emr-i şerifini dört beş isme olarak istid'a ile olvehile ısdar ettirdüb tarafından fakat bir boyar irsaliyle maada açık olan isimleri mahallinde olan boyarlardan toldurarak getürdürler": BOA, HAT, nr. 1095/44398 (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

sözü bile edilmemesi gerekirdi. Eflak arazisinin buna ihtiyacı yoktu ve şu anda mevcut ahali o zamana göre iki kat artmıştı. Rus tarafı ne kadar eski olursa olsun yine de araştırma ve kontrol ile bu arazilerin meydana çıkacağı görüşündeydi. Nitekim bu madde 1802 imtiyazı ve 1812 Bükreş Antlaşması'nda olmasına rağmen uygulanmamıştı.¹⁶⁹ Osmanlı temsilcilerine göre gasp edilmiş arazilerin araştırılması ve uygulanması mümkün olamadığından bu madde kalmıştı, hatta İstrogonof zamanında dahi uygulanmamıştı. Ayrıca şimdi o araziler satın alınarak veya miras yoluyla mutasarrıf olanların ellerinden haksız bir şekilde alarak bir başkasına vermek uygunsuz olacaktır. Bu maddenin uygulanması şeriata dayanarak uzun uzun ispata muhtaçtı. “Usul-ı hakkaniyete” yakışmayan böyle uygunsuz bir maddeyi Rus tarafı dahi uygun bulmazdı. Bu sözlere rağmen Rus heyetine göre bu madde eskimiş olsa bile yine de ileride sorun çıkarması muhtemeldi. Kısaca onlara göre bu maddelerin tekrar müzekkireye eklenmesi zorunluydu. Her iki taraf arasında tartışma uzadığından müzekkireye eklenmesi gerekmediği kararlaştırıldı. Konunun görüşülmesi voyvodalardan bilgi istenerek çözülmesi için ileri bir tarihe atıldı. Eflak ve Boğdan boyarlarından 1821 Yunan isyanı sebebiyle vatanlarını terk edenlerin hiç kimseden mahzar almadan, engel veya zorlama olmaksızın dönmelerine ve eskiden olduğu gibi imtiyazlarına, mal ve emlaklerine kavuşmalarına izin verildi.¹⁷⁰ Bu doğrultuda, voyvodalara emirler verildi. Osmanlı Devleti emirleri yenileyerek bunların edepli bir şekilde hareket ettikleri sürece hiç birine bir şey denmeyeceği ve eski imtiyazlarına kavuşacaklarını garantiledi. Öte taraftan bunlar eski iddialarını tekrar ederek 1821 Yunan isyanından beri dört senedir korkularından evlerine gidemediklerini ve bu nedenle sefil olduklarını söylediler. Ayrıca gasp edilmiş emlak ve arazilerinin geri verilmesinin imtiyazata eklenmesi gerektiği konusunda ısrar ettiler. Osmanlı murahhasları kendilerini korumak amacıyla kenara çekilenlerin şimdi memleketlerine geri dönmeleri konusunda izin ve söz verdiler.

---

¹⁶⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, VII, s. 161.; Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü'l-Uhud”, vr. 36b-37a (Bükreş Anlaşması'nın yedinci maddesi)

¹⁷⁰ İsyân hareketine karışarak firar eden Rumların mal ve emlakleri hazine tarafından zapt edilerek müzayede usulüyle satıldı. Maliyeden müdevver tasnifinde yer alan 1 Muharrem 1238 (18 Eylül 1822) tarihiyle başlayan 9764 numaralı defterde Osmanlı memleketinde Rum İsyânına karıştıkları tespit edilen ve sonucunda idam edilen kişilerin mal ve emlaklerinin zapt edildiği yazmaktadır: bkz. BOA, *MAD.d.*, nr. 9764 (18 Zilhicce 1239, 14 Ağustos 1824)

Eflak ve Boğdan'ın uğradıkları sıkıntı ve hasara dayanarak onların vermeleri gereken iki senelik cizye ve rüsumat¹⁷¹ bedeli Osmanlı tarafından affedildi. Kararlaştırılan muafiyet süresi bittikten sonra cizye ve rüsumat 1802 imtiyazında belirlenmiş olan miktar üzerinden arz ve tahsil olunarak, artırılacaktı. Memleketeyn'in cizye, ıydiyye ve rikâbiyye vergileri iki senelik 2.480 kese akçe tutmaktaydı. Eflak ve Boğdan'a göre bu tutar pek azdı. Öte taraftan Rusya Bükreş Antlaşması'nda var olan muafiyet maddesinin uygulanmadığını savundu. Cizye, ıydiyye ve rikâbiyye vergilerini tahsilde voyvodaların beş katını alacağını iddia ederek konuyu uzattı. Rusya, İskerlet Bey'in Darphane-i Amire'ye borcu ve Boğdan'da alacağı olduğundan, bu tutar ile Boğdan'ın muafiyetinin karşılanması görüşündeydi. Osmanlı murahhasları İskerlet'in alacağı ile muafiyet bahsinin karıştırılmamasını istedi. Buna rağmen Rusya, İskerlet'in Darphane'ye borcunun Boğdan'daki alacağından karşılanmasını istedi. Osmanlı murahhasları onun miri alacak olduğunu ve usul-ı miriye gereğince bir akçesi dahi geri kalmayacağını savunarak, cömertlik etmedi. Rusların istediği şekilde olsa Boğdan'dan bir akçe dahi çıkmaz ve Eflak'ta dahi suçlu ve firari Rumların emlakinden oranın muafiyeti karşılanırdı. Fazlası ise ammeye hizmet eden hayratlara sarf edilirdi. Rus temsilcileri Osmanlı Devleti'nden firarilerin mal ve emlaklerini müsadere ederek satmasını değil, sadece antlaşmanın gereğini yerine getirmesini istiyorlardı. Osmanlı tarafı ise firari ve suçlu Rumların mal ve emlakinin Müslümanların beytülmaline ait olduğundan ortada bir sorun görmemektedir. Rusya Memleketeyn'in iki senelik muafiyeti hususunun antlaşma gereğince uygulanmasına karşılık olarak Osmanlı Devleti tarafından firarilerin mal ve emlakinin satın alınmasına karışmayacaktı. Osmanlı murahhasları tarafından bu uygulamanın evvelki kazançlarından çok daha hayırlı olduğunu ve muafiyet maddesinin 1827 Temmuz ayından itibaren iki senelik olarak tanzim edileceği açıklandı. Firari Rumların mal ve emlakini miri arazi olduğundan zapt edip satarak ve İskerlet'in Boğdan'da alacağını dahi tahsil eder denilerek bu muafiyet maddesinin imtiyaza eklenmesine gerek olmadığı kararlaştırıldı ve bu konu kapatıldı. Müzekkirede yer alan bir başka hususa geçildi.

---

¹⁷¹ Eflak ve Boğdan voyvodalarının kendilerine mahsus rüsumat maddesi hakkında altıncı bir müzakerenin yapılacağı anlaşılır. Nitekim Rus murahhaslarıyla yapılacak bu görüşmede söylenecek sözlere dair bir müzekkire bulunmaktadır. Bkz. BOA, HAT, nr. 1144/45489 (tarihsiz)

Memleketeyn ahalisine gerek buranın idaresi için gereken ve gerek Osmanlı Devleti'ne verilmesi lazım gelen zahireden başka kalan fazlanın noksansız bir şekilde serbestçe ticaret yapma izni ve ruhsat verilmesi istenmekteydi. Rusya'nın 1802 imtiyazı düzenlenerek devamlı kılınacak ve bundan böyle dikkatli ve itinalı bir şekilde icra olunacaktı maddesine dayanarak Memleketeyn'e ticaret serbestiyeti maddesinin mülki kaidelere aykırı olduğu ve ticaret serbestiyeti verilemeyeceği söylendi. Rusya zahirenin lüzumundan fazlasını satmaya Osmanlı Devleti'nin niçin izin vermediğine anlam veremedi. Bunun anlamının açık olduğu, Memleketeyn'in İstanbul'un kileri¹⁷² derecesinde olduğunu ve miktarı hususunda bazen hepsinin gerekebileceği cevabı verildi. Osmanlı Devleti şimdiye kadar kalan fazlanın başka yerde satılmasına ya da denize dökülmesine razı olmamıştı. Osmanlı tüccarları tarafından bu mallar peyderpey alındı ve akçesi verildi. Rus tarafı bu cevapları bahane olarak gördü ve kabul etmedi. Osmanlı temsilcileri bunlara noksan para verilmediğini ve bahane niye dendiğini anlayamadıklarını sordu. Öte taraftan Ruslar kapan tüccarının¹⁷³ malları aşağı fiyatla aldığını iddia etti. Hadi ve İbrahim İffet Efendi fiyatların her iki tarafın terazisine göre olduğunu, hatta kapan tüccarının malları altı ay öncesinde para dağıtarak öyle satın aldığı cevabını verdiler. Voronçof, İstrogonof'un bu maddelerde ne olduğunu ve kaç bin kese fark ettiğini yazdığını iddia etti. Bu iddiaya karşılık olarak İstrogonof'un tahkikinin yanlış olduğu belirtilerek başka bir konuya geçildi.

Memleketeyn'in boyarlarının divanda aleyhlerine hüküm olunduktan sonra cezalandırmanın caiz olması maddesine geçilerek elbette bir memleketin hükümetinde bulunan voyvodaların takdirine dikkat edileceğini, ancak burada Memleketeyn imtiyazına eklenecek bir durumun söz konusu olmadığı Hadi ve İbrahim Efendiler tarafından vurgulandı. Görüşmenin sonuna gelindiğinde Rus murahhaslar ahidname-i hümayun şeklinde hazırladıkları tenkihnameyi Osmanlı murahhaslarına vererek, bir iki

---

¹⁷² Eflak ve Boğdan zahire bakımından zengin bir bölgeydi. 18. yüzyılda Eflak ve Boğdan için "İstanbul'un yiyecek ambarı" sıfatı kullanılmaktaydı: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi IV, 2. Kısım*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1959. s. 106.

¹⁷³ Her türlü zahire ticaretiyle uğraşan kapan tüccarları 18. yüzyılda İstanbul'un zahire ihtiyacının büyük bir bölümünü karşılardı. Burada geçtiği gibi kapan tüccarlarının malları aşağı bir fiyatla satın almaları söz konusu olamazdı. Zira Zahire Nezareti, üretici ile kapan tüccarı arasında hakem görevi görerek malların fiyatlarını tespit ediyordu. Her sene Memleketeyn'den İstanbul'a gelen bu zahire hükümet tarafından isimleri defterlerde kayıtlı bulunan bu tüccarlar tarafından tedarik edilirdi. Bkz. Tevfik Güran, "İstanbul'un İaşesinde Devletin Rolü (1793-1839)", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 44, Sayı 1-4, 1986. s. 245-275.

gün mütalaa etmelerini istediler.¹⁷⁴ Hadi ve İbrahim İffet Efendiler ilk başta bu tenkihnameyi almak istemedilerse de, Rusların zorlama ve ısrara başlayacaklarını düşünerek kabul etmemek üzere görüşmelerin sıhhatine zarar gelmemesi için aldılar. Gelecek mecliste yine Bükreş Antlaşması tertibi korunmak şartı ile tenkihname alınıp, bir sonraki görüşme olan Pazar gününe kadar incelenmek üzere meclise son verildi.¹⁷⁵ Verilen bu birkaç günlük arada Bükreş Anlaşmasının ikinci, beşinci ve yedinci maddelerinin izahı hakkında üçüncü mecliste Rus murahhaslara ne söyleneceği ve ne şekilde savunma yapılacağına dair bilgilendirmek amaçlı bir müzekkire yazıldı.¹⁷⁶

13 Ağustos Pazar günü yine her iki taraf murahhasları kendileri için ayrılan hanede toplanarak üçüncü görüşmelere başladı.¹⁷⁷ İlk olarak Osmanlı temsilcilerinin bir önceki mecliste Rusya'nın zorlaması ve ısrarı üzerine aldıkları dedikleri tenkihname müsveddesinden söz açıldı. Osmanlı tarafı bu tenkihnameyi alarak incelediler. Fakat yine kararlaştırıldığı şekilde Bükreş Antlaşması üzerinden madde be-madde okumak istediler. İçinden her iki tarafı da ilgilendiren noktalar görüşülecekti. Tenkihname tercüman Fonton'a verilerek Bükreş Antlaşması metni çıkarıldı. Bu esnada Ruslar görevlerinin bunu ilk mecliste tebliğ etmek iken ikinci meclise kaldığını bildirdi. Görevlerinin gereğini yerine getiren Ruslar, antlaşmanın birer birer okunmasına karşı çıkmadı. Yedinci maddeye geçmek isteyerek, tenkihtamenin geri verilmemesini istediler. Osmanlı murahhasları ise tenkihnameyi bir kere okumak üzere almışlardı. Çünkü bir müddetten beri iki devlet arasında sürmekte olan düşmanlığın sebebinin Bükreş Antlaşması maddelerinin uygulanmamasından kaynaklandığını belirterek, eski usule geri dönüldü. Rusların yedinci maddeden başlayalım sözüne ise beşinci ve altıncı maddelerin henüz kararsız kaldığını ve önce bu maddelerin karara bağlanması gerektiği belirtildi. Bunun üzerine Ruslar Osmanlı heyetinin tenkihnameyi alarak şartları kabul ettiğini ima ettiler. Bununla taleplerinin ne olduğunun anlaşıldığını ve antlaşmayı ona göre okuyacaklarını eklediler. Osmanlı temsilcilerine göre bu tenkihname yeni bir

---

¹⁷⁴ Sekiz maddeden oluşan bu tenkihname Akkerman antlaşmasının metnini teşkil edecektir. Bkz. Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 169.

¹⁷⁵ BOA, *HAT*, nr. 1095/44398 (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

¹⁷⁶ Müzekkire için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1144/45488 (tarihsiz).

¹⁷⁷ 13 Ağustos 1826 tarihinde Osmanlı ve Rus murahhasları arasında yapılan üçüncü meclis mazbatası için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-A (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826).

antlaşma tanzimi demektir. Burada yer alan hususlar Bükreş Antlaşması'nda olan maddeleri içeriyorsa o zaman bu tenkihnameye gerek yoktu. Eğer yok ise zaten bu durum Bükreş Antlaşması'nın maddelerinin genişletilmesi anlamına gelecekti ve buna ise yetkileri yoktu. Öte taraftan bunların Bükreş Antlaşması ile aynı olduğu ancak on dört seneden beri uygulanmayan bu maddelerin icrası vakti gelmişti, zira 1821'de meydana gelen isyandan dolayı şartların biraz düzenlenmesi gerekiyordu. Bunlar antlaşmanın genişletilmesi anlamında değildi. Voronçof, sözlerine devam ederek on dört seneden beri iki devlet arasındaki düşmanlığa dayanarak bir antlaşma kaleme almalarının gereksiz olmadığını vurguladı. Buna karşılık, iki devlet arasında barıştan beri bir "incir çekirdeğini doldurmayacak" çekişmeler yaşanmıştı. Lakin maddelerin uygulanmasında Rusya'nın da yerine getirmediği şeyler vardı. Bükreş Antlaşması'nın tamamen uygulandığı takdirde ortadaki anlaşmazlık bertaraf olacaktı. Rus tarafı yine tenkihnamenin reddi konusuna girerek, sözü uzattı. Osmanlı murahhasları görüşmelerin antlaşmanın sırasıyla okunması üzerine olmak kaydıyla tenkihnameyi alarak yastık üzerine koydu¹⁷⁸ ve Bükreş Antlaşması metnini ellerine aldı. Rus murahhaslar yeniden antlaşmayı madde madde okumanın vakit çaldığını belirterek, onun yerine tenkihnameyi madde be-madde görüşmek istediler. Bu sözlere rağmen yine de yedinci maddeye geçmek isteyen Rus heyetine, Osmanlı temsilcileri daha beşinci ve altıncı maddelerin karara bağlanmadığını ifade etti. Bu meclise bırakılan beşinci madde Rusların verdikleri müzekkire üzerinden uygulanacaktı. İkinci mecliste bu hususa dair olan tartışmalar özetlendi. Buna göre, Ruslar müzekkirede sözü edilen noktaları sağlamlaştırarak, olmayan konuları ise yenileyerek 1802 imtiyazına eklenmesini iddia ve ısrar ettiler. İmtiyaza dâhil olmayan ve kabul edilmeyen maddeler¹⁷⁹ için bu hususa karışmadılar, çünkü bu onlara göre Osmanlı Devleti'ni ilgilendiriyordu. Rusların Memleketeyn üzerindeki şefaht hakkı iddialarının sadece voyvodaların yedi seneden evvel azledildiği takdirde söz konusu olacağı vurgulandı. Nitekim Osmanlı Devleti kimi

---

¹⁷⁸ Yastık üzerine koymak âdeti, Osmanlılarda elçi kabulü törenlerinde yapılan alışılmış bir uygulamadır. Bu adette padişah elçinin getirdiği nameye doğrudan cevap vermez. Nameyi vezir-i azam alarak tercüme ettirir ve ardından içeriği ne ise telhis ile padişaha bildirirdi. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1948. s. 298. Burada da murahhasların tenkihnameyi alarak yastık üzerine koymaları kabul edilmeme anlamındadır.

¹⁷⁹ Bu maddeler voyvodaların seçilmesi, müddetini dolduran voyvodanın yeniden bir yedi sene daha göreve getirilmesi, azil edilenlerin rütbelerinin boyar payesine düşürülerek Memleketeyn'de ikameti ve ticaret serbestiyeti hususudur. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-A.

isterse voyvoda olarak atayabilirdi. Voyvodaların seçimi Rusların inisiyatifinde değildi ve bir voyvoda görevi bittikten sonra aynı yerinde görevine devam edemezdi. Memleketeyn tüccarının serbest ticaret yapması daha önce hiçbir bölge ahalisine verilmediği ve mülki usullere aykırı olduğu vurgulandı. 1802 imtiyazının hangi maddesi problem oluşturursa yine Osmanlı Devleti çözecekti. Geçen mecliste de ifade edildiği gibi iki maddenin imtiyaz emirlerinde olmadığı¹⁸⁰ hatırlatılarak bunların yetkileri dışında olduğu söylediler. Bu iki madde hariç bir diğer madde ise imtiyazda bulunuyordu fakat onun da araştırılması ve kontrolü mümkün değildi.¹⁸¹ Rus murahhaslar bu cevaplar üzerine talep ettikleri bu maddelerin Bükreş Antlaşması'nın genişletilmesi anlamına gelmediğini söyleyerek, isteklerinden kesin bir dille vazgeçmeyeceklerini belirttiler. Ruslara göre bu konuşulanlar şefaath hakkı gereği idi. Bu hakka göre, voyvodaların seçimi ve atanması, emlak ve gasp edilmiş arazinin (arazi-i mağsubenin) geri verilmesi ve ticaret serbestiyeti maddeleri üzerinde Rusya'nın söz söyleme hakkı ve liyakati vardı. Bu görüşünü desteklemek için ticaret serbestiyeti maddesinin İstrogonof tarafından İstanbul'da düzenlendiği öne sürüldü. Bu maddenin Memleketeyn'de üretilen zahirenin Osmanlı devleti ihtiyacı için ayrılan kısmın dışında kalan fazlanın ticareti anlamına geldiği belirtildi.

Osmanlı heyetince geçen mecliste azledilen voyvodalara dört mahal gösterilmesinin, bu memleketlere ne şekilde zarar verebileceğinin anlaşılamadığı ifade edildi. Zira voyvodalık Ruumlarda olduğu zaman bunların memleketten koparabildiğini alıp İstanbul'a gittiklerini, şimdi bunlarda başka yere gidecek olursa yedi senelik voyvodalığı müddetinde bu voyvodalar koparabildiğini alıp gidecekler ve memleketin ne hale geleceğini umursamayacaklardı. Rusya yaşanması muhtemel bu sıkıntıdan dolayı Memleketeyn maddesinin düzenlenmesini istedi. Ayrıca, şefaath hakkını şarta bağlı olarak terk edebileceklerini, mümkün mertebe bu maddelerin uygulanmasını istediler. Nitekim Ruslar hem cinsi hem de mezhebi olarak aynı olanlara yardım edeceklerini, Rusya'nın her ne kadar gücü yerindeyse de, bu sorunların iki devlet

---

¹⁸⁰ Biri Memleketeyn'de azil edilmiş voyvodaların oğullarını hak kazandıkları takdirde voyvoda olan kişi istihdam eder bunların imtiyazata eklenmesi memuriyetlerine aykırıdır. İkincisi ise voyvodaların azli veya helâkı durumunda divan boyarlarından kaim-makam seçilmesi maddesidir. Osmanlı murahhasları her iki maddenin de imtiyazata eklenmesinin söz konusu olamayacağını belirtir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-A.

¹⁸¹ Bu madde emlak ve gasp edilmiş arazi ile ilgilidir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-A.

arasında dostane bir şekilde çözmek istediklerini belirterek, Osmanlı Devleti'ne gözdağı vermek istediler. Osmanlı murahhasları cevap vermekte gecikmedi. Voyvodalar halka zulüm ettiği takdirde İstanbul'dan bu durumun duyulacağı ve soruşturarak gereğini adalet üzere yerine getireceğine şüphe duyulmaması istendi. Hadi Efendi endişelerini dile getirdi. Eğer voyvodalar yerli ahaliden seçilirse Memleketeyn'de Osmanlı Devleti'nin hiç hakkı kalmamış olacaktı. Rusya'nın yaptığı bu durum bir devletin iç işlerine karışmak olduğundan devletler hukukuna aykırıydı.¹⁸²

Her iki devlet de geri adım atmıyordu. Rus murahhasların iddialarına göre 1821'den beri geçen beş sene boyunca Osmanlı Devleti kendilerinin haklarına riayet etmedi. Bu iddiaları kabul etmeyen Hadi ve İbrahim İffet Efendi antlaşmanın dışında bir şey yapmadıklarını ifade etti. Bunun üzerine Voronçof, bu görüşülen meselelere dair daha çok sözleri olduğunu ifade ederek sadece Memleketeyn hakkında şikâyetlerini bildirdiler. Osmanlı heyeti Rusların özellikle Beşlü askerleri hakkındaki bu şikâyetinin anlamsız olduğunu düşünüyordu. Memleketeyn'de çıkan isyanı bastırmak için buraya asker gönderilmiş ve isyanın bastırılması üzerine bu askerler hemen geri çağırılmıştı. Osmanlı Devleti Memleketeyn ahalisini himaye etmek için bölgeye asker sevk etmişti. Beşlüler isyanın ardından ihraç edildi ve önceki durumlarına geri döndürüldü. Osmanlılar bu yolla Rusya'ya karşı olan hürmet ve dostluğunu göstermiş oldu. Beşlü neferatı görevde bulunduğu sürede Memleketeyn'e yük olmadı, nitekim beşlülerin masrafı¹⁸³ eski adetlere göre giderilerek fazlasını voyvodalar kendileri karşıladı. Bu yüzden Rusya'nın hiçbir şekilde Memleketeyn meselesini öne sürmesine hakkı yoktu. Ancak Rus murahhaslar geri adım atmayarak, verdikleri müzekkirenin tamamen 1802 imtiyazına eklenmesinde ısrarcı oldular. Aksi takdirde hiçbir maddeye rıza gösterilmeyecekti. Buna anlam veremeyen Osmanlı heyeti "*murahhaslara hacet yoğ imiş, çünkü müzakeresiz aynıyla kabulü teklif olunacak bizim Akkirman'a gelmekliğimiz*

---

¹⁸² Bkz. BOA, HAT, nr. 1095/44398-A: "...bir devletin umur-ı dâhiliyesine aher devlet karışmak usûl-ı hukuk-ı düvele münafi".

¹⁸³ Serhad kulu askerlerinden olan beşlü neferlerinin 5'er akçe olan maaşları buldukları eyaletlerden veya bir bölgenin gelirlerinden tahsil edilir, ancak uzun süren savaş dönemlerinde bazen maaşları merkezden de gönderilirdi: bkz. Abdülkadir Özcan, "Serhad Kulu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 36, İstanbul 2009, s. 560-561.; Neferlerin dışında diğer beşlü taifesinin yevmiyeleri için bir örnek teşkil etmesi bakımından bkz. Kenan İnan, "Kadı Sicillerine Göre Trabzon'da Beşlü Taifesi (1648-1658)", *XIV. Türk Tarih Kongresi: Kongreye Sunulan Bildiriler*, Cilt II, Kısım I, Ankara 2002, s. 398.

icab itmez imiş böylece Devlet-i Aliyye'ye gönderilse manzur-ı ali olup iktiza iden cevabı verilür idi murahhasların usulü her bir maddeyi söyleşüb iktizasına göre tarafeyn cerh ve tadil iderler” diyerek hiçbir maddenin düzeltilmesinin mümkün olmadığını ifade ettiler.

Osmanlı murahhasları beşinci maddenin bahsi çok uzadı sonraya bırakalım diyerek, altıncı maddeye geçmek istediler. Rus murahhaslar ise müzekkire kabul olunursa ne âlâ, olmadığı halde diğer maddelere geçelim diyerek cevap verdiler. Her iki heyet de görüşmeleri zorlaştırdıklarına dair birbirlerini suçladılar. Rus tarafının amaçları hükümetlerinden izin istemeden görüşmelerin bitirilmesi idi. Hadi ve İbrahim İffet Efendiye göre ise görüşmeleri bitirmek isteyen Ruslar işi kolaylaştırmak yerine zorlaştırıyordu. Müzekkirede yazılan maddeler kabul edilmeyecekti, lakin emlak ve gasp edilmiş arazi maddesi araştırılacak ve mümkün ise uygulanması sağlanacaktı.

Osmanlı-Rus murahhaslarını bir hayli uğraştıran Bükreş Antlaşması'nın altıncı maddesi olan Anadolu hududu bahsine geçildi. Osmanlı murahhasları açısından bu maddenin uygulanması antlaşma gereği ve devletlerinin isteğiydi. Rus murahhaslara göre ise bu madde zaten yerine getirilmişti ve kendileri tarafından söylenecek herhangi bir sözleri yoktu. Hadi ve İbrahim Efendi mazbatalara bakılacağı takdirde işin bu meclise bırakıldığına görüleceğini ifade etti. Çünkü söylenen sözlere inanmamışlardı. Osmanlı murahhaslarının bu madde hakkındaki yorumu Rus murahhaslara şu şekilde açıklandı: Ruslar Bükreş Antlaşması'nın gereği olarak Anakra, Kemhal ve Sohum kalelerini geri vermedi. Osmanlı Devleti adı geçen bu kaleleri talep etti. Sohum kalesinin nasıl zapt edildiğinin geçen mecliste özetle ifade edildiğini ve diğer iki kalenin de savaş öncesi zapt olunduğu belirtilerek Osmanlı Devleti'nin şimdi her üç kaleyi de istediğini söylediler. Ardından Osmanlı murahhasları Anakra ve Kemhal kalelerinin de nasıl zapt olunduğuna dair beyanat verdiler. Buna göre Osmanlı Devleti, Rus dostluğuna dayanarak 1804'te Ruslar, İran tarafında olan askerine bir miktar zahire ve mühimmat götürülmesi için Faş Nehri'nden geçiş izni istemiştir. Osmanlı Devleti Rusya ile arasındaki ittifaka hürmeten bir defaya mahsus olmak üzere ruhsat vermiştir. Ancak bu taşıma işlemi esnasında Rus askeri Kemhal'e girerek burada tabya yapmıştır. Bu durum o vakit sefarette bulunan Rus elçisi İtalinski'ye haber verilmiş, ancak az sonra Anakra'nın da Rus askeri tarafından zaptı haberi gelmiştir. Bu haberin de İtalinski'ye bildirilmesinin üzerine, İtalinski telaş ile “bunda yanlışlık olmuştur hemen devletime

yazayım” demiştir. Hemen sonra bu husustan Rusya Devleti’nin haberi olmadığını, bölgedeki memurların buna cesaret ettiği ve derhal memurlara ele geçirilen bu kalelerin iadesine dair bir emir gönderilmiştir. İmparator Aleksandr tarafından gelen cevabı da resmen İstanbul’a bildirmiştir. Adı geçen kalelerden Rusya askerinin çıkarılmasına mahsus Osmanlı Devleti tarafından mübaşir tayin edilmiş ve İtalinski bölgedeki kumandanlara tekrardan kâğıtlar yazıp göndermiştir. Hatta İtalinski Rusya’nın o taraftan zahire ve mühimmat göndermesine daima ihtiyacı olduğunu, bu nedenle bu kalelerin münasip bir bedel karşılığı Rusya’ya bırakılmasını teklif etmiştir. Osmanlı tarafından bu teklife “*Devlet-i Aliyye’de mülk bey’ ve istibdâli câri olmayub şer’an ve kanunen uyamayacağı*” cevabı verilmiş ve Sohum Kalesi dahi Keleş Bey’in isyanı ve idamı karışıklığına tesadüf edip, Rusya tarafından zapt edilmiştir ve çok geçmeden sefer başlamıştır. Osmanlı murahhasları sahilin boydan boya Osmanlı toprağı olduğunu bundan başka bir şekilde yine ispat edebileceklerini belirtmiştir. Bu kaleler barış öncesinde sahillerde olan boş arsalardan (arsa-ı hâliye) mülkiyeti Osmanlı Devleti’nde kalmak üzere Rusya’ya iskele mahalli tahsis olunması¹⁸⁴ ve Rusya’nın bu bölgede yapmış olduğu müstahkem mevkiiler onlarda kalıp başka bir istihkâmat yapılmamak ve İsmail ve Kili kaleleri yıkılmak üzere gizli maddeler (maddeteyn-i hâfiteyn)¹⁸⁵ olarak Bükreş’te antlaşma ile senetleştirilmiştir. Ancak daha sonra tasdik olunmadı denilerek işte bu madde dahi bölgenin Osmanlı’ya ait olduğuna güçlü bir delil olarak gösterilmiştir. Öte taraftan gizli maddelerin Osmanlı Devleti tarafından tasdik olunmadığı, “ahidname-i celi”nin tasdik olunduğu, aynı zamanda İtalinski’den dolayı olan sözlerin bilinmediği belirtildi. Lakin bu kaleler savaş zamanı zaten Rusya’nın elindeydi. Bunlar savaş sonucu alınmadığından geri verilmesi antlaşma gereği gerekmiyordu. Osmanlı murahhasları Rusların bu sözlerini reddetti ve talep ettikleri bu kaleleri antlaşma gereği istedi. Antlaşmanın açıkça okunmadığını çünkü burada yazan “*nehri Prut hudûdundan*

---

¹⁸⁴ Osmanlı Devleti, bu gizli anlaşmanın Osmanlı-Rus ittifak anlaşması olarak sanılmaması için, İngiliz ve Fransız elçilerine açıklamıştır. Bkz. Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü’l-Uhûd”, v. 92a. Öte taraftan II. Mahmut ve devlet ricali Anadolu tarafından Ruslar’a iskele tahsisine karşıydı. Bu maddenin duyulması üzerine İngiliz Elçi Stratford Canning, Ruslarla irtibata geçerek bu maddenin iptalini istemiştir. Osmanlı Devleti’nin de itirazını sürdürmesi ve yaklaşan Fransa-Rusya arasındaki savaş nedeniyle Ruslar isteklerinden vazgeçmiş ve antlaşma on altı madde olarak imzalanmıştır. Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü’l-Uhûd”, s. XLVII.

¹⁸⁵ İki maddeden oluşan bu gizli anlaşmaya dair genel tarihlerde herhangi bir bilgi yoktur. Mehmet İlkin Erkutun’un Mevridü’l-Uhûd adlı eserinde bu gizli anlaşmaya dair bilgiler ve antlaşmanın tam metni bulunmaktadır. Bkz. Mehmet İlkin Erkutun, “Mevridü’l-Uhûd”, v. 38b.

mâ'adâ Anadolu semtinde ve sâ'ir mahallerde olan hudud kable's-sefer kadimî olduğu vechle tamamen ibka olunmağla Rusya Devleti işbu hudûd-ı kadime dâhilinde hasbe'l-harb istilâ-dâde olan kılâ' ve bukâ'ı dahi kezalik şimdiki buldukları hâl ü hey'etiyle Devlet-i Aliyye'ye red ve şeh'r ve kasaba ve kurâ ve mesâkiniyle cümle levâhikini teslim eyleye"¹⁸⁶ "kadimî veçhile" tabiriyle geri verilmesi gerektiğini savundu. Rus tarafına göre kadim-i vechileden kasıt Osmanlı Devleti ile Rus sınırının sefer öncesinde olduğu şekilde devam ettirilmesi anlamına geliyordu. Osmanlı murahhaslarına göre savaş sebebiyle istila edilen yerlerin Rusya tarafından geri verilmesinin gerektiği açıktı. Rus tarafı savaş sebebiyle alınan Anapa, Soğumcuk, Faş ve Ahılkelek kalelerinin¹⁸⁷ geri verilmesiyle antlaşmanın uygulandığını iddia etti. Anadolu hududunda yaşanan bu tartışmaların ardından Osmanlı murahhasları adı geçen bu kalelerin reddinin tercüman Fonton'un elinde tuttuğu yabancı dildeki (Frengi'ül-ibare) antlaşma metninde yazıp yazmadığını sordu. Rus murahhaslar ise bu konuyu mümkün mertebe karşı tarafın zorlaştırdığını kendilerinin hiçbir zorluk çıkarmadığını belirterek, tekraren kalelerin geri verilmesinin gerekmediğini vurguladı. Osmanlı murahhasları Bükreş Antlaşması'nın altıncı maddesine atıfla şüpheye mahal bırakılmayacak şekilde açık bir madde olduğunu belirtti. Bunun üzerine her iki devletin murahhasları arasında bu madde üzerine uzunca bir münakaşa oldu. Her iki heyet de geri adım atmadı. Rus murahhaslar Akkirman'a antlaşmanın uygulanmayan maddelerini tanzim için geldiklerini ve Anadolu hududu maddesi için şimdi bir şey yapmalarının gerekmediğini savundu. Osmanlı murahhasları ise bu madde açıklığa kavuşmadan ve hakları kabul olunmadan devam etmeyecekti. Öte taraftan iki devlet arasında yapılan savaş sonucu bunlar Rusya'da kaldı, araya barış girdi ve düzen yenilendi denildi. Rus murahhaslar üç kalenin reddi lazım gelse isimlerinin açıkça söylenmesi gerekirdi dediklerinde Osmanlı murahhasları Hotin, Bender, Kili ve Akkirman kalelerini Rusya Devleti'nin savaş yoluyla almadığını ve Rus askerinin bu bölgeye zorla girdiğini ve durumun savaştan önce olduğunu belirtti. Bunun sonucu

---

¹⁸⁶ Mehmet İlkin Erkutun, "Mevridu'l-Uhûd", v. 36b, 6. madde.

¹⁸⁷ Kafkasya bölgesinin dağlık olması nedeniyle Osmanlı Devleti'nin bu bölgelere asker sevki çok zor olmaktaydı. Osmanlı Devleti için bu durum büyük bir mali külfetti. Bu nedenle Osmanlılar "Dağlı" olarak adlandırılan bölge halkını kendi halinde bırakarak Faş, Soğucak, Anapa ve Ahılkelek gibi kalelere yöneticiler tayin etmiş ve bölgedeki "efendi"lerle siyasi pazarlıklar yapma yoluna gitmiştir. Bkz. Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı Çağı'nda Kafkasya 1454-1829*, s. 491. Ayrıca bölgenin siyasi tarihi için aynı eserin ilgili kısımlarına bakılabilir.

Rusya'nın bu kaleleri terkinin antlaşma ile sabit olduğu söylendi. Buna mukabil Rusya'nın buna gerek yok cevabına Osmanlı tarafından Rus murahhasları her şeyde kendilerine göre anlam çıkarıyorlar diyerek karşılık verildi. Osmanlı Devleti'nin "memalik-i saltanat-ı seniyyeden" bir karış toprak vermesi "emr-i cesimdir" denilerek şer'an uygun olmayacağı vurgulandı. Rus tarafı ise Napolyon Bonapart'ın Moskova'ya kadar geldiğinde bile Rusya Devleti bu kaleleri vermemiş iken, aradan on dört sene geçince hiçbir şekilde geri vermeyeceği, sözün kısası Rusya'nın arazisinden bir şey terk etmek âdetinde olmadığı belirtildi. Osmanlı murahhaslarının "devleteyn beyninde hâkim ahidnamedir" sözünü de ciddiye almayan Rus murahhasları iddialarından vazgeçemediler. Görüşmelerden sonuç alınamadı. Rus murahhaslarının yetkileri tenkihtnamenin tamamen kabul ettirilmesi ve eğer kabul edilmeyecek ise onlara göre bu görüşmelerin de bir anlamı yoktu. Vaktin de geçmesi üzerine üçüncü meclise son verdiler. Şerbet ve kahve ikramının ardından veda edildi.¹⁸⁸

Yapılan bu üçüncü görüşmeden sonra Rus murahhaslar, "mükâlemeye kesr" eden yani mükâlemeye zarar veren tarafın kendileri olmasına rağmen, Osmanlı murahhaslarını suçladılar. Bunun üzerine Hadi ve İbrahim İffet Efendiler icra edilen bu üç mecliste ne konuşulduğunu açıklayan şifreli ve ayrıntılı bir yazıyı İstanbul'a gönderdi.¹⁸⁹ Bu yazıda, Rus murahhasların kendilerinden tenkihtname ve müzekkirenin İstanbul'a gönderilmesini talep ettikleri belirtildi. Çar I. Nikola'nın kararı bunların ancak ret ve kabulüne bağlıydı. On dört seneden beri bazı arızalar sebebiyle yaşanan sorunların çözümünün bu senedin kabulüyle olacağı düşünülüyordu. Osmanlı Devleti'nin bu tenkihtnamenin ret veya kabulüne dair alacağı kararın 7 Ekim (Rumi 25 Eylül)'e kadar süresinin olduğu ve cevap beklendiği yazıldı. Eğer bu tarihe kadar resmi bir cevap verilmezse, o zaman bu durum müzakerelerin tamamen kesilmesine sebebiyet verecekti. Hadi Efendi hiç olmaz ise kendilerine tanınan sürenin uzatılması için çalışmışsa da Rus murahhaslarının görevlerinin tenkihtnamenin tamamen kabulünü sağlamak olduğunu anladığından bu çabasından vazgeçti. 7 Ekim tarihinden sonra bir gün bile vermeyeceklerini anladı. Osmanlı murahhasları bunun üzerine Rus murahhası Voronçof ile gayr-ı resmi bir görüşme gerçekleştirerek tenkihtnamenin dışında başka

---

¹⁸⁸ BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-A; Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 159-160.

¹⁸⁹ Hadi ve İbrahim İffet Efendilerin gönderdikleri bu yazı için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44399-A (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

görevleri olup olmadığını sordu. Voronçof memuriyetlerinin tamamen tenkihnameden ibaret olduğunu ve iki devlet arasında barış ve dostluğun (silm ve safvet) başka bir şekilde olamayacağını vurguladı. Osmanlı murahhaslarına göre Bükreş Antlaşması'nın uygulanması her iki tarafça da sağlandığı halde, tenkihnameye gerek olmayacaktı. Bu tenkihname Rusya Devleti'nin iyi niyet ve dostluğuna aykırıydı. Buna karşın Rus murahhaslar Osmanlı Devleti'nin Bükreş Antlaşması şartlarına on dört senedir riayet etmediği ve bu tenkihnamenin tanziminin zorunlu olduğunu belirterek, Rusya'nın bu teklifinin pek hafif olmasına rağmen kabulünde tereddüt edilmesine şaşırıldığını ifade etti. Hadi Efendi, Rusya'nın bu tenkihnameden vazgeçmeyeceklerini anlamış olduğundan, tenkihnameyi İstanbul'a göndermeye karar verdi. Ancak, Osmanlı Devleti'nin bu tenkihnameye ne cevap vereceğini bilemiyordu. Bazı maddelerin kabul olunmayacağı kesindi. Voronçof'un da bunu bildiğini iddia etti. Hadi Efendi, Memleketeyn hakkında olan müzekkirede voyvoda ve sabıklarının ikametleri, ticaret serbestiyeti, iskele tahsisi ve Anadolu hududu gibi maddelerde değişikliğin olup olmayacağını sordu. Voronçof'a göre bu maddelere dair yorum yapmak şimdi mümkün değildi. Osmanlılar açısından tenkihname ve Sırbistan ve Memleketeyn hakkındaki müzekkirelerin (iki kıt'a senedat) kabulünden başka çare kalmadığı görüşündeydi. Kabulü Osmanlılar için hayırlıydı. Hadi Efendi bunun üzerine hayır ve şerrin Allah'tan geldiğini, amacının Voronçof'un talimat suretini aynen anlamak olmadığını ifade etti. İşin nihai noktada nereye varacağını anladıktan sonra ona göre İstanbul'a yazacaktı. Rus tarafı ise tenkihnamenin ve senetlerin kabulünden başka bir şeye razı değildi. Hadi Efendi bunların içinde bazı maddeleri konuşmaya bile gerek görmemişti. Kendisi istemese de Voronçof ile bunlara dair sohbetler açılmıştı.

Hadi Efendi Garp Ocakları hasarlarının karşılanması maddesinin değiştirilmesini talep etti. Voronçof, katı ve sert tutumunu sürdürerek devletin bu hususta iradesinin kesin olduğunu ve talimatının da bu şekilde olduğunu vurguladı. Aynı zamanda Voronçof, politika erbabından olmadığını belirterek, *“devletim bu me'muriyeti bana teklifinde bunda politika var ise yapamam dedim. Politika yoktur işte tenkihname Akkirman'da Devlet-i Aliyye murahhaslarıyla aynıyla tamamen tanzim olunacaktır dediler, ol vechile kabul ettim”* diyerek bu hususun *“tarafeyn murahhaslarıyla söyleşilecek yeri yoğ ise de öyle oldu”* diye ekledi. Ancak voyvoda seçimi maddesinde görüşmeye cesaret edebilecekti. Voronçof'un geri adım atmayan tutumuna karşı Hadi

Efendi, tenkihnamenin kararına dair olan müddeti uzatmadığını ve kara talihi sebebiyle memuriyetinde din-i devletine hizmet edemediğini bu endişe ile gecelerce gözüne uyku girmedeği ve kulunç hastalığının kendisini yatağa mahkûm ettiğini mektubunda belirtti. Bu mektubu iletmek üzere Rusya tarafından belirtilen süre içinde cevap verilmesi ve dolayısıyla gün zayi olmaması için Boğdan voyvodası ve Silistre Valisi'ne tatar gönderildiği bildirilerek yardımcı olmaları istendi.¹⁹⁰

Rus Dışişleri Nazırı Kont Neselrod tarafından Rusya murahhaslarına verilen ve Fonton aracılığıyla da Osmanlı murahhaslarına ulaştırılan 27 Ağustos tarihli bir mektupta Osmanlı Devleti'nin tenkihname ve senetlerin tamamen kabulünü istediklerini aksi takdirde müzakerelerin kesileceği ve Rus askerlerinin Memleketeyn'e gireceği ifade edilmekteydi.¹⁹¹ Voronçof'un Akkirman'da tenkihnamenin ve müzekkirelerin kabulü için baskısı sürdüğü esnada, İstanbul'daki Rus elçisi Minçiaki de tenkihnamenin kabul edilmemesi halinde Rus askerinin Eflak ve Boğdan'a girmek üzere hazır olduğunu ve bu durumda Osmanlı Devleti'nin savaşı göze alması gerektiği yönünde tehdit etmekteydi.¹⁹² Minçiaki tarafından tercüman Frankini'ye verilen talimatnamede Akkirman'da müzakere için toplanan Osmanlı-Rus murahhasları arasındaki ihtilaf nedeniyle Reis Efendi'yle görüşüleceği ve yine bu talimatta verilen tenkihnamenin ve müzekkirelerin imzası için 7 Ekim'e kadar cevap verilmesi beklendiği yazıyordu.¹⁹³ Bu zor durumda Osmanlı Devleti'nin görüşmelere devam etmekten başka çaresi kalmamıştı.

Osmanlı murahhaslarına İstanbul'dan görüşmelere devam edilmesi ve tenkihnamenin müzakeresi için iki kıt'a talimat ve iki kıt'a emirname gönderildi. Gönderilen bu emirnameler ve talimatlar doğrultusunda 25 Eylül Pazartesi günü dördüncü görüşmeye başlandı.¹⁹⁴ Hadi Efendi, tenkihname ve müzekkirelerin kabulü

---

¹⁹⁰ BOA, *HAT*, nr. 1095/44399-A (15 Muharrem 1242, 19 Ağustos 1826)

¹⁹¹ BOA, *HAT*, nr. 1063/43633 (tarihsiz).

¹⁹² BOA, *HAT*, nr. 1094/44382 (2 Safer 1242, 5 Eylül 1826): Minçiaki tarafından Frankini'ye verilen bu talimatta Osmanlı murahhasları tarafından Akkirman mükâlemesinin yirmi gün tehiri istenmiştir.

¹⁹³ Reisülküttap ile görüşecek olan tercüman Frankini'ye Minçiaki tarafından verilen talimat için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1057/43485-A (tarihsiz); Ayrıca Reisülküttap ile Frankini arasında yapılan bu görüşmeye dair bkz. BOA, *HAT*, nr. 1057/43485 (tarihsiz)

için İstanbul'dan cevap geldiğini Voronçof'a ilettiler. Önceki görüşmelerde memuriyetlerinin Bükreş Antlaşmasının madde be-madde okunarak her iki tarafın ilgilendiren hususların görüşülmesi iken, bu defa tenkihtnamenin müzakeresine izin verildi. Tenkihtnamede bazı maddeler kabul edildi ve bazılarında ise Osmanlı devletinin mazuriyet hali olduğu ifade edildi. Hadi Efendi, Rusya ile tamamen dostluk isteği ve rağbeti içindeydi. Rusya'nın istekleri de bu yöndeydi. Ancak bazı maddelerde Osmanlı Devleti'nin mazuriyet halini belirtmesi tenkihtnamenin kabul edilmemesi anlamında yorumlandı. Rus tarafının yetki alanı tenkihtnamenin tamamıyla uygulanmasıydı ve bu konuda geri adım atmıyorlardı. Tenkihtnamenin kabul edilmemesinin görevlerine aykırı olduğunu tekrar ifade ettiler. Osmanlı tarafı ise bu hususun kabul edilmemek anlamı taşımadığını dostane bir şekilde ifade ediyordu. Rus murahhasları görevlerinin tenkihtnamenin değiştirilmeden uygulanması olduğunu tekrar etti. Bu durum kendilerine Kont Neselrod tarafından iletilmişti. Rus murahhaslar kararlı tavrını sürdürdü. Rus heyetinin bu tavrı karşısında tenkihtnamede yer alan Memleketeyn maddesinden başlanması kararlaştırıldı. Bu sayede Rus murahhasların da konuyla ilgilenmeleri sağlandı. Memleketeyn imtiyazında bazı şartlar taraflarca kabul edildi. Ancak bazı şartların da değiştirilmesi gerekiyordu. Rus murahhaslara göre ise tenkihtnamenin içerdiği maddelerden hiç birinin değiştirilmesi mümkün değildi. Fakat voyvodaların seçimi maddesinde bir ekleme yapılabileceği bildirildi. Ayrıca tenkihtnamenin kabul veya reddine dair İstanbul'dan gelecek cevap bekleniyordu. Osmanlı murahhasları tenkihtnameyi okuyup bitirmek istediler. Madde madde kabul olunması imkânsız görünüyordu. Kont Voronçof Anadolu hududu maddesinde kalelerin teslimi hususunda Çar Nikola dahi emir verse kendisi uygunsuzdur diye karşı çıkacağını belirtti. Çar I. Nikola'ya razı olmayın diyeceğini ekledi. Bunun üzerine Osmanlı murahhasları Anadolu hududu maddesinin beş sene içinde İstanbul'da Rus elçisiyle görüşülerek düzenlenmesini istedi. Rus tarafı bu maddeye dair bir söz söylemek ve cevap vermek yetkimizin dışındadır diyerek yorum yapmadı. Bunun üzerine Sırp maddesine geçildi.

Osmanlı Devleti, Sırp vekillerinin taleplerini araştırmak üzere iken Rum İsyanı çıkmıştı. Bu sebeple bu istekler görüşülmeden öylece kaldı. Osmanlı murahhasları

---

¹⁹⁴ 25 Eylül 1826'da Osmanlı ve Rus murahhasları arasında yapılan dördüncü meclis mazbatası için bkz. BOA, HAT, nr. 1095/44398-B (22 Safer 1242, 25 Eylül 1826 Pazartesi)

Sırların isteklerinin görüşülmesi için beş sene müddet istedi. Ancak Ruslara göre Sırların istekleri zaten Osmanlı Devleti tarafından biliniyordu. İstenilen bu süreye hiçbir şekilde gerek yoktu ve değiştirilmeyecekti. Ardından Boğazlar maddesine geçildi. Hadi Efendi, Osmanlı Devleti ile dost olup henüz Karadeniz'e geçme imtiyazı kazanamayan devletlerin gemileri hakkında,¹⁹⁵ Rusya Devleti'ne hürmeten izin verildiğini ve Rusya'nın düzenlediği şekilde kabul edildiğini açıkladı. Hadi Efendi, böylece bunları bitirip tasdiknameleri mübadele etmek istedi. Rus tarafı açısından bir sorun yoktu lakin görüşmelerin bitirilmesi onlara göre Osmanlı Devleti'nin elindeydi. Bu maddelerin hiç birinin değiştirilmesi Rusya açısından mümkün değildi. Böyle küçük şeylerle görüşmeleri ertelemek istemiyorlardı. Bu küçük görülen şeyler Osmanlı Devleti açısından pek cesimdi. Bu hususa ilişkin Anadolu hududu maddesi örnek gösterildi. Bu küçük görülen şeylerde Rus tarafından esneklik bekliyorlardı. Her ne kadar vakit dar olsa da mazuriyetlerinin Petersburg'a Çar Nikola'ya yazılmasını istediler. Ancak Voronçof, imparatorun verilen tenkihnamenin 7 Ekim'e kadar kabulü haberinin dışında başka bir cevap beklemediği dolayısıyla bunun mümkün olmadığını söyledi. Bu cevabın ardından murahhaslar arasında "mevad-ı cüziyye" olarak adlandırılan maddeler hususunda bir tartışma yaşandıysa da konu uzadığından, Osmanlı murahhasları kendi taraflarınca kabul edilen bu hususların Rus murahhasları tarafından düşünülmesi ve mümkünse devletlerine yazılmasını rica ettiler. Akşam olması üzerine murahhaslar yarın tekrar toplanılacağını kararlaştırarak dördüncü görüşmeye son verdiler.¹⁹⁶

26 Eylül Salı günü beşinci görüşmelere başlandı.¹⁹⁷ Rus murahhasların tenkihnamenin Osmanlı Devleti tarafından tamamen kabulünden başka bir hususa

---

¹⁹⁵ III. Selim "küçük Avrupa devletlerinin (İspanya, Sicilyateyn, Danimarka, İsveç ve Prusya)" Karadeniz ticaretine sıcak bakmıyordu. Karadeniz'de ticaret izni olmayan bu devletler İstanbul'dan izin alabilmek için müzakereleri eş zamanlı yürütmekteydi. 1820'ye kadar herhangi bir başarı sağlayamayan bu devletler İngiliz ve Rusların aracılığıyla Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaktaydı. Karadeniz'de ticaret izni olmayan bu devletler çoğunlukla Rus bandırası altında ticaret yapmaktaydı. Bunun sonucunda bu durumdan en karlı çıkan devlet Rusya olmakta, gümrük ve ticaret gelirlerini artırmaktaydı. 1823'te toplanan bir mecliste bu devletlere ticaret izni verilmediği takdirde yine bir yolunu bularak Karadeniz'de alışveriş yapacakları belirtilerek, bu devletlere ruhsat verilerek meşru bir şekilde ticaret yapmalarının herhangi bir sorun teşkil etmediği düşünülmekteydi. Bu doğrultuda, Osmanlı Devleti Akkirman Antlaşması'yla Sicilyateyn, Danimarka ve İspanya'ya ticaret izni vermeyi kabul etmiştir. Bkz. Kemal Beydilli, "Karadeniz'in Kapalılığı Karşısında Avrupa Küçük Devletleri ve "Miri Ticaret" Teşebbüsü", *Belleten*, Cilt 55, Sayı 214, Aralık 1991. s. 687-751.

¹⁹⁶ BOA, HAT, nr. 1095/44398-B (22 Safer 1242, 25 Eylül 1826 Pazartesi)

yanaşmamaları ve Anadolu hududu ve Sırp maddelerinde ve voyvodaların seçiminde geri adım atmamaları Osmanlı tarafından garip karşılanmıştı. Hadi Efendi, dostane bir şekilde orta yol bulmaya çalışmaktaydı. Lakin öte taraftan Rusya tenkihtnamenin bu şekilde düzenlenmesinin sebebini on dört seneden beri iki devlet arasında devam eden tartışmalara bağladı. Bu yüzden tenkihtnamenin Osmanlılarca kabulünü kararlı bir şekilde istemekteydi. Osmanlı murahhaslarının bir önceki mecliste gelen kâğıda inanmadıklarını belirten Kont Voronçof, Hariciye Nazırı Kont Neselrod tarafından gönderilen kâğıdın aslını çıkararak kontrol etmesi için Esrar Efendi'ye verdi. Hadi Efendi bu çeşit bir müzakerenin hiçbir vakit görülmediğini ve padişah II. Mahmud'un da bu duruma şaşırıldığını belirtince Rus murahhaslar *“tarafınıza olan talimatta şüphemiz yoktur lakin anı biz bilmeyiz ve bilmemiz lazım değildir biz devletimiz tarafından kat'î olan memuriyet muktezasını icra ettik”* diyerek artık işi Hadi ve İbrahim Efendilere bırakmışlardı. Onların da verilen bu belgeyi gereği gibi mütalaa etmeleri ve görüşmeleri bitirmeleri isteniyordu. Rus murahhaslar sözlerine devam ederek, *“Rusya devleti kavga istemeyip uyuşmağa hâhişkar ise de bu esnada kavgadan dahi kaçılmaz”* diyerek Osmanlı murahhaslarına gözdağı verdiler. Hadi Efendi bu durumu Memleketeyn ahalisinin asayışı sağlanmaya çalışılırken, Rus askerinin bölgeye müdahalesinin burada sorun çıkaracağını belirterek Rusların verdiği gözdağını ustalıkla savuşturdu. Ruslar bu düzenlemelerin on dört seneden beri karışarak bu hale gelmesinden Osmanlı Devleti'ni sorumlu tuttu. Bu sorunların çözülmesi için işlerin tümünün bu tenkihtnameye yazıldığını belirtti. Rusların bu tavrı üzerine görüşmeler çıkmaza girdi. Bunun üzerine Hadi Efendi tenkihtnamedeki pürüzleri giderelim *“aynıyla kabul edin demek Devlet-i Aliyye'ye güç tekliftir”* diyerek yeniden müzakerelere başlamak istedi. Rus murahhasları yine kabul etmediler, geri adım atmıyorlardı. Yetkileri bunun dışındaydı lakin tenkihtnamenin bu şekilde düzenlenmesinin Osmanlı Devleti açısından faydalı olduğunu savundular. Hadi Efendi, aramızda bir kere müzakere edelim zararlı mıdır, değil midir ancak öyle anlaşılır diyerek karşılık verdi. Rus tarafına göre ise bu müzakereler imkânsızdı. Osmanlı temsilcilerinin böyle davranarak kendilerine zaman kaybettirdiği görüşündeydiler. Bu sert tutum karşısında Hadi Efendi, Rusların müzakereye yanaşmamalarını onların savaşa bahane olarak kullanacaklarını biliyordu.

---

¹⁹⁷ 26 Eylül 1826'da Osmanlı ve Rus murahhasları arasında yapılan beşinci meclis mazbatası için bkz. BOA, HAT, nr. 1095/44397-B (23 Safer 1242, 26 Eylül 1826)

Bu şekilde daha önce Rumlar hakkında bir yardımları olmamasına rağmen şimdi böylece onlara yardım edeceklerini anladı. Buna rağmen Voronçof, Rusya'nın Rum meselesine şimdiye kadar hiç müdahale etmediklerini ve hatta Osmanlı Devleti'ni bu işten kurtarmayı bile istediklerini söyledi. Ayrıca Voronçof eğer Osmanlı Devleti'nin Rusya'nın Rumlara dair bir müdahale şüphesi var ise, bu işin tamamlanmasıyla buna dair bir şüphe kalmayacağını ve bu meselenin kökünden bitirilmesiyle düşmanların da daha bu sorun üzerinde konuşmayacaklarını ifade etti. Hadi Efendi ise, Rusya ile tamamlanacak olan bu hususun müzakeresiz ve tartışmasız bir şekilde kabul edilmesinin mümkün olamayacağını bir kere daha açıkladı. Rus murahhasları yine geri adım atmadı ve tenkihnamenin değiştirilemeyeceğini savundu. Osmanlı murahhasları *“tebdil ve tağyir var mı yok mu bir kere bakılsın maslahat tarafımızdan ne derece teshil olunmuş ve bâis-i mûnaâza'a ne kalmış anlaşılsın öteden beri muahedeler murahhaslar beynlerinde böyle kaleme alınıp müzakere ve mübahase ile muhaddid-i isbat kılınarak tanzim olunagelmıştır hatta Bükreş muahedesi dahi böyle olmuştur”* diyerek tercüman Fonton'a hitap ile o zaman oradaydınız bilirsiniz diyerek kendi hazırladıkları tenkihname ile Memleketeyn'e dair senetlerin müsveddelerini takdim etmek istediler. Buna cevap veren Rus murahhaslarına göre durum bu sefer farklıydı ve Çar I. Nikola'nın kararı da kesindi. Dolayısıyla Osmanlılar tarafından maddeleri değiştirilen bu tenkihnameyi almayı reddettiler. Osmanlı murahhasları ise bu müsveddelerde noksan olan bazı şeylerin başka bir kâğıda yazıldığını ve hatırları için murahhaslar tarafından bir kere okunmasını istediler. Voronçof hatıra riayet ettiklerini ancak bu kâğıdı alamayacaklarını tekrarladı. Hadi Efendi ise daha önceden kendilerinin de aynı şekilde aldığı gibi Rus murahhasların tenkihnameyi almalarından kabul anlamına gelmeyeceği ve murahhasların bu müsveddeleri alıp mütalaa etmelerini istediler.

Voyvodaların seçimi maddesini Osmanlı devleti kabul etmemişken Hadi ve İbrahim İffet Efendi cesaret edip maddeyi daha zararsız bir şekle koymuşlardı. Ayrıca Anadolu hududu ve Sırp maddesinin çözümünde beş sene olarak belirlenen süreyi mesuliyeti üzerlerine alarak üç yıla indirmişlerdi. Hadi Efendi, bundan ilerisinin memuriyetlerinin dışına çıkmak olduğunu ve ellerinden bir şey gelmeyeceğini vurgularken, Voronçof ise bu maddelere dair ruhsatları olmadığını yineledi. Bunun üzerine Osmanlı murahhasları bu iki maddenin üç sene ve mümkün ise daha önce İstanbul'da düzeltileceği ibaresinin tenkihnameye eklenmesini kabul ettiler. Rus tarafına

da bu maddelerin bu şekilde kabul ettiklerini iletiler. Rusların bu müsveddeyi alıp almama hususunda tereddüt içinde olması nedeniyle Hadi Efendi, geçen seferde kendilerinin tenkihtameyi almamalarına karşın Rus tarafının da bu sefer bu yüzden “mukabele-i bî-misl” yaptığını belirterek küçük bir şaka yaptı ve müsveddeyi tercüman Fonton’a verdi. Bunun üzerine, sadece Anadolu hududu ve Sırlara dair maddeler okundu. Rus murahhaslar Sırp maddesinin üç sene uzamasını kabul etmeyip, bir sene içerisinde düzene konulmasının mümkün ve hayırlı olacağını söylediler. Anadolu hududu maddesinde de sürenin üç sene uzatılmasının gereksiz olduğunu ve bu maddeyi en kısa zamanda sonuçlandırmak gerektiği belirtildi. Her iki taraf da isteklerinden geri adım atmadığı için kısa bir tartışma yaşandı ve görev ve yetkilerinin sınırları bir defa daha tekrar edildi. Osmanlı murahhaslarının ısrarla mesuliyeti üzerinize almıyorsunuz demeleri Rusları kızdırdı. Ruslar Anadolu hududu maddesinde “mühlet asıl maddenin künhüne dokunur şeydir” diyerek bu maddeyi müzakere edemeyeceklerini, Sırp maddesinde ise verilen bir yıl süreye altı ay daha ilave ederek on sekiz aya çıkarılabileceğini ifade ederek, mesuliyeti üzerlerine aldılar. Voronçof Osmanlı tarafından mazuriyetlerin beyanı üzerine yine yetkilerinin ve görevlerinin tenkihtamenin tamamıyla uygulanmasından başka bir şey olmadığını ve bunun ilerisine yetkileri olmadığını ifade etti. Osmanlı Devleti’nin cevabının ret ise bilmek istediler. Cevapları eğer kabul ise de bitirmek istediklerini defalarca tekrar ettiler. Hadi Efendi’ye göre ise ellerinden bir şey gelmiyordu. Bu işi bırakıp gitmek de istemiyorlardı. Ancak vaktin geç olmasıyla beraber herhangi bir anlaşma yapılmadı. Başka bir görüşmenin olup olmayacağına dair taraflarca bir söz söylenmeden de beşinci görüşmeye son verildi.¹⁹⁸

Hadi Efendi müzakerelerin bu şekilde son verilmesinin ardından İstanbul’a bilgi yollamak için bir kaime kaleme aldı. Kaimede 25 Eylül (dördüncü) ve 26 Eylül (beşinci) tarihlerinde kendilerine ayrılan hanede gerçekleşen müzakerelere dair bilgi verdi. Bu müzakerelerde Rus murahhasların tenkihtame ve müzekkirelerin tamamen kabulü hususunda kesinlikle geri adım atmadıklarını ve atmayacaklarını aktaran Hadi Efendi, görüşmelerin kesilme raddelerine vardığını ve bir sonuca ulaşamadıklarını bildirdi. Hadi Efendi kendilerine ayrılan hanelerde birkaç gün geçirdikten sonra etraftan

---

¹⁹⁸ BOA, *HAT*, nr. 1095/44397-B (23 Safer 1242, 26 Eylül 1826); Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 162-163.

murahas-ı evvel Voronçof ve murahas-ı sani Ribopiyer'in Hocabey'e gittikleri haberini aldı. Bunun üzerine Rus murahasların oraya niçin gittiklerine ve Rusya'nın amaçlarının ne olduğuna dair bilgi toplamaya çalıştı. Hadi Efendi İstanbul'da, çarşı ve pazarda dedikoduların çoğaldığını ve Rusların Skuleni'ye çok sayıda asker çıkardığını ve oralarda alenen sefer lakırdısı söylenildiğinin duyulduğunu belirtti. Ruslar ise çeşitli eyaletlerden Prut tarafına şu kadar bin asker indiriliyor diyerek eğer 7 Ekim'e kadar tenkihtname ve müzekkireler kabul edilmezse, savaş çıkartacakları bahanesiyle Osmanlı murahaslarının gözünü korkutmaya çalışıyorlardı. Hadi Efendi Rusların amaçlarının "usûl-ı Frengane üzere ayak patırtısı mı, yoksa hakiki mi olduğunun tarz, tavır ve hareketlerinden"¹⁹⁹ anlaşamadığını ancak bu noktada görüşmelerin bırakılmasının Osmanlı Devleti'ne vereceği zararın çok olacağını düşünerek gerek gizli yazışmalar gerek görüşmeler (kâh mahremane muhabere ve kâh mülakat) ile müzakerelerin sonlandırılması için uğraştığını bildirmekteydi. Hadi Efendi'nin bu uzun uğraşları sonunda meyvesini verdi. Anadolu hududu maddesinde iki yıl, Sırp meselesinde ise on sekiz ay mühlet verildi ve ayrıca Sırlı maddesinde mümkün olabileceği şekilde Sırlılara verilecek senette küçük değişikliklere izin verildi. 28 Eylül 1826 (25 Safer 1242) Cumartesi²⁰⁰ günü tercüman Fonton resmi bir merasimle antlaşma metni ve senetleri mukabele etti. İmzanın ardından bunlar mübadele edilerek müzakereler tamamlandı. Müzakerelerin tamamlanmasının ardından Ribopiyer tarife maddesi için Çar Nikola tarafından kendisine yazılmış olan cevabı tercüman Fonton'a vererek tercüme ettirdi. Rusya ile ticaret tarifesinin yenilenmesi maddesinin uygulanması İstanbul'a bırakıldı. Bir an evvel düzenlenmesi için de İstanbul'daki Rus elçisi Minçiaki bu işe memur edildi. Bu işlemlerin ardından resmi merasime son verildi.²⁰¹ Hadi Efendi mübadele edilen senetlerin İstanbul'a gönderildiği ve bir an evvel tasdikname suretlerinin de geri gönderilmesi gerektiğini belirtti.²⁰² Antlaşmanın tasdiknamelerinin

---

¹⁹⁹ BOA, *HAT*, nr. 1095/44398-D (tarihsiz)

²⁰⁰ Belgede müzakerelerin tamamlandığı tarih olarak "mâh-ı mezkûrun yirmi beşinci mübarek yevm-i sebt" gösterilmiştir. Yevm-i sebt Cumartesi gününe işaret etmektedir. Ancak 25 Safer 1242 tarihi 28 Eylül 1826 Perşembe'ye tekabül etmektedir. BOA, *HAT*, nr. 1095/44399-C (tarihsiz)

²⁰¹ BOA, *HAT*, nr. 1095/44399-C (tarihsiz); BOA, *HAT*, nr. 1094/44393-A (25 Rebiü'l-ahir 1242, 26 Kasım 1826)

²⁰² Hadi Efendi'nin tasdiknamenin bir an evvel gönderilmesi hakkında şukkası için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1095/44402 (7 Rebiü'l-evvel 1242, 9 Ekim 1826)

mübadelesi 9 Kasım 1826 Perşembe (8 R 1242) günü müzakerelerin gerçekleştiği evde yapıldı.²⁰³ Voronçof babasını ziyaret için İngiltere'ye gittiğinden mübadeleye ikinci murahhas Ribopiyer katıldı.²⁰⁴ Mübadelenin ardından Osmanlı heyeti 11 Kasım Cumartesi (10 R 1242) günü Akkirman'dan hareketle yola çıktı ve beş gün sonra Yaş kasabasına vardılar. Burada iki gün kaldıktan sonra yola devam ederek Silistre'ye ve ardından İstanbul'a vardılar.²⁰⁵ İstanbul'a geldiklerinde Akkirman'da mübadele ettikleri üç kıta tasdiknameyi birbirine sarılı bir şekilde takdim ettiler.²⁰⁶

Osmanlı elçilerinin görevlerinden biri de gittikleri yerlerdeki olayları ve gelişmeleri İstanbul'a rapor etmektir. Her elçi gibi Hadi Efendi de bu amaçla Akkirman'a gidip gelirken gördüklerini içeren bir rapor kaleme aldı. Raporunda Silistre Valisi Ahmet Paşa'nın yaptırdığı tabyalar ve bunlara top gönderilmesi, ayrıca Çirmen mutasarrıfı Esad Paşa'nın Edirne'nin asayişini temine çalıştığına dair bilgiler verdi.²⁰⁷ Aynı zamanda Hadi Efendi Silistre'deki Bahçe, İstanbul Kapısı, Çayır Kapısı, Çengel, Lom adı verilen tabyaları inceleyerek krokisini çizmiştir.²⁰⁸

2.7) Antlaşma Sonrası Uygulanan Teşrifat ve Hediyeleşme

Tasdiknamelerin mübadele edilmesinin ardından Osmanlı diplomasisinde adet halini almış bir uygulama olan hediyeleşme işlemine geçildi. Osmanlı devletinde hediyeleşme, saray ile yabancı elçiler arasındaki işlerin yürütülmesinde çok sık kullanılan bir yöntemdir. Önceki dönemlerde Osmanlı elçileri, gönderildikleri ülke hükümdarlarına, yakınlarına ve devlet adamlarına verilmek üzere değerli hediyeler götürürler ve gelen elçiler de yanlarında çeşitli hediyeler getirirlerdi. Bu hediyeler de sadece Osmanlı padişahı için değil, sadrazam ve diğer devlet ricalini de içerirdi. Elçilerin verdikleri bu

---

²⁰³ BOA, *HAT*, nr. 1094/44393 (tarihsiz); Selim Aslantaş, *aynı makale*, s. 163.

²⁰⁴ Bu hususa dair II. Mahmut hattında Voronçof'un babasını görmek bahanesiyle İngiltere'ye gitmesinin dikkat çektiğini (cây-ı dikkat) ve Hadi Efendi'ye bu konuya dair herhangi bir bilgisi olup olmadığının sorulmasını istedi. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44393 (tarihsiz)

²⁰⁵ BOA, *HAT*, nr. 1094/44393 (tarihsiz)

²⁰⁶ BOA, *HAT*, nr. 1092/44328 (tarihsiz)

²⁰⁷ Hadi Efendi'nin raporu için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44394 (tarihsiz)

²⁰⁸ Krokiler net değildir. Tabyaların krokisi için sırasıyla bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44394-A/B/C/D/E (tarihsiz)

hediyeler aynı zamanda görevlerine gösterdikleri saygı ve değerin ifadesiydi. Çeşitli ebat ve büyüklüklerde ve her çeşit eşyayı içeren bu hediyeler padişah adına verilir, tutarları hazine tarafından ödenerek, hediye defterlerine kayıt olunurdu. Ancak 1802 yılında Paris elçiliğine atanan Halet Efendi ile bu uygulama son bulmuş ve bu tarihten itibaren kaldırılmıştır.²⁰⁹

Rus murahhaslarına verilecek “hedaya-yı resmiyye” ve Osmanlı murahhaslarına verilecek “ataya-yı seniyye” hususu, Meclis-i Şura’da görüşülmüş ve bunların verilmesi uygun görülmüştür.²¹⁰ Senetleştikten hemen sonra Rus murahhası Kont Voronçof sekiz on gün kadar babasını görmek üzere İngiltere’ye gitmiş olduğundan ikinci murahhas Ribopiyer tarafından tasdikname mübadele edildikten sonra Ruslar tarafından takdim edilen hediyeler alınmış ve bi’l-mukabele Ruslara da hediyeleri verilmiştir.²¹¹ Hadi ve İbrahim İffet Efendiler kendileri ve maiyetlerinde olan mükâleme kâtipleri, tercüman ve hademelere ihsan edilen ataya-yı seniyyeyi de aldıklarını bildiren bir teşekkür yazısı göndermişlerdir.²¹² Rus murahhaslarına gönderilen hediyeler ve tutarları şu şekildedir: Baş murahhas Voronçof’a; 1 adet elmas yüzük (12.500 kuruş), 1 adet mücevher kutu (12.500 kuruş) ve 1 adet mücevher saat (25.000 kuruş) hediye edilmiştir. İkinci murahhas Ribopiyer’e ise; 1 adet elmas yüzük (12.500 kuruş) ve 1 adet mücevher kutu (25.000 kuruş) hediye verilmiştir. Osmanlı murahhaslarına verilen atıyyeler ise şu şekildedir: Baş murahhas Hadi Efendi’ye 10.000 kuruş ve murahhas-ı sâni İbrahim İffet Efendi’ye 7.500 kuruş nakdi atıyye verilmiştir.²¹³

Hediyeleşme işlemi bittikten sonra, Osmanlı elçi heyetinin takdim ettiği hediyelerin, Rus elçilerine nazaran kıymet bakımından daha ağır düşeceği anlaşılmış ve hediyeler ona göre tatbik edilerek, fazla kalanlar geri getirilmiştir. Kont Voronçof’a verilecek olan murassa kutu tehir edilmiş, fakat mücevher saat ve yüzük İngiltere’ye gönderilmek üzere Ribopiyer’e teslim edilmek istenmiştir. Ancak Ribopiyer’in de

---

²⁰⁹ Hüner Tuncer, “Eski” ve “Yeni” Diploması, s. 53.

²¹⁰ BOA, HAT, nr. 1094/44384 (tarihsiz)

²¹¹ BOA, HAT, nr. 1094/44393-A (25 Rebiü’l-ahir 1242, 26 Kasım 1826)

²¹² BOA, HAT, nr. 1094/44393 (tarihsiz)

²¹³ Rus ve Osmanlı murahhaslarına, ayrıca onların maiyetindeki memurlarına verilen hediye ve atıyyeler için bkz. BOA, HAT, nr. 1164/46081-A ve B.

Hocabey'e gitmesi ve Akkirman'da bulunmayışı üzerine, Fonton'un imzasıyla Hadi Efendi'ye bir makbuz kâğıdı verilmiştir. Ribopiyer'e verilecek hediye dahi münasibiyle değiştirilerek verilmemiş, fazla kalmış iki adet murassa kutu geri getirilmiştir.²¹⁴

Bu hediyelerden başka Osmanlı Devleti ve Rusya'da görev yapan kalem memurlarına alışlagelmiş kadim bir adet olarak karşılıklı bir şekilde iki bin Macar altını hediyeinin verildiğini görüyoruz. İstanbul'da kalem memurlarına ait olan altının murahas-ı evvel Hadi Efendi'ye teslim edildiği ve mukabileten Rusya Hariciye nazırı memurlarına verilmek üzere iki bin Macar altınının da elçi Ribopiyer'e teslim edildiği anlaşılmaktadır.²¹⁵ Kont Voronçof olmadığı için Ribopiyer'in imza ve mührüyle verilen makbuz senedinin tercümesi suretini onun adına tercüman Fonton getirmiştir. Fonton, Bükreş Antlaşması'na atıfla, orada da bu kaidenin uygulandığını vurgulayarak, geçmişteki anlaşmalara bağlı kalındığını göstermek istemiştir.²¹⁶ Osmanlı murahaslarına ve maiyetlerine İstanbul'a döndükleri vakit kaput ve samur kürk²¹⁷ hediye edilmesi kararlaştırılmıştır.²¹⁸

Akkirman Anlaşması akdedilip, hediyeleşmenin ardından sıra elçi kabulleri meselesine gelmiştir. Osmanlı Devleti'nde elçi kabulleri merasimleri,²¹⁹ belli bir düzen içinde ve önem verilerek yapılan bir uygulamaydı. Zira bu kabuller yabancı devletlere Osmanlı Devleti'nin büyüklüğünü göstermek amacıyla yapılan bir vasıtaydı. Merasimlerde uygulanan teşrifat kuralları geleneklere göre belirlenmekte ve bu kurallar elçinin rütbesine, nereden geldiğine ve amacına göre değişkenlik göstermekteydi. Daha önceki yüzyıllarda daha şatafatlı ve gösterişli olan bu merasimler, antlaşmanın imzalandığı dönemin siyasi ve ekonomik şartlarının tesiri ile daha sade yapılmıştır.

²¹⁴ BOA, HAT, nr. 1094/44390 (tarihsiz)

²¹⁵ BOA, HAT, nr. 1094/44395-A ve B (tarihsiz)

²¹⁶ BOA, HAT, nr. 1094/44391 (tarihsiz)

²¹⁷ Ortaelçilere kürklük postların en değerlisi olan çuhaya kaplı samur kürk giydirilmesi adet halini almış bir uygulamaydı. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, 113.

²¹⁸ BOA, HAT, nr. 1071/43828 (tarihsiz): Belgede geçmişe atıfla, 1779 Aynalıkavak Tenkihnamesi mübadelesi sonrasında dahi hediyeleşme işlemi uygulandığından sabıklarına kıyasen Akkirman'da görevli murahasalara ve maiyetlerine de İstanbul'a varışlarında hediyelerin tedarik edilerek verilmesi emir olunmuştur.

²¹⁹ 19. yüzyılda elçi kabullerine ve teşrifatlarına dair uygulamalar, name-i hümayun suretleri ve tutanaklar kayıt altına alınmıştır. Osmanlı Arşivi'nde bu tutanaklar "Sadaret Defterleri" başlığı altında isimlendirilmiştir. Bkz. BOA, A.}d, *Sadaret Defterleri*, nr. 350, 352, 353, 359, 362, 367.

Akkirman Antlaşması alışlagelmiş bir uygulama olan hediyeleşme adetlerinin klasik anlamdaki son örneklerindedir.

2.8) Rus Elçisi Ribopiyer'in²²⁰ İstanbul'a Gelmesi

İstanbul'a fevkalade murahhas orta elçi sıfatıyla Ribopiyer'in gönderileceğine dair Rusya imparatoru Çar I. Nikola elçisi aracılığıyla padişaha bir name göndermiştir.²²¹ Rus tercümanı Frankini Maslahatgüzar Minçiaki'den haber getirerek, Ribopiyer'in bu işe memur edildiğini belirtmiştir. Orta elçilikle Rusya'dan gelmekte olan Ribopiyer'e gedikli mehterbaşı Hasan Bey mihmandar olarak tayin edilmiştir.²²² Mihmandar tayin edilen Hasan Bey İstanbul'a gelmek için izleyecekleri güzergâhı ayrıntılı bir şekilde mektubunda bildirmiştir. Kendisi Yaş kasabasına varan Hasan Bey, 8 Ocak 1827 tarihinde Ribopiyer ile buluşarak buradan hareketle Bükreş, Rusçuk, Şumnu ve Edirne güzergâhını takiben İstanbul'a varacaklarını bildirmiştir. Yolculuk esnasında gerekecek her türlü gıda, hayvan ve eşyaların eksiksiz bir şekilde karşılanacağını da ekleyerek, güvenli bir şekilde İstanbul'a varacaklarını da ifade etmiştir.²²³ Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti'nde elçiler, İstanbul'a gelmeden önce karşılanır ve elçi ve maiyeti hakkında bilgiler öğrenilerek ona göre hazırlık yapılırdı. Tayin edilen mihmandar, elçiye İstanbul'da ikamet ettiği süre boyunca kılavuzluk yapardı.²²⁴ Ribopiyer 11 Şubat'ta İstanbul'a varmıştır.²²⁵

Osmanlı Devleti'nde gelen elçilerin karşılanması ve kabulü hususunda yerleşmiş bir gelenek vardı. Elçi kabulleri önceden belirlenen teşrifat kurallarına uygun olarak yapılırdı. Akkirman Antlaşması'nda da Rusya orta elçisi Ribopiyer'in Babıali ve padişahın huzuruna çıkacağı günlerde yapılacak merasim ve teşrifatı ayrıntılı bir şekilde

---

²²⁰ Karl Alexander Iwanowitsch Ribeaupierre (1771-1863).

²²¹ İmparator I. Nikola imzasıyla gönderilen bu namede kendisinin kullandığı elkab dikkat çekmektedir. Bkz. BOA, HAT, nr. 1170/46261 (12 Rebiü'l-evvel 1242/14 Ekim 1826)

²²² BOA, HAT, nr. 1163/46018 (tarihsiz)

²²³ BOA, HAT, nr. 1164/46075 (9 Cemaziyelahir 1242/8 Ocak 1827)

²²⁴ Hümevra Şahin, "Babıali'de Uygulanan Teşrifat (1703-1839)", *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2001. s. 17.

²²⁵ Fedor Iwanitschew, *Geschichte des russische-türkischen Kriegeres*, Erster Theil, Ilmenau 1828, s. 74.

gösteren “teşrifat pusulası” bulunmaktadır.²²⁶ Bu pusulada Ribopiyer’in nerede ve nasıl karşılanacağı, yapılacak ikramlar ve kendisine giydirilecek kürkün cinsi gibi ayrıntılı bir talimat bulunmaktadır. Bu talimatnamede Ribopiyer de bulunan namenin Babialı’ye takdim edileceği gün, mihmandar ile beraber Tophane-i amire süvarisinden bir yüzbaşı yüz elli nefer atlı arkasında, alay ile Tophane iskelesine gelerek hazır olan Çavuşbaşı ağa ile birlikte yedi çifteye²²⁷ Ribopiyer’in, dört çifteye mihmandar Hasan Bey’in, üçer ve ikişer çifte sair kayıklara da elçi heyetinin binerek Unkapanı iskelesine gideceği bildirilmiştir. Unkapanı iskelesine²²⁸ vardıktan sonra kayıklardan çıkılarak, bir müddet Zahire Nazırı dairesinde dinlenecek ve Çavuşbaşı ile görüşecektir. Ardından kendisinin gelişi şerefine hazırlanan alayın tertip edilmiş ve hazırlanmış olduğu öğrenilince İstabl-ı amireden²²⁹ hazırlanan kırk adet süvari cem’an Çavuşbaşı sağında,²³⁰ Ribopiyer solda ve mihmandar ve zabıt ve sair çavuşlar divan önünde olmak üzere böylece süvari askerden yüz elli nefer atlı bu alayda hazır bulunacaktır.²³¹ Ribopiyer’e hazırlanan bu alay ile Babialı’ye gidilecektir. Arz odasında sadrazam ile görüşüldükten sonra, arkalıksız bir sandalyeye oturtulmasının ardından kendisine sarı çuhaya dikilmiş samur ve yanındakilere samur ve kakum kürk²³² ve kerrâke²³³ giydirilmesi uygun görülmüştür. Ortaelçilere at verilmesi kural değil ise de, elçi Ribopiyer’e alışılmış uygulamaların dışına çıkılarak, Akkirman Anlaşması’ndaki görevi gereği donanmış bir at verilmiştir.²³⁴

---

²²⁶ Teşrifat pusulası için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1170/46276 (tarihsiz)

²²⁷ Ribopiyer’e gönderilen bu yedi çifte kayak, onun Divan’a ve Babialı’ye mektup getirmesinden kaynaklıdır. Nitekim rutin kabullerde bu uygulama yapılmamaktadır. BOA, A.}d, *Sadaret Defterleri*, nr. 359, s. 186.

²²⁸ Ribopiyer’in Unkapanı iskelesinden Babialı’ye geçmesi alışılmış olan bir durum değildir. Tophane iskelesine gelen elçilerin Kireç iskelesi üzerinden Babialı’ye geçişleri adet halini almıştır.

²²⁹ Sadrazam tarafından karşılanması gereken elçilere verilecek olan atlar, yetmemesi üzerine burada da görüldüğü gibi İstabl-ı amireden karşılanırdı. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1170/46276 (tarihsiz)

²³⁰ Çavuşbaşının, ortaelçinin sağında veya önünde gitmesi adettendir. Bkz. BOA, A.}d, *Sadaret Defterleri*, nr. 359, s. 186.

²³¹ BOA, *HAT*, nr. 1170/46276 (tarihsiz).

²³² “Sansar ve gelincik denilen hayvanlara benzer boz ve siyah kuyruklu, Kuzey’e mahsus bir küçük hayvan” olan kakum derisinden yapılan kürkün adıdır. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, 141-142.

²³³ Kerrake, yünden veya ince softan yapılmış bir cübbedir. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, 243.

Elçilerin padişahla görüşmeleri için birtakım şartları yerine getirmeleri ve elçilik vazifesi verilen ülkenin hükümdarına yazılmış bir mektup taşımaları gerekmektedir. Elçiler padişahın huzuruna²³⁵ kabul edilirken, kendileri için olan protokol kurallarına harfiyen uymak zorundaydı. Elçiler padişahın huzuruna çıkmadan evvel Babıali'ye gelişleri esnasında da birtakım protokollere uymak zorundaydılar. Divan-ı hümayuna davet edilen elçi Ribopiyer kendisine tahsis edilen saatte Babıali civarına geldiğinde, sadrazam Paşa Kapısı'ndan çıkardı.²³⁶ Kapı dışında Çavuşbaşı ağa ve Ribopiyer'e selam vererek içeri geçer ve ardından elçi alayı ile birlikte buradan hareket ederdi. Elçi Ribopiyer saraya getirilerek orta kapıdan Çavuşbaşı ile beraber "kubbe-i hümayuna" getirilir burada sadrazamı beklemeleri adettendi. Nişancının puşideli iskemlesi önüne geldiği anda, sadrazam divit odasından çıkarak, makamına gelirdi. Vezir ve divan-ı hümayun üyeleri sadrazamın odaya girmesiyle ayağa kalktıkları anda elçi divana girerek, sadrazamın eteğini öper ve sandalyesine otururdu. Sadrazam divan tercümanı vasıtasıyla, elçinin hatırını sorarak, divan merasimini icra eder ve burada yemek yenirdi. Ribopiyer eski divanhane önüne getirilerek, padişahın huzuruna girip çıktıktan sonra, elçinin askerleri seyretmek isteğinden dolayı orta kapıda beklemeyip yine kubbeye gelerek sandalyesinde dinlenmesi uygun görülmüştür. Sadrazamın padişahın huzurundan çıkmasının ardından, elçi Ribopiyer'in yanına gelerek ona donanmış at ihsan buyurarak, orta kapıda ata binerek Çavuşbaşı ağa ve alay erbabı ile birlikte iskeleye gitmesiyle teşrifata uygun hareket edileceği belirtilmiştir.²³⁷

Rusya ortaelçisi Ribopiyer alışılmış olan kanun ve kaideye uygun hareketle, İstanbul'a gelen her yeni elçinin yaptığı gibi gelişini haber vermek maksadıyla Babıali'ye serkatibini göndermiştir. Mihmandarı Hasan Bey ile Büyükdere'deki kendilerine tahsis edilen hanesine vararak geldiğini resmen haber vermiştir. Elçilerin görev süreleri boyunca devletin dış işlerini yürüten en yetkili isim olan reisülküttap ile

---

²³⁴ BOA, A.}d, *Sadaret Defterleri*, nr. 361, s. 15.; BOA, *HAT*, nr. 1170/46276 (tarihsiz): Bu belgede, elçi İtalinski'ye atıf yapılarak her ne kadar alışılmış bir uygulama olmasa da geçmişte örneği olduğu belirtilerek, ona da süslü bir at hediye edildiği belirtilir.

²³⁵ Ribopiyer'e padişahın huzuruna girerek namesini vermesine izin verilmiştir: BOA, *HAT*, nr. 1163/46021 (tarihsiz)

²³⁶ Sadrazamın Paşa Kapısı'ndan alayla çıkması için elçilerin on beş dakika ile bir saat arasında değişen bir bekleme süreleri bulunmaktaydı ve bu adet halini almış bir uygulamaydı.

²³⁷ BOA, *HAT*, nr. 1170/46276 (tarihsiz).

önemli konularda görüşmek üzere çeşitli temasları olurdu. Bunun için elçi görüşme talep etmesi halinde, sadrazamın huzuruna çıkmadan evvel, gayri resmi surette reisülküttap ile görüşebilirdi. Rus elçisi Ribopiyer de Yunan maddesi için tercüman Frankini vasıtasıyla Reis Efendi'ye böyle bir talepte bulunmuştur. Padişahın bu isteğe cevaben yazdığı hattında takririnde beyan eylediği üzere bir gün tahsis edilerek görüşülmesi ve haber gönderilmesinin uygun olduğu belirtilmiştir.²³⁸

Serkatibini Babıali'ye gönderdiğinin ertesi günü de sadrazam tarafından adet olduğu üzere "istifsâr-ı hâtır resmi" ve hoş geldiniz demek amacıyla divan-ı hümayun tercümanı vasıtasıyla meyve, şükûfe²³⁹ ve şekerleme gönderilmiştir.²⁴⁰ Yabancı devlet elçilerine yapılan bu hediyeleşme âdeti, 1827 yılında israf olduğu gerekçesiyle şeyhülislam tarafından caiz olmadığı kabul edilerek devlet tarafından kaldırıldıysa da,²⁴¹ bir yılın ardından merasimin uygulanması yeniden düzenlenerek faaliyete geçirilmiştir.

Ribopiyer'in Osmanlı topraklarına elçilik amacıyla geldiği dönem Kurban Bayramı'na rast gelmiştir. Ribopiyer de, tercümanı Frankini vasıtasıyla Sultanahmet'te yapılacak olan bayram alayını seyretmek arzusunda olduğunu ve bir konak gösterilmesini rica etmiştir. Daha önce de diğer elçilere müsaade buyurulan, Ribopiyer'in bu isteğine olumlu cevap verilmiş ve Atmeydanına nazır Türbekapısı önünde, müteveffa Kadri Efendi'nin damadı hâcegandan Mustafa Bey'in hanesi seyretmeye uygun bulunarak, bu hane Ribopiyer'e tahsis edilmiştir.²⁴² Ribopiyer tercümanı Frankini'nin Babıali'ye gelerek söylediği bir başka ifadesinde, Kurban Bayramı'nın ikinci günü icra edilecek olan biniş-i hümayun ve cirit oyununu izlemek üzere Dolmabahçe'ye gelmek için izin istemiştir. II. Mahmud tarafından elçiler Osmanlı Devleti'nin misafirleridir diyerek kabul edilmiş ve bu elçi ve ailesinin uygun bir

---

²³⁸ BOA, HAT, nr. 1163/46038 (tarihsiz)

²³⁹ 12 Safer 1247 (23 Temmuz 1831) tarihli sadaret defterinde Boğdan'a gelen İngiltere büyükelçisinin gelişinde istifsar-ı hatırları zımında olmak üzere meyve ve şükûfenin çiçekçibaşı tarafından hazırlanarak gönderildiği belirtilir. Elçiye gönderilecek olan meyve, şükûfe ve şekerlemelerin nasıl bir şekilde tezyin edileceği ve ne kadar gönderileceği açıkça belirtilmiştir. Bkz. BOA, A.}d, *Sadaret Defterleri*, nr. 362, s. 31.

²⁴⁰ BOA, HAT, nr. 1163/46036 (tarihsiz).

²⁴¹ BOA, HAT, nr. 734/34833 (29 Zilhicce 1243, 12 Temmuz 1828)

²⁴² BOA, HAT, nr. 1164/46053 (tarihsiz).

mahalden seyir ve temaşasına izin verilmiştir. Elçilere bir çeşit müdahale olmaması için Bostancıbaşı ve zabitan tarafından kalabalıktan korunmaları tembihlenerek önlem alınmıştır.²⁴³

---

²⁴³ Ribopiyer'in bu ricası için bkz. BOA, *HAT*, nr. 1164/46042 (tarihsiz); BOA, *HAT*, nr. 1164/46069 (tarihsiz)

III. BÖLÜM

AKKIRMAN ANLAŞMASI'NIN TAHLİLİ VE TATBİKİ

3.1) Antlaşmanın Tahli

1826 Akkirman Antlaşması, 19. yüzyılda Osmanlı'nın zafiyet halini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Yapılan bu antlaşma ile Rusya yürüttüğü “zayıf komşu politikası”²⁴⁴ büyük bir diplomatik başarı elde ettiği görülür. Rusya herhangi bir savaş hali vuku bulmaksızın tamamen kendi istekleri doğrultusunda şartları Osmanlı aleyhine bir hayli ağır olan bu yeni antlaşmayı imzalatmayı başarabilmiştir. II. Mahmut, Osmanlı Devleti için hayatiyet arz eden bu yıllarda önemli bir güç haline gelen Rusya'ya karşı 7 Ekim 1826'da Akkirman Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır.²⁴⁵ Sekiz maddeden ibaret olan bu antlaşma Sırbistan ve Eflak-Boğdan'a dair iki ayrı müstakil senedi de içermektedir.

Sekiz maddeden oluşan bu antlaşmanın içeriği şöyledir:

1. Madde: İşbu anlaşma ile 29 Mayıs 1812'de imzalanan Bükreş Antlaşması'nın maddelerinin şartları tamamen tasdik olunur. Ayrıca bu antlaşma, Bükreş Antlaşması'nda yer alan şartların takviyesini ve açıklığa kavuşturulmasını teyit eder.
2. Madde: Bükreş Antlaşması'nın dördüncü maddesinde açıklandığı üzere, İsmail ve Kili kalelerinin önünde bulunan Osmanlıların tasarrufunda olan ve “gayr-ı meskûn” kalması gereken iki büyük ada tahkimsiz bir şekilde bulunmaktaydı. Adaların bu hali her iki taraf sahili sakinlerinin arasında sorun yarattığından böyle bırakılmamaları ve istihkâm edilmeleri kararlaştırıldı. 21 Ağustos 1817²⁴⁶ tarihinde İstanbul'da bu maddeye dair

²⁴⁴ Alexander Bitis, “The Russian Army and The Eastern Question, 1821-1834”, *Basılmamış Doktora Tezi*, London 2000, s. 116.

²⁴⁵ Akkirman Antlaşması'nın metni için bkz. BOA, MHD, *Muahedeler*, nr. 33/1; A.DVN.DVE.d.83/1, *Rusya Ahidname Defteri*, s. 215-224; Mahmud Mesud Paşa(haz), *Muahedât Mecmûası*, Cilt IV, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008, s. 58-70; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 263-273; Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, I, s. 156-163.; Anlaşmanın Fransızca: BOA, HR. SYS. nr. 1186/5 (28.4.1826); Rusça: BOA, MHD, nr. 31 ve İngilizce tercümesi Edward Hertslet, *The Map of Europe by the Treaty*, Cilt I, London 1875. s. 747-758.; *Treaties Between Turkey and Foreign Papers 1535-1855*, London 1855, s. 530-538.

Rusya elçisiyle yapılan görüşmede nasıl karar verildiyse bu anlaşmaya da o şekilde eklenecekti. Buna göre her iki taraf sahilinde yeterli bir mesafe aralık bırakılacaktır.

3. Madde: Eflak ve Boğdan memleketlerinin kavuştukları imtiyaza dair imzalanan vesika ve senetlerin Bükreş Antlaşması'nın beşinci maddesiyle tasdik olunmasına Osmanlı Devleti özenli ve dikkatlice riayet edeceğini resmen taahhüt etti. 1802 senesinde verdiği bu imtiyazı bu antlaşmanın tasdikinden altı ay sonra yenileyeceğini vaat etti. Ayrıca Memleketeyn'de meydana gelen durumdan dolayı voyvodaların yerli boyarlardan seçimi ve tayini işlemine Rusya'nın da rıza gösterdiği ve 1802 imtiyaz fermanının tarafeyn murahhasları arasında ek bir senet olarak çıkarılacağı kararlaştırıldı.
4. Madde: Bükreş Antlaşması'nın altıncı maddesi gereğince Rusya'nın sefer esnasında Anadolu hududunda istila ettiği ve geri vermesi lazım gelen kaleler ve yerlerden (kılâ' ve buk'a) Osmanlı Devleti bu yeni antlaşma ile vazgeçmiştir. Bunun sonucunda her iki devlet arasındaki Anadolu sınırı şimdiki hali esas alınarak iki sene mühletle düzenlenecektir.²⁴⁷
5. Madde: Osmanlı Devleti'nin cizye-güzâr reayası olan Sırp milletine dair Bükreş Antlaşması'nın sekizinci maddesinde açıkça belirtilen şartlar bu antlaşma ile uygulanacaktır. "Esbab ve tedabire" dair münasip görülecek durum, Sırp mebuslarıyla görüşülerek 18 ay içinde tanzim edilecektir. Antlaşmaya ek olarak her iki devlet murahhasları arasında imzalanan münferit senede göre Sırlara verilecek imtiyazlar İstanbul'da karara bağlanacak ve bir ferman çıkarılacaktır. Çıkarılacak bu ferman antlaşmaya eklenecektir.
6. Madde: Bükreş Anlaşması'nın onuncu maddesi gereğince savaş sebebiyle tarafeyn tebaa ve reayasının davaları tekrar görüşülerek son verilmesi ve alacaklarının hakkaniyet üzere tamamen eda edilmesi

---

²⁴⁶ İstrogonof ile yapılan görüşme kastedilmektedir.

²⁴⁷ Bu durum Cevdet Paşa'da Osmanlı Devleti'nin bu kalelerden el çektiği (keff-i yed) yönündedir. Bkz. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, s. 204.

kararlaştırılmıştır. 1806'da Cezair-i Garp korsanlarının Rus tebaa ve reayasına karşı tecavüzleri (gasb ve garat) ve 1821'den sonra meydana gelen müsadereleden dolayı zararlarının hakkaniyet üzere tanzimi gerekli görülmüştür. Bu zararların tespiti için tarafeynden memurlar tayin edilecek ve antlaşmanın tasdikinden itibaren 18 ay müddetinde görevlerini yerine getireceklerdir. Tazmin için gereken tutar toplanarak İstanbul'da bulunan Rus elçisine teslim olunacaktır.

7. Madde: Bükreş Anlaşması'nın üçüncü ve on ikinci maddeleri gereğince Cezayir, Tunus ve Trablusgarp Ocakları korsanlarının Rus devleti reaya ve tüccarına verdikleri hasaratın tazmini ve ticaret ahidnamesi şartlarının ve Yaş Anlaşması'nın yedinci maddesinin²⁴⁸ tamamen uygulanmasını Osmanlı Devleti taahhüt etmektedir. Bu taahhütler: 1- Rus ticaretine zarar veren Cezair-i Garp Ocakları korsanları men edilecek ve eğer bu korsanlar Rus tüccarına bir çeşit zarar vermişler ise, zararların tazmini için Garp Ocaklarına bir ferman gönderilecektir. Bu emir icra olunmadığı takdirde ise Yaş Antlaşması'nın birinci maddesi gereğince Rus elçisinin bu doğrultuda talebi tarihinden itibaren iki ay zarfında tazminin meblağı Hazine-i Amire'den ödenecektir. 2- 1783 ticaret anlaşması maddelerine aykırı olan durumları ortadan kaldırmak için Rusya bayrağı altındaki tüm Rus tüccar gemilerine istisnasız Osmanlı Devleti'nin tüm deniz ve sahillerinde serbestiyet verilecektir. "Tüccar taifesinin, sefine kapudanlarının ve Rusya reayasının" ticaretine dair lazım gelen bu serbestiyet maddesi Osmanlı Devleti'nin taahhüdü altındadır. 3- Osmanlı memleketinde denizde ve karada Rusya reayasına serbestiyet üzere ticaret yapmaları şartı olan 1783 ticaret antlaşması gereğı Rus gemileri İstanbul Boğazı'ndan serbestçe geçecek ve adı geçen bu ticaret antlaşmasının otuz bir ve otuz beşinci maddeleri gereğı, buğday veya zahire ile dolu yüklerini ister Rusya gemileri ister başka millet

---

²⁴⁸ Bu maddeye göre, Garp Ocakları korsanlarının Rus tüccarına herhangi bir zararları karşılığında Osmanlı Devleti Hazine-i Amire'den bunların zararlarını tazmin edecekti. Yaş Anlaşması'nın yedinci maddesi için bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 191-192

gemilerinden olsun başka bir gemiye nakledeceklerdir.²⁴⁹ 4- Osmanlı Devleti'nin dostlarından olup İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'e geçiş iznine henüz nail olmayan devlet gemilerine Rusya'nın ticareti için gerek görülürse izin verilecektir.²⁵⁰

8. Madde: Bu antlaşma, Bükreş Anlaşması'nın açıklanması ve uygulanması için imzalanmıştır. Her iki devlet hükümdarları tarafından tasdiknamelerle teyit edilecek ve antlaşmanın imzalanması gününden itibaren dört hafta içinde mümkün ise daha evvel tarafeyn murahhasları arasında mübadele edilecektir.

Yukarıda ifade edildiği üzere antlaşma metninde atıf yapılan Eflak-Boğdan ve Sırbistan'a dair iki senet bulunmaktadır.

Eflak ve Boğdan'a ait olan senet²⁵¹ şu şekildedir: Eflak ve Boğdan voyvodaları Memleketeyn'in yerli boyarları arasından seçilerek tayin olduğundan bundan böyle seçimleri Memleketeyn'in her yerinde Osmanlı Devleti'nin oyu ve iradesiyle memleketin "kaide-i kadimesi" üzere voyvodalar, divan boyarları tarafından seçilecektir. Boyarlar divanı, voyvodalık için yerli boyarlardan liyakat sahibi birini seçerek bir kıta arz ve mahzar ile İstanbul'a bildirecektir. Osmanlı Devleti uygun görür ise o kişi voyvoda olarak tayin olunacaktır.²⁵² Ancak eğer Osmanlı Devleti seçilen voyvodayı onaylamaz ise Rusya'ya bildirecek ve voyvoda tahkik edilecektir. Rusya bunu uygun görürse boyarlardan yeni voyvoda seçilecektir. Tayin edilen voyvodaların görev süresi yedi yıl olacak ve bu süre zarfında herhangi bir suçları görülürse, Osmanlı

---

²⁴⁹ 1783 ticaret anlaşması için bkz. Mahmud Mesud Paşa, *Muahadat Mecmuası*, III, s. 285-319.

²⁵⁰ Akkirman Antlaşması gereği, 19 Mayıs 1827 tarihinde Danimarka, İspanya ve Sicilyateyn gemilerine Rusya'nın isteği üzerinde Karadeniz'de ticaret ve seyrüsefer izni verilmiştir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1169/46245 (22 Şevval 1242, 19 Mayıs 1827) ve BOA, *HAT*, nr. 1169/46246-G (23 Z 1242, 18 Temmuz 1827).; Bu üç devletin tüccar gemilerinin Karadeniz'e ve buradan Akdeniz'e geçişlerinde düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemelere göre tüccar gemilerinin iki bin kileden altı bin kileye kadar yüklü olanlarından ikişer yüz ve altı bin kileden on bir bin kileye kadar üç yüz, on bin kileden on altı bin kileliğe kadar olanlardan dört yüz kuruş alınacaktır. Yük bulunmayan gemilerden ise bu miktarların yarısı hesabınca resm-i müruriye alınmak üzere karar verilmiştir. Bu düzenlemeler elçileri tarafından devletlerine bildirilmiştir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1164/46048 (tarihsiz).

²⁵¹ 1217/1802 tarihli Eflak ve Boğdan imtiyazlarını içeren emirler, ismi geçen bu münferit senetle birlikte yenilenmiş ve suretleri Eflak ve Boğdan'a ayrı ayrı gönderilmiştir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1046/43204-A (tarihsiz). Senedin bir sureti de Rusya elçisine verilmiştir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1149/45643 (tarihsiz).

²⁵² Georg Rosen, bu kayıt ile Çar'ın tasdikname metninde Osmanlı Devleti lehinde bir değişiklik yapılmasına izin verdiğini kaydetmektedir. Bkz. Georg Rosen, *Geschichte der Türkei*, I, 35.

ve Rusya ortaklaşa bir karar ile onu azledebileceklerdir. Herhangi bir şikâyet olmaksızın yedi sene görevini tamamlayan voyvodalar Memleketeyn divanı tarafından tekrar İstanbul'a arz edilecektir. Ahali ve reaya voyvodadan memnun ise tekrar seçilebilecektir. Yedi sene içinde istifa eden veya azledilen voyvodalar nail oldukları rütbe ve payeden alınarak kendi halinde oturmak şartıyla boyarlık zümresinde kalırlar ancak tekrar boyarlar divanında görev alamayacak ve voyvoda seçilemeyecektir. Azledilen veya istifa etmiş voyvodaların oğulları boyar payesinde kalarak voyvodalığa seçilerek tayin olabilirler. Voyvodanın azli, istifası veya vefatı zuhurunda halefinin tayinine kadar memleketin hükümeti divan boyarları tarafından seçilecek kaim-makamlara bırakılacaktır. 1198/1783'den sonra Memleketeyn'de düzenlenen vergiler ve tahsisatlar 1802 imtiyazıyla lağv ve iptal olundu. Bu emir gereği Eflak ve Boğdan'ın vergi ve tekâlif-i seneviyelerini voyvodalar divan boyarları ile birlikte tayin ve tahsis edecektir. Memleketeyn imtiyazının korunması ve bu senette yazılı madde ve şartların riayeti hususunda Memleketeyn'deki Rusya konsolosları İstanbul'daki Rus elçisinin tembihi üzere hareket edeceklerdir. Beşlü askerinin miktarı 1821 senesinden önceki şekilde olacak ve bunu da voyvodalar ve divan boyarları beraber tayin edecektir. Baş Beşlü Ağaları ve diğer beşlü askeri tayin olundukları hizmet ve memuriyetlerinden başka bir şeye karışamazlar. İbrail, Yergöğü ve Kale taraflarında ve Olt Nehri'nin öte tarafında Eflak arazisinden gasp olunan emlak ve arazi geri verilmeli ve temlik ettirilmelidir.²⁵³ Eflak ve Boğdan boyarlarından 1821 ihtilali sebebiyle vatanlarını terke mecbur olanların vatanlarına geri dönmelerine mani olunmayacak ve emlak ve arazileri tamamen geri verilecektir. Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı Devleti'ne vermesi lazım gelen cizye ve rüsumat-ı saireleri iki sene ödenmeyecektir. Muafiyet²⁵⁴ bittiğinde ise ödenmesi lazım gelen cizye ve rüsumat 1802 senesindeki kararlaştırılan miktar üzerine ödenecektir. Eflak ve Boğdan Osmanlı Devleti'nin kileri gibi olduğundan her sene verilmesi lazım gelen zahireden artakalanını istedikleri gibi ticaret yapmalarına Osmanlı Devleti tarafından izin ve ruhsat verilmekteydi. Memleketeyn'in boyarları voyvodaların

---

²⁵³ İbrail, Yergöğü ve Kale ahaliileri tarafından gasp edildiği iddia edilen Eflak arazileri hakkında Osmanlı Devleti tarafından bu husus ayrı ayrı "muayene ve taharri ve tahkik" edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucu o bölgede gasp edilmiş herhangi bir emlak ve arazi bulunmadığı bildirilmiştir. Bkz. BOA, *C.HR*, nr. 23/1105 (tarihsiz).

²⁵⁴ Akkirman Anlaşması ile Memleketeyn'e verilen bu iki senelik muafiyetin 1243 Muharrem (Temmuz/Ağustos 1826) tarihinden itibaren başlamasına müsaade edilmiştir. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1094/44385 (tarihsiz)

emir ve tembihlerinin uygulanmasına itaatle dikkat etmelidir. Voyvodalar kendi istekleriyle sebepsiz olarak boyarlar hakkında bir karar veremezler. Ancak boyarların bir suçlarını görürlerse, memleketin kanun ve kuralları gereğince divanda aleyhlerine hüküm olunduktan sonra uzaklaştırılırlar. Memleketeyn'in imtiyazı ve bunlara dair hatt-ı hümayûn ile verilen emirler bu senet ile değiştirilen maddelerden başka karar kılınır ve yürürlükte kalır.

Sırlara dair olan senette ise Bükreş Antlaşması'nın sekizinci maddesine göre İstanbul'da bulunan Sırp mebuslarına memleketlerinin emniyetini sağlama hususunda taleplerini dile getirmeleri için izin verilmişti. Zikr olunan bu mebuslar Sırp memleketinde “diyanet ve mezheplerinin” serbestçe icrasını ve sergerdelerin kendileri arasından seçilmesini, özerk bir idareyi, arazilerinin geri verilmesini ve gasp edilen mal ve emlaklerinin kendilerine iadesini, Sırlıların serbestçe ticaret yapabilmelerini ve kendi mürur kâğıtlarıyla Osmanlı topraklarında ticaret yapabilmek adına Sırp tüccarına izin verilmesini ve memleketlerinde bimarhane, tabhane ve okul inşasına izin verilmesini ve son olarak kalelerde kalan Müslüman muhafızlarından başka Sırp memleketinde “ehl-i İslam” a dair herhangi bir kimsenin kalmamasını istemişlerdir. Sırp milletinin bu istekleri tahkik ve tanzim olunmak üzere iken bazı sorunlar nedeniyle yarıda kalmıştı. Osmanlı Devleti Bükreş Antlaşması'nın sekizinci maddesinde yazılı sadık ve itaat eden Sırp reayasının bu isteklerini İstanbul'da Sırp mebuslarıyla görüşüleceğini ve yerine getirileceğini bildirdi. Bükreş Antlaşması'nın sekizinci maddesini uyguladığını Rusya Devleti'ne beyan edeceğini ve bu hususa dair bir hatt-ı şerif ile göndereceği bildirildi. Akkirman'da tanzim edilen muahedenin beşinci maddesinin gereği üzere Sırlılar hakkında yukarıda belirtilen maddelerin murahhaslar arasında görüşülerek kabul edildiği yazıldı ve senetler mübadele edildi.²⁵⁵ 10 Kasım 1826 tarihli *The Times* gazetesinde Sırbistan hakkındaki bu madde ve ek senedin Yunanlılar üzerinde büyük bir tesir yaratacağından bahsedilmektedir.²⁵⁶ Akkirman

---

²⁵⁵ BOA, *HAT*, nr. 1164/46081 (tarihsiz)

²⁵⁶ Paul Schroeder, anlaşmanın, diğer büyük güçlere derhal iletildiğini ve muhtemelen Rusya tarafından da *The Times of London*'a basılmak üzere sızdırıldığını belirtir. Paul Schroeder, *The Transformation of European Politics 1763-1848*, Oxford: Clarendon Press, 1994. s. 648.

Antlaşması Bükreş'in aksine Sırp meselesi hususunda daha açık şartlar içermekte ve bu şartların icrası tamamen Rusya'nın himayesi altında bulunmaktaydı.²⁵⁷

Akkirman Antlaşması'nın maddeleri ve münferit senetlere bakıldığında Rusya'nın galip bir devlet edasıyla mağlup olarak gördüğü Osmanlı Devleti'ne imzalatırdığı şartları oldukça ağır olan yeni bir antlaşma görülür. Rusya hiçbir savaş olmaksızın bu anlaşma ile birçok kazanımlar elde etmiştir. Anadolu sınırında Osmanlı Devleti'nden önemli toprak kazanımları elde eden Rusya, Karadeniz'de daha serbest ticaret yapma imkânına kavuşmuştur. Eflak ve Boğdan'a dair verilen senetle Osmanlı Devleti'nin Memleketeyn üzerindeki hareket alanı sınırlanarak, bundan böyle bu bölgedeki herhangi bir sorunun çözümünde Rusya ile birlikte hareket etme durumunda kalmıştır. Aynı zamanda Memleketeyn'de reayadan alınan vergilerden de mahrum kalmıştır. Sırlara dair verilen senetle birlikte, Sırlara özerk bir statü verilmiş ve böylece bağımsızlıklarının yolu büyük oranda açılmıştır.

Barbara Jelavich'e göre, Akkirman Antlaşması'nın sonucunda Rusya'nın pozisyonu çok güçlü görünmekteydi.²⁵⁸ Paul Schroeder, Akkirman Antlaşması'nın Nikola'nın ana hedeflerini yerine getirdiğini, kendi saygınlığını yükselttiğini ve Yunanlıları umursamadığı yorumunu yapar. Ancak bu antlaşma sayesinde Rusya'nın Yunan meselesinde neredeyse sınırsız bir İngiliz işbirliğini garanti altına aldığını da ekler.²⁵⁹ Nicolae Jorga ise Akkirman Antlaşması'nı "*Rusya'nın bir damla kan bile akıtmadan, sadece güvensiz ve kendi içinde bölünmüş Avrupa'ya karşı demir gibi bir irade ve yeni durumları kurnazca kullanarak elde ettiği ilgi çekici bir anlaşma*" olarak değerlendirir.²⁶⁰

Akkirman Antlaşması ile Osmanlı-Rusya arasındaki anlaşmazlık çok kısa bir süreliğine ortadan kalkmış ancak antlaşmanın hemen akabinde meydana gelen olaylar neticesinde dostane ilişkiler geliştirilememiştir. Antlaşmanın Osmanlı Devleti'ne fayda

---

²⁵⁷ Günhan Börekçi bu anlaşmayı Sırların muhtar bir idareye sahip olmalarında önemli bir adım olarak görmektedir. Antlaşma imzalandıktan sonra Sırların Osmanlı Devleti'ne karşı tavırları için bkz. Günhan Börekçi, *Sırp Meselesi*, s. 167-171.

²⁵⁸ Barbara Jelavich, *Russia's Balkan Entanglements 1806-1914*, Cambridge University Press, 1991. s. 82.

²⁵⁹ Paul Schroeder, *European Politics*, s. 648.

²⁶⁰ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, s. 298.

sağlaması bir yana verilen tavizler nedeniyle antlaşma ileride birçok sorun ortaya çıkarmıştır.

3.2) Antlaşmanın Tatbiki

Osmanlı Devleti içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan dolayı Rusya'nın ultiatomuna karşı savaşı göze alamayarak Akkirman'da müdârâ yolunu tercih etti. İmzalanan bu antlaşma ile kısa süreli de olsa Rusya ile savaştan kaçınıldı. Osmanlı Devleti bu antlaşmada verdiği tavizlerle Haziran 1826'da Vaka-i Hayriye sonucu oluşan zafiyet halini çözebilmek için adeta "zaman satın aldı"²⁶¹. Rusya'nın da Akkirman Antlaşması'nı imzalamak için bir menfaati bulunuyordu. Çar Nikola, bu antlaşma ile birlikte Haziran 1826'da başlayan İran ile olan savaşında rahat bir nefes almış iki cepheli bir savaş yerine Kafkasya'daki güçlerini bölmekten kurtarmıştır.²⁶² Nitekim *The Times*'ın 26 Eylül 1826 tarihli Fransa'nın Etoile gazetesinden aldığı habere göre İran sınırından gelen haberlerin Akkirman konferansını etkilediği veya etkileyeceği yazılıdır.²⁶³

İmzalanan bu antlaşma ile bile Rusya ve Osmanlı arasındaki sorunların çözümü çok küçük bir ihtimal olarak gözükmekteydi. Her ne kadar sadrazamın Rusya elçisine verdiği yazıda Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki dostluk ve muhabbetin günden güne artmakta olduğu ve Akkirman Antlaşması'nın bozulmamasının her iki tarafın arzusu olduğu vurgulansa da²⁶⁴ durumun bu şekilde olmadığı çok açıktır. Nitekim daha önce de belirtildiği gibi Osmanlı devlet ricali arasında icra edilen meşveret meclislerinde Akkirman Antlaşması'nın zaman kazanmak amacıyla yapıldığı çünkü Avrupa devletlerinin Osmanlı'yı parçalamak amacıyla olduğu vurgulanmaktaydı.²⁶⁵ Rusya ile büyüyen bu kriz sonucu oluşan şartların zoruyla olumsuzluklar içeren

---

²⁶¹ Matthew Smith Anderson, *Doğu Sorunu: 1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, çev. İdil Eser, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2000. s. 85.

²⁶² John C. K. Daly, *Russian Seapower and 'The Eastern Question' 1827-41*, United Kingdom: Palgrave Macmillan, 1991. s. 3.

²⁶³ *The Times* (London), 26 Eylül 1826.

²⁶⁴ Sadrazamın Rus elçisi Ribopiyer'e gönderdiği yazı için bkz. BOA, HAT, nr. 1170/46276-C (tarihsiz).

²⁶⁵ BOA, HAT, nr. 892/39379 (29 Zilhicce 1243, 12 Temmuz 1828).; BOA, HAT, nr. 1316/51302-A (1 Şevval 1242, 28 Nisan 1827); Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, XII, s. 189.

Akkirman Antlaşması imzalanmış ancak gelişen olaylar sebebiyle tamamen icra olunamamıştır. Akkirman'ın tamamen icrası ancak 1829 Edirne Antlaşması ile olacaktır.

1829 Edirne Antlaşması'na geçmeden evvel, o süreçte yaşanan gelişmeler üzerinde durmak gerekmektedir. İngiltere ve Rusya'nın Akkirman müzakereleri öncesi 4 Nisan 1826'da imzalanan Petersburg Protokolü Osmanlı tarafında tepki yaratmıştı. Nitekim protokolün son halinin Akkirman müzakereleri nedeniyle Osmanlı'ya ancak Ocak 1827'de verilmesiyle Rumlara özerklik talep edildiği görüldü. Rum meselesini çözmek amacıyla imzalanan bu protokole tek olumlu cevap Fransa'dan geldi.²⁶⁶ Böylece İngiltere ve Rusya'nın ittifakına Fransa da eklendi. II. Mahmut İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Rum meselesine müdahale etmelerinde maksatlarının "Rum eşkiyasına yeni baştan kuvvet verdirerek" Osmanlı Devleti'ni meşgul etmek olarak yorumladı.²⁶⁷

Rusya ve İngiltere Rum meselesinde geri adım atmaz iken, Fransa Rum meselesinde "kadim dost"u Osmanlı'ya karşı daha itidalliydi. 11 Kasım 1827'de Fransa'nın İstanbul elçisi ile Reisülküttap Pertev Efendi arasında gayr-ı resmi bir görüşme gerçekleşti. Bu görüşme esnasında Pertev Efendi, "Akkirman muahedesinin Yeniçeri Ocağı'nın def'i zamanına tesadüf eylediğinden" kabul edildiğini ancak bazı maddelerin hâlâ "halkın boğazında kılçık gibi iliştiğini" hal böyle iken şimdi "o kılçık üzerine bir kılçık daha yutturalım denirse halkın boğulacağını" belirterek Rum meselesinin Osmanlı'nın içişleri olduğunu ve bu konuda Avrupa devletlerinin olaya herhangi bir etkisinin olamayacağını savundu.²⁶⁸ Osmanlı Devleti'nin kararlı tavrı karşısında Avrupa devletlerinin yaptığı baskılar herhangi bir sonuç vermedi. Ancak çok geçmeden bu tavır karşısında Petersburg Protokolü'nü onaylayan yeni bir protokol hazırlandı. 6 Temmuz 1827'de Rusya, İngiltere ve Fransa arasında yedi maddelik Londra Protokolü imzalandı.²⁶⁹ Bu protokol ile Yunanistan'ın geleceği meselesi

---

²⁶⁶ Rusya, İngiltere ve Fransa devletleri arasında Rum meselesine dair bir anlaşma imzalandı. Bkz. BOA, *HAT*, nr. 1221/47762-U, (5.IV.1242, 17 Haziran 1827)

²⁶⁷ II. Mahmut'un Petersburg Protokolü'nde geçen Rumları ilgilendiren maddeye dair yorumu için bkz. BOA, *HAT*, nr. 844/37921 (tarihsiz)

²⁶⁸ BOA, *HAT*, nr. 1235/48072 (21 Rebiülahir 1243, 11 Kasım 1827)

²⁶⁹ Fransa, Rusya ve İngiltere arasında imzalanan Londra Protokolünün Times Gazetesi'nde yayınlanan suretinin Osmanlıca çevirisi için bkz. BOA, *HAT*, nr. 850/38096 (tarihsiz).

Osmanlı'nın iç meselesi olmaktan çıkarak Avrupa meselesi haline geldi. Osmanlı Devleti hemen bu protokolün kararlarını ayrıntılı bir şekilde değerlendiren bir meclis topladı. Bu protokolle Avrupa Devletleri karşısında iyice zor durumda kalan Osmanlı Devleti ilk olarak Rusya'yı suçladı. Bu suçlamanın sebebi Rus murahhaslarının iki devlet arasındaki dostluğa istinaden Rum meselesine karışmayacaklarını belirtmelerine rağmen bu protokolle durumun tam tersi bir yönde hareket etmeleridir. Eğer Rusya Londra Protokolü'nün uygulanması noktasında ısrar ederse, Akkirman Antlaşması'nın geçerliliğini yitireceği vurgulandı.²⁷⁰ Nitekim Rusya murahhasları tarafından yürütülen müzakereler esnasında Rum maddesinin Osmanlı Devleti'nin "umur-ı dâhiliyesinden" olduğunun itiraf edildiği ve Rusya Devleti tarafından Rum maddesine kesin bir şekilde müdahale edilmeyeceğinin vurgulandığı ve hatta bu hususta Osmanlı Devleti'ni her türlü temin edeceklerini resmen ifade eyledikleri belirtildi.²⁷¹ Akkirman Antlaşması "Yunanistan yararına bir müdahale söz konusu olmaksızın Rusya'nın Osmanlı Hükümetine açık bir şekilde yaptığı taahhüt" olarak yorumlanmaktaydı.²⁷² Çok geçmeden bu taahhüdün oyalama taktiğinden ibaret olduğu anlaşılacaktır.

Osmanlı Devleti, Yunan İsyanını bastırma aşamasında olduğundan, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın arabuluculuk ve özerk bir Yunanistan kurulması tekliflerini reddetti (16 Ağustos 1827).²⁷³ II. Mahmut Yunan İsyanına son bir darbe vurmak istemekteydi. Bu amaçla Osmanlı-Mısır Donanması Navarin Liman'ında demirlemekteydi. 20 Ekim'de²⁷⁴ müttefik donanma ani bir baskınla Osmanlı Devleti'nin deniz gücü ve insan kaynaklarına ağır kayıplar verdirdi ve buradaki donanmayı yaktı. II. Mahmut ve devlet ricali Navarin'de donanmanın yakılmasına hemen ve şiddetli bir şekilde tepki gösterdi. II. Mahmut'un emri üzerine Şeyhülislam'ın evinde bir meşveret meclisi düzenlendi. Toplanan bu mecliste Navarin'de uğranılan zararın müttefik

---

²⁷⁰ BOA, HAT, nr. 892/39379 (tarihsiz).

²⁷¹ Gürcistan Arşivinde bulunan bu belgelerin kopyası, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde *Yabancı Arşivler, Gürcistan Arşivindeki Türkiye İle İlgili Belgeler* tasnifinde bulunmaktadır. Bkz. BOA, YB.(21), nr. 11/80. Lef 3 (11 Zilhicce 1243, 24 Haziran 1828).

²⁷² Mustafa Kamil Paşa, *Şark Meselesi*, s. 98.

²⁷³ Şerafeddin Turan, "Edirne Andlaşması", s. 114.

²⁷⁴ Fevzi Kurtoğlu, *Yunan İstiklal Harbi ve Navarin Muharebesi (Çengelolu Tahir Paşa)*, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı, 1944. Cilt 2, s. 181.

güçlerden tazmin edilmesi ve müttefiklerin özür dilemesi gerektiği kararı alındı.²⁷⁵ Ancak İngiltere, Rusya ve Fransa'nın bu karara verdikleri cevabında, ilk saldırının Osmanlı tarafından gerçekleştiği belirtilerek, tazminat ve özür dileme gibi bir durumun kesinlikle olmayacağı vurgulandı. Aynı zamanda Yunan meselesinde Osmanlı Devleti'nin arabuluculuk tekliflerini kabul etmesinin kendi menfaatine olacağı belirtildi.²⁷⁶ Geri adım atmayan Osmanlı Devleti karşısında Rusya, İngiltere ve Fransa elçileri İstanbul'dan ayrılarak diplomatik münasebetleri kestiler (8 Aralık 1827).²⁷⁷ Navarin olayından en karlı çıkan devlet Rusya oldu. Donanmasız kalan Osmanlı karşısında Çar I. Nikola, Rumların bağımsızlığı bahane ederek, Osmanlı'yı parçalamak amacıyla faaliyetlere girişti.

Ordusunu ve donanmasını kaybeden Osmanlı Devleti'nin Avrupa Devletlerinin her türlü iştahını celbettiğinden durum kritik bir seviyeye geldi.²⁷⁸ 20 Aralık'ta İstanbul'da toplanan meşveret meclisinde milletin el ele vererek yek-vücut bir halde düşmanlara karşı koymaları gerektiği yönünde bir karar verilmiş ve millete hitaben bir beyanname yayınlanmıştır. Bu beyannamenin en önemli noktası Akkirman Antlaşması'nın zorunluluktan ve uygun olan zamanı beklemek (hîn-i fursatta tebdil-i ahd) üzere imzalandığının alenen açıklanmasıdır. Çünkü Rusya bu hususu Osmanlılar aleyhine kullanmayı iyi bilmiştir. Bunu Osmanlıların Akkirman Antlaşması'nın hükümlerini yerine getirmediklerinin kendi ağzından bir itirafı olarak yorumlamış ve savaş sebebi saymıştır.²⁷⁹ Rusya Bükreş ve Akkirman Antlaşmalarının şartlarının yerine getirilmediğinden başka, savaş ilan etmesine güçlü sebep olarak bir takım iddialar beyan etmiştir. Bunlar; Sırp milletine vaat edilen şartların yerine getirilmediği, Anadolu tarafında Rusya'ya elzem olan kalelerin verilmediği, Eflak-Boğdan imtiyazlarının yerine getirilmediği, sözü geçen Rumların siyasetleri ve Rum isyanının Rusların eliyle çıktığını ve dolayısıyla İslam milletinin Ruslara "düşman-ı tabii" ilan edildiği, Rusya

---

²⁷⁵ Osmanlı Devleti tarafından verilen tahrir "protestoname" için bkz. Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, I, 67-68.

²⁷⁶ Bu tahrire cevaben Rusya, İngiltere ve Fransa elçileri tarafından verilen müşterek tahrir için bkz. Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, I, 68-71.

²⁷⁷ Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, I, 74-75.

²⁷⁸ Şerafettin Turan, "Edirne Andlaşması", s. 114.

²⁷⁹ Şerafeddin Turan, "Edirne Andlaşması", s. 112, 114-115.

tüccar gemilerine el konulduğu ve İran'ın Rusya Devleti aleyhine tahrik ve faaliyetlere başladığı gibi iddialardır.²⁸⁰ Bu beyannameye karşılık Osmanlı Devleti tarafından Rusya'nın savaş nedeni olarak gösterdiği bu bahanelerin yetersiz olduğunu uzun uzadıya vurgulayan imzasız bir beyanname kaleme alınmıştır. Bu imzasız beyanname, Osmanlı Devleti'nin daima barış yanlısı bir tutum içinde hareket ettiği, Akkirman'da yazılan maddelerin yerine getirildiği ve Navarin faciası yüzünden “şikâyet-i hakikiyenin” ancak Osmanlı Devleti'nin gerçek ve açık hakkı olduğu açıkça belirtildi. Bu açıklamaların ardından Rusya'nın savaş ilan etmesinin insafsızlık olduğunu ve kendilerinin hukuk önünde hakkının “ez-her-cihet güneş gibi” açık olduğu belirtildi.²⁸¹ Ancak Osmanlı Devleti'nin savaşı önleme çabaları başarısız kalacaktı.

II. Mahmut bir hattında Rusya'nın Osmanlı Devleti'yle savaşı zaten çoktandır göze aldığını ve Rusya'nın Rum milleti hakkındaki teklifinin tamamıyla kabul olursa dahi yine de ileride savaşın olacağını anlaşıldığını yazmıştır.²⁸² Nitekim çok geçmeden II. Mahmut'un görüşlerinde ne kadar haklı olduğu ortaya çıkmıştır. Çar Nikola, Akkirman Anlaşması'nın “yazısı dahi kurumadan”,²⁸³ 26 Nisan 1828'de Osmanlı Devleti'ne karşı “alelusul bir ilan-ı harp beyanamesi” yayınladı. Rus orduları çift koldan saldırıya geçerek 7 Mayıs'ta Prut Nehri üzerinden Boğdan'a ve 12 Mayıs'ta da doğudaki Anapa Kalesi'ne saldırdılar.²⁸⁴ Rusya'nın savaş ilanına Osmanlı Devleti 20 Mayıs 1828'de geniş katılımlı bir şekilde icra edilen umumi meclis sonucunda alınan kararlar mukabele-i bî'l-misl gereği kuvvet ve kudretini Rusya üzerine gönderme kararı olarak karşılık verdi.²⁸⁵

Rus orduları Kafkaslar ve Balkanlar'da Osmanlı ordusunu yenerek ilerlemekteydi. Savaşın henüz başlarında Mehmet Ali Paşa Mısır kuvvetlerini savaştan çekme kararı aldı (6 Ağustos 1828). Askeri gücünün önemli bir kısmını kaybeden

---

²⁸⁰ Ahmet Lütü Efendi, *Tarih*, I, 295.

²⁸¹ BOA, *YB.(21)*, nr. 11/80 (11 Zilhicce 1243, 24 Haziran 1828)

²⁸² Ahmet Lütü Efendi, *Tarih*, I, s. 20-21.

²⁸³ Ahmet Yüksel, *Osmanlı İstihbaratı*, s. 246.

²⁸⁴ Ahmed Muhtar Paşa, *1828-1829 Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muahedesi*, Ankara: Büyük Erkân-ı Harbiye Reisliği Ankara Matbaası, 1928. I, s. 20.

²⁸⁵ Ahmet Lütü Efendi, *Tarih*, I, s. 214.

Osmanlılar, yine de 1828 yılı içerisinde Ruslara karşı başarılı savunmalar gerçekleştirdi. Ancak ertesi yıl Silistre'nin Ruslarca ele geçirilmesiyle beraber, Osmanlı savunması büyük bir darbe aldı. Aynı yıl içerisinde Anadolu tarafında da Erzurum'un işgaliyle Osmanlı Devleti zor duruma girdi.

Osmanlı aleyhinde meydana gelen bu gelişmelerin ardından Sadrazam Reşid Mehmet Paşa, girişimlerde bulunarak barış görüşmeleri için elçiler tayin etti. İlk müzakerelerde Rusya fesih edilen Akkirman Antlaşması'nın yeniden yürürlüğe sokulmasını ve Yunanlılara özerklik verilmesini istemiş ancak talepleri Osmanlı tarafından reddedilmiştir. Osmanlı Devleti, Bükreş Antlaşması şartlarını içeren bir barış yapılabileceğini bildirmiş ancak barış gerçekleşmemiştir. Yaşanan bu gelişmelerin ardından toplanan meclislerde Osmanlı ordusunun son durumunun da kötüye gitmesiyle Akkirman Antlaşması şartlarının kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Meşveret meclisinde bu durum hakkında "...Rusyalunun teklifi ziyadeleşmeyerek kemâ-fi's-sâbık Akkirman muahedesinün icrasından ibaret olup..." diye görüş ileri sürülerek eğer tekliflerin kabul edilmediği takdirde Rus ordusunun Edirne'ye kadar zapt edeceği ve sonra tekliflerinin tahammül derecesinden fazla olsa dahi kabulden başka çare kalmayacağı belirtildi.²⁸⁶ Reşid Mehmet Paşa Akkirman Antlaşması maddelerinin gözden geçirilerek hafifletildiği takdirde kabul edilebileceğini ikinci müzakere meclisinde belirtmesine rağmen Rusya tarafından bu durum kabul edilmeyerek müzakereler kesilmiştir. Kesilen müzakereler neticesinde Osmanlılar zararlı çıkmış, Ruslar Edirne'yi ele geçirmiştir. Bu gelişmeler karşısında toplanan meşverette yapılan görüşmeler sonucu Sadrazam Reşid Paşa'ya bir antlaşma için müzakerelerde görüşülmek üzere beş şart öne süren bir "varaka-i ta'limiyye" gönderilmiştir. Bu şartlar; Rumeli ve Anadolu taraflarında "Memalik-i Mahrusa"nın tamamıyeti, Akkirman Antlaşması'nın tamamen uygulanması, Londra Protokolü'nün kabulü, "Memalik-i Mahrusa"nın istiklaline zarar gelmeyecek şekilde Rusya tüccar gemilerinin Karadeniz'de serbestiyeti ve geri kalan sair taleplerin İstanbul'daki müzakerelerde

---

²⁸⁶ Meşveret için bkz. Ali Ergun Çınar, "1244-1245 Osmanlı-Rus Harbi ve Mısır Meselesine Dair Tarihçe-Abdürrezzak Bahir Efendi (Metin ve İnceleme)", *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995. s. 17.

düzenlenmesidir.²⁸⁷ Bu maddelerin tanzimi için ordu-yu hümayun tarafından murahhaslar tayin edilmesi kararlaştırılmıştır.

16 Ağustos 1829'da düzenlenen ruhsatname ile Baş Defterdar Sadık Efendi birinci murahhas, Anadolu Kazaskeri ve İstanbul Kadılığı görevi yapmış olan Emin Beyzade Abdülkadir Bey ikinci murahhas olarak tayin edildi.²⁸⁸ Osmanlı heyeti, 28 Ağustos'ta görüşmelerin yapılacağı yer olan Edirne'ye ulaşmış ve hemen ertesi gün görüşmelere başlanmıştır. Bu görüşmelerde, General Dibiç Osmanlı murahhaslarına Rus tekliflerini sıralamıştır. Bu teklifler,²⁸⁹ Mora maddesi, savaş tazminatı, Rus tüccarların uğramış oldukları zararların ödenmesi,²⁹⁰ Silistre Kalesi ve Memleketeyn'in tazminat ödeninceye kadar rehin bırakılması, Anadolu tarafındaki Anapa, Faş, Ahılkelek ve Ahıska kalelerinin Rusya'ya bırakılması, İbrail ve Yergöğü kalelerinin yıkılarak Eflak arazisine ilhakı ve Sırbistan'dan altı nahiyenin²⁹¹ geri bırakılmasıdır.

Osmanlı murahhasları bu tekliflerin kabulünün imkân dâhilinde olmadığından ne şekilde hareket edileceğine dair yetki istediler. Nitekim Rusların bu teklifleri Sadrazam Reşid Paşa'ya gönderilmiş olan talimattan başka farklılıklar içeriyordu. Rusların Anadolu tarafındaki yukarıda adı geçen dört kale isteği ve savaş tazminatı için 10 milyon Macar altını (yedi yüz bin kese) isteklerini fazla bulmaktaydılar. Osmanlı Devleti özellikle savaş tazminatı hususunda Rusları vazgeçirmeye çalıştılsa da, başarılı olamadı. Nitekim Ruslar, Osmanlı elçilerine 13 Eylül'e kadar tekliflerinin kabulü için süre tanıdılar. Eğer teklifleri kabul edilmeyecek olursa savaşa devam edileceğini ve teklifleri kabul edilene kadar da durmayacaklarını belirttiler.²⁹²

---

²⁸⁷ Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, II, s. 380.

²⁸⁸ Ruhsatname için bkz. Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, II, 491-492.

²⁸⁹ Şerafettin Turan, "Edirne Andlaşması", s. 125.; Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, II, s. 393.

²⁹⁰ Akkırman Anlaşması'nın altıncı maddesinde yazılı olan 1806 Cezayir-i Garp korsanlarının yağmaları ve 1821 Yunan isyanından sonra Rus tüccarlarının uğramış olduğu zararlar kastedilmektedir. Ticaret tazminatı olarak kayıt edilen bu tutar 1.5 milyon Macar altınıdır.

²⁹¹ Ahmet Lütfi Efendi Sırbistan'a katılacak olan nahije sayısını beş olarak verirken, Şerafettin Turan bu sayının altı olması icap ettiğini belirtir. Bkz. Şerafettin Turan, "Edirne Andlaşması", s. 125.; Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, II, s. 393.

²⁹² Şerafettin Turan, "Edirne Andlaşması", s. 128.; Tazminat meselesine iki devlet arasındaki görüşmeler için bkz. Selim Aslantaş, "1829 Edirne Andlaşması'ndaki Tazminatlar Meselesi", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 17, Ankara 2012. s. 45-64.

Bu gelişmeler doğrultusunda, Rus tekliflerinin kabul olup olunmayacağı hususunu görüşmek üzere bir Meclis-i Şura toplanmıştır. Toplanan bu mecliste Rusların bu ağır tekliflerinin kabulünün son çare olduğu vurgulanmış, ancak Rusya'nın verdiği bu tekliflerin elinden geldiğince hafifletilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Rusya'nın teklifleri düzenlenerek, Sadık Efendi'ye talimat gönderilmiştir. Bu talimatta her bir madde için ne kadar düzeltilme sağlanabilirse ona çalışılması ve en önemlisi savaş haline son verdirilmesi istenmiş ve bildirilmiştir. Ancak Rus murahhaslar Rusya'nın teklif ettiği bu şartların savaşın sonucu göz önüne alındığında aslında Çar'ın insafli hareket ettiğini ve bu şartlardan herhangi birinin bile değiştirilemeyeceği söylendi.²⁹³ Osmanlı murahhaslarının iki çaresi kalıyordu; ya verilen teklifleri aynı şekilde kabul etmek ya da savaşı göze almak.

Yeniden savaşmayı göze alamayan Osmanlı Devleti, Rus tekliflerini kabul etti. 14 Eylül 1829 günü on altı madde ve iki ayrı senetle birlikte Edirne Antlaşması imzalandı.²⁹⁴ Selim Aslantaş, Akkirman Antlaşması'nın 1829 Edirne Antlaşması'nın ana omurgasını teşkil ettiğini belirterek yerinde bir tespitte bulunmuştur.²⁹⁵ Nitekim imza edilen bu antlaşmanın bazı maddeleri doğrudan Akkirman Antlaşması'na atıf yapmaktadır. II. Mahmut'un Akkirman ve Londra Antlaşmalarını (6 Temmuz 1827 ve 22 Mart 1829) kabul etmesi, Edirne Antlaşması'nın imzalanması için "olmazsa olmaz" bir şart olarak ileri sürülmüştür.²⁹⁶

Antlaşmanın ikinci ve üçüncü maddesinde Rumeli'deki, dördüncü maddesinde ise Anadolu'daki sınırı kesin olarak belirlemek adına Osmanlı-Rus sınır tespiti yapılmıştır. Bükreş Antlaşması ile Rusya tahkimsiz bir şekilde bırakılan, Akkirman Antlaşması ile de istihkâm edilmesi istenen Rumeli'deki "gayr-ı meskûn" Yılan Adaları olarak adlandırılan adaları alıyordu. Anadolu tarafında ise Anapa, Ahıska, Poti ve Ahılkelek kalelerini alıyordu.

---

²⁹³ Osmanlı murahhaslarına bu doğrultuda verilen talimat için bkz. Şerafettin Turan, "Edirne Antlaşması", s. 130-131.

²⁹⁴ Edirne Antlaşması'nın metni, tazminat ve Eflak-Boğdan hakkında senet için bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku*, s. 279-292.; Ahmet Lütfi Efendi, *Tarih*, II, s. 498-509.

²⁹⁵ Selim Aslantaş, "1826 Akkirman Antlaşması'nın Müzakereleri", s. 165.

²⁹⁶ Alexander Bitis, "The Russian Army and the Eastern Question, 1821-34", s. 221.

Beşinci madde Eflak-Boğdan ile ilgiliydi ve Akkirman Antlaşması'na atıfla düzenlenmekteydi. Akkirman'da verilmiş olan şartlardan başka bu anlaşmanın beşinci maddesine eklenmiş olan Memleketeyn'e dair münferit senetle bazı şartlar eklenerek yeniden düzenlendi. Senette voyvodaların seçimleri hususuna dair daha önceki şartların tamamen kabul edildiği ancak daha önce yedi sene olan voyvodaların görev sürelerinin kayd-ı hayat şartıyla olacağı açıklanmıştır. Ayrıca Akkirman'da da açıklandığı gibi voyvodalar azil edilebilecek veya istifa edebilecekler ve aynı zamanda Memleketeyn ahalisinin serbestçe ticaret yapabilmeleri bu maddeyle yeniden onaylanacaktır.

Altıncı madde Sırbistan'a dairdi. Akkirman Anlaşması'nın Sırbistan'a dair ek senedindeki şartların uygulanmasına Osmanlı Devleti tarafından teşebbüs olunamadığından, şartların "bilâ tehir ve kemal-i itina ve dikkat" ile icrasını ve Sırp memleketinden ayrılan altı adet nahiyenin hemen geri verilmesini resmen taahhüt edecektir. Bu şartların icrasına dair olacak ferman Edirne Antlaşması'nın imzası tarihinden sonra bir ay içerisinde Rusya Devleti tarafına bildirilecektir. Osmanlı Devleti, kabul ettiği bu fermanı 30 Eylül 1829 tarihinde Sırlara vermiştir.²⁹⁷ Çetin Börekçi bu fermanın Sırların "muhtar bir idareye sahip olma yolunda attıkları önemli bir adım" olduğu görüşündedir. Nahiyeler meselesi tamamen çözülmemesine rağmen 17 Ekim 1830'da çıkartılan bir fermanla Sırlar muhtariyete sahip oldular.²⁹⁸

Sekizinci madde Akkirman Anlaşması'nın altıncı maddesine atıf yapmaktaydı. Bu maddeye göre Osmanlı Devleti'nin 1806'da Rus tüccarlarına uğrattığı zararlarına karşılık 1.500.000 Macar altını²⁹⁹ taksitler halinde ödenecekti. Anlaşmaya bağlı ek senedin ikinci maddesinde bu tazminat dört taksit şeklinde düzenlenmiş olup, 18 ay içinde ödenecekti. Taksitler anlaşmanın tasdiknamesi mübadelesinde 100.000, mübadelenin ardından altı ay zarfında 400.000, sonraki altı ay zarfında 500.000 ve sonraki altı ayda da 500.000 olmak üzere ödenecektir. Ek senedin dördüncü maddesinde ise tazminatlarla bağlantılı olarak tahliye işleminin ne şekilde olacağı belirtilmiştir.

---

²⁹⁷ Sırlara verilen 1829 ferman sureti için bkz. Nurbanu Duran, "Vak'a-ı Hayret-nüma (1802-1849)", *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011. s. 241-243.

²⁹⁸ Sırlara verilen 1830 fermanının sureti için bkz. Nurbanu Duran, "Vak'a-ı Hayret-nüma (1802-1849)", s. 244-247.; Çetin Börekçi, *Sırp Meselesi*, s. 187-191.

²⁹⁹ Macar altını Osmanlı Devleti'nde tedavülde olmadığından, ödeme hususunda zorluklar yaşanmıştır. Nitekim tazminat Osmanlı kuruşu üzerinden ödenmekteydi. Selim Aslantaş, "1829 Edirne Antlaşması'ndaki Tazminatlar Meselesi", s. 47.

Rusya anlaşma tasdiknamelerinin mübadelesinden bir ay zarfında 100.000 altın ödendiğinde Edirne, Lüleburgaz, Kırk Kilise, Midye ve İne Ada'yı tahliye edecek, 400.000 ödendiği vakit Balkan'dan denize ve Burgaz Körfezi'ne kadar tüm araziyi tahliye edecek, altı ay zarfında 500.000 ödendiğinde Dobruca memleketlerini Tuna'dan Karadeniz'e kadar tahliye edecektir. Geri kalan diğer 500.000 ödendiğinde ise Silistre ve Memleketeyn hariç tahliye edilecektir. Eğer tazminat ödenmezse bu bölgeler Rusya'da rehin olarak kalacaktır. Silistre ve Memleketeyn'in tahliye işlemleri ise savaş tazminatı ödendiğinde gerçekleşecektir. Ticaret ve savaş tazminatı³⁰⁰ olarak düzenlenen meblağlar ile Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki baskısı artmıştır.

Edirne Anlaşması'nın en önemli sonucu onuncu madde ile Yunanistan'ın özerkliğinin kabul edilmesidir. Bu maddeye göre Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan 1827 tarihli Londra Antlaşması'nı ve bu antlaşmanın uygulanmasına dair yapılan 1829 tarihinde imzalanan kararı kabul etmekteydi. Edirne Antlaşması'nın ardından İngiltere'nin devreye girmesiyle Rusya ve Fransa'nın da garantörlüğünde 3 Şubat 1830'da imzalanan Londra Protokolü ile bağımsız Yunanistan resmi olarak kuruldu.

Doğrudan Akkirman Antlaşması'na atıf yapılarak düzenlenen bu maddeler Edirne Antlaşması'nın tamamen Osmanlı aleyhine olduğunu gösterir. Şerafettin Turan, Edirne Antlaşması'nı Rusların "ektikleri fesat tohumlarının adeta dal budak salıp meyve vermeye başlamasının bir ifadesi" olarak gösteren bir vesika olarak yorumlar. Nitekim Edirne Antlaşması da tıpkı Akkirman Antlaşması gibi Rusların "dikte ettirircesine" isteklerini kabul ettirdiği, diplomasi anlamında büyük bir başarı elde ettiği bir anlaşmadır.³⁰¹ Barbara Jelavich Edirne Antlaşması'nın makul bir barışı sağladığı ve antlaşmanın bütünüyle her iki devletin gelecekteki ilişkisine dair kesin bir yaklaşımı temsil ettiğini belirtir. Jelavich aynı zamanda, Edirne Anlaşması'nın Rusya'ya büyük maddi kazançlar getirmediğini belirterek, bu savaşın Rusya'ya para ve insan gücü açısından maliyetinin pahalıya mal olduğundan bahseder. Yine de Edirne Anlaşması ile Rusların Memleketeyn ve Sırbistan ile olan ilişkilerine müdahale etme haklarını

---

³⁰⁰ Savaş tazminatı olarak düzenlenen meblağ 10.000.000 Macar altını olup, 11 Eylül 1836'da son taksit ödenmiştir. Ancak indirimlerle ödenen toplam meblağ 4.000.000 Macar altını tutarındadır: bkz. Selim Aslantaş, "Tanzimatlar Meselesi", s. 64.

³⁰¹ Şerafettin Turan, "Edirne Andlaşması" s. 142-143.

güçlendirmek ve yeniden onaylamaktan daha fazlasını yaptığını ve Rusya'nın Balkan Hristiyanları konusunda açıkça daha fazla hakkı ve yükümlülükleri kazandığını vurgular.³⁰² Avusturya Elçisi antlaşmayı “galip bir devletin zayıf bir düşmanı bugüne kadar akdetmeye zorladığı en ağır ve küçük düşürücü” olarak yorumlarken, Metternich ise bu anlaşmanın imzalanmasıyla “Osmanlı Devleti'nin bundan sonra varlığını sürdürmesinin şüpheli olduğu” yorumunu yapmaktadır.³⁰³ Nitekim bu görüşlerin doğruluğu ilerleyen zamanlarda meydana gelen olaylar neticesinde teyit edilmektedir. Bu anlaşma ile Memleketeyn, Yunanistan ve Sırbistan pratikte Osmanlı Devleti'nden ayrılmış gibiydi. Zaten bu bölgelerde sembolik bir hale gelen Osmanlı otoritesinden 1830'da Yunanistan, 1869'da Sırbistan ve 1878'de Memleketeyn Romanya adı altında birleşerek bağımsızlıklarını ilan ettiler.

---

³⁰² Barbara Jelavich, *Russia's Balkan Entanglements 1806-1914*, s. 86-89.

³⁰³ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, s. 323-324.

SONUÇ

Bu tezde, 7 Ekim 1826'da Osmanlı ile Rusya arasında imzalanan Akkirman Antlaşması'nın meydana gelişindeki sebepler, müzakerelerin yürütülüşü ve imzalanan antlaşma metninin tahlil ve tatbiki ele alınmıştır. Bunun sonucunda Akkirman Antlaşması'na ilişkin nihai söz söylenmese de, dönem hakkında birtakım çıkarımlarda bulunulmuştur. Ele alınan dönem olan 1792 Yaş Antlaşması'ndan 1829 Edirne Antlaşması'na kadar Rusya ile defalarca gerçekleşen savaşlarda, zafer hep Rusların olmuştur.

Akkirman Antlaşması'nın önemi, herhangi bir savaş yapılmadan Rusların 1812 Bükreş Antlaşması'nın şartlarının açıklanması hususundaki istek ve arzuları nedeniyle meydana gelmesidir. Osmanlı Devleti, Rusların 5 Nisan 1826'da gönderdikleri ultiatomda belirtilen talepleri, devletin içinde bulunduğu sıkıntılı vaziyet dolayısıyla kabul etmek zorunda kalmış ve müzakereler için sınıra murahhaslar göndermiştir. Bu noktada, Osmanlı Devleti'nin sınıra murahhaslar tayininden itibaren antlaşmanın imzalanmasına ve sonrasına kadar giden süreçte, diğer antlaşmalardan farklı olarak birtakım uygulamalar göze çarpar.

Seçilen elçilik heyetinde 1821 Rum İsyanında rolleri olduğu anlaşılan Rum tercümanlara yer verilmediği, ilk defa bir elçinin kendi maiyetini oluşturmadığı ve tamamen "İsan odasından" yetişmiş Türklere yer verildiği görülür. İkinci olarak, sınıra murahhas olarak tayin edilen Mehmed Hadi ve İbrahim İffet Efendilerin müzakere mahalli olarak seçilen Akkirman'ın Osmanlı Devleti tarafından değişikliğini talep etmişlerdir. Ancak bu talep Rus murahhasları tarafından hiçbir şekilde karşılık bulmamıştır. Nitekim 1812 Bükreş Antlaşması ile Rus idaresine bırakılan Akkirman'da müzakerelerin yürütülmesi Ruslar tarafından Osmanlı Devleti'ne zulüm ve kendilerine şan vesilesi olarak görülmüştür. Çünkü murahhaslar Rus toprağı olan Akkirman'da görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Üçüncü olarak, antlaşmanın imzalanmasının ardından Rus orta elçisi göreviyle İstanbul'a gelen Ribopiyer'e alışıl gelmiş uygulamaların dışına çıkılarak, Akkirman Antlaşması'ndaki görevi gereğı donanmış, süslü bir at verilmiştir. Dördüncü müzakerelerde Rusya'nın izlediğı yöntemle ilgilidir. Nitekim murahhaslar arasında gerçekleşen üç müzakerenin ardından Rus murahhaslar mükâlemeye zarar veren tarafın kendileri olmasına rağmen Osmanlı heyetini suçlamışlardır. Baş murahhas

Hadi Efendi'nin müzakereleri devam ettirmek yönündeki arzu ve azmi Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu zaruret halinin sonucudur. Müzakerelerin yürütülmesine ilişkin bir diğer husus da müzakere usulüyle ilgilidir. Osmanlı murahhaslarının Bükreş Antlaşması'nın ilk maddesinden son maddesine dek madde be-madde okunması ve içinden tarafeynin ilişiği olan hükümlerin müzakere edilmesi yönündeki önerisi ilk mecliste kararlaştırıldığı halde Rus murahhaslarının ikinci meclisten itibaren bunu beyhude vakit çalan bir şey olarak görerek, sürekli bu usul üzerinde tartışmalarıdır. Rusların müzakereler süresince bu gibi sert ve katı bir tutumda olmaları ve sürekli artan talepleri karşısında Hadi Efendi şaşkınlığını gizleyemediğini itiraf etmiştir.

Bu ufak ancak farklı uygulamalara genel olarak bakılırsa, diplomasiin farklılaştığı ve Rusya'nın, müzakereler öncesinde ve esnasında güçlü bir devlet olduğunu her fırsatta göstermek istediği görülür. II. Mahmut, devlet ricali ve murahhasların da bu durumun farkında olduğu müzakereler boyunca anlaşılır. Bu farkındalık Ruslara karşı Osmanlı Devleti'nde bir güvensizlik halinin hâkim olmasını sağlamıştır. Buna rağmen zaruret hali devletin elini kolunu bağlamış ve antlaşma imzalanmıştır. Kazandığı bu zamanı iç işlerini düzeltmek ve ordusunu güçlendirmek için kullanmak isteyen Osmanlı Devleti'ne Rusya'nın bu fırsatı vermediği görülür. Nitekim imzalanan bu antlaşmada bizzat padişah tarafından dile getirilen zaman kazanma isteği 1828-1829 Edirne Antlaşması ile biten savaşın sebeplerinden biri sayılmıştır.

7 Ekim 1826'da Akkirman Antlaşması'nın maddeleri ve münferit senetlere bakıldığında Bükreş Antlaşması'ndan ziyade olarak şartların Osmanlı aleyhinde daha da ağırlaştırıldığı görülür. İki devlet arasında zaten barışın sürdüğü bir ortamda şartları bu kadar ağır olması bir yana yeni bir anlaşma imza edilmesi Rusya'nın diplomatik başarısını ya da tam tersi Osmanlı Devleti'nin başarısızlığını gösterir. Rusya bu antlaşma sonucu Osmanlı Devleti'ne karşı durumunu oldukça güçlendirmiştir. Anadolu sınırında Osmanlı Devleti'nden önemli toprak kazanımları elde eden Rusya, Karadeniz'de eskisinden daha serbest bir şekilde ticaret yapabileme imkânına sahip olmuştur. Eflak ve Boğdan'a dair verilen senetle Osmanlı Devleti'nin Memleketeyn üzerindeki hareket alanı sınırlandırılarak, bundan böyle bu bölgedeki herhangi bir sorunun çözümünde Rusya ile birlikte hareket etme durumunda kalmıştır. Aynı zamanda Memleketeyn'de reayadan alınan vergilerden de mahrum kalmıştır. Sırlara dair verilen

münferit senetle birlikte, Sırlara özerk bir statü verilmiş ve böylece bağımsızlıklarının yolu büyük oranda açılmıştır.

Sonuç olarak, 18. yüzyılın sonlarından itibaren yaşanan büyük sıkıntılar muvacehesinde Akkirman Antlaşması'nın Osmanlı devleti için olumsuzluklar içeren bir antlaşma olduğu açıktır. Rusya bu antlaşmayla nüfuzunu Balkanlar ve Osmanlı Devleti üzerinde daha da arttırarak Şark meselesinin en büyük uygulayıcısı olduğunu kanıtlamıştır. İstanbul'daki Avusturya elçisi Baron von Ottenfels Çar'ın duyulmamış taleplerde bulunduğunu, Osmanlı devletini savaşa icbar etmek istediğini ve askerî harekâta hazır olmayan Divan'ın çaresizlik içinde bu talepleri kabul etmek zorunda kaldığını ifade etmekte olması³⁰⁴ konunun hülasası mertebesinde bir tesbittir. Nicolae Jorga da bu anlamda Akkirman Anlaşması'nı "*Rusya'nın bir damla kan bile akıtmadan, sadece güvensiz ve kendi içinde bölünmüş Avrupa'ya karşı demir gibi bir irade ve yeni durumları kurnazca kullanarak elde ettiği ilgi çekici bir anlaşma*" olarak değerlendirir.³⁰⁵ Gerçekten de Akkirman Antlaşması yalnızca Osmanlı-Rus siyasi ilişkileri bağlamında değil, devletlerarası ilişkiler boyutunda da "kuvvetlinin zayıfı ezme" siyasetinin parlak bir örneği olarak diplomasi tarihindeki yerini almış bulunmaktadır.

---

³⁰⁴ *Zur Geschichte der orientalischen Frage. Briefe aus dem Nachlasse Friedrich von Gentz (1823-1829). Herausgegeben von Anton Grafen Prokesch-Osten.* Wien 1877, s. 149-150.

³⁰⁵ Nicolae Jorga, *Osmanlı Tarihi*, V, s. 298.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

I- Belgeler

- a) Ali Emiri Tasnifi
II. Mahmud (AE.SMHD.II)
- b) Bab-ı Asafî Tasnifi
Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A.{DVNSDVE.d})
- c) Cevdet Tasnifi
Cevdet Hariciye (C.HR.)
Cevdet Dâhiliye (C.DH.)
Cevdet Askeriye (C.AS.)
- d) Hatt-ı Hümayun Tasnifi (HAT)
- e) Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d.)
- f) Muahedeler Tasnifi (MHD)
- g) Sadaret Defterleri (A.}d.)
- h) Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e)
- i) Hariciye Nezareti
Hariciye Nezareti Siyasi Kalemi (HR. SYS.)
- j) Yabancı Arşivler
Gürcistan Arşivindeki Türkiye ile İlgili Belgeler (YB. (21)).

II- Süreli Yayın

The Times

III- Kaynak Eserler-İncelemeler-Makaleler

Ahmet Lütü Efendi. *Vakanüvis Ahmet Lütü Efendi Tarihi*. Cilt I-II. Haz. Ahmet Hezarfen. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

Ahmed Muhtar Paşa. *1828-1829 Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muahedesi*. Cilt I. Ankara: Büyük Erkân-ı Harbiye Reisliği Ankara Matbaası, 1928.

Aksan, Virginia. *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1870*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

- Akyıldız, Ali. *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform 1836-1856*. İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993.
- Anderson, Matthew Smith. *Doğu Sorunu: 1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*. Çev. İdil Eser. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2000.
- Armaoğlu, Fahir. *Siyasi Tarih 1789-1960*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1975.
- Aslantaş, Selim. “Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Antlaşması'nın Müzakereleri”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. Cilt 9. Sayı 36. Kış 2013. s. 149-169.
- _____. *19. Yüzyılın Şafağında Balkanlar Osmanlı'da Sırp İsyanları*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007.
- _____. “1829 Edirne Antlaşması'ndaki Tazminatlar Meselesi”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Yıl 9. Sayı 17. Ankara 2012. s. 45-64.
- Aydın, Mustafa. “XIX. Yüzyılda Kafkaslar'da Nüfuz Mücadeleleri (1830-1830)”. *Basılmamış Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Baddeley, John F. *The Russian Conquest of the Caucasus*. Londra: Logmans, Green and Company, 1908.
- Balcı, Sezai. *Babiâli Tercüme Odası*. İstanbul: Libra Kitap, 2013.
- Beydilli, Kemal. “Karadeniz'in Kapalılığı Karşısında Avrupa Küçük Devletleri ve “Miri Ticaret” Teşebbüsü”. *Bellekten*, Cilt 55. Sayı 214. Aralık 1991.
- _____. “Küçük Kaynarca Antlaşması”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 26. Ankara 2002. 524-527.
- _____. “Vak'a-i Hayriyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 42. İstanbul 2012. 454-457.
- _____. “Yaş Antlaşması”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 43. İstanbul 2013. 343-347.
- _____. “Ziştovi Antlaşması”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 44. İstanbul 2013. 467-472.
- Bitis, Alexander. “The Russian Army and the Eastern Question 1821-34”. *Basılmamış Doktora Tezi*. The London School of Economics and Political Science, 2000.

- Bilge, Sadık Müfit. *Osmanlı Çağı'nda Kafkasya 1454-1829*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2015.
- Börekçi, Mehmet Çetin. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*. İstanbul: Kutup Yıldız, 2001.
- Cevdet Paşa. *Tarih-i Cevdet*. Cilt 7-12. Dersaadet: Matbaa-i Osmaniye, 1309.
- Çınar, Ali Ergun. "1244-1245 Osmanlı-Rus Harbi ve Mısır Meselesine Dair Tarihçe-Abdürrezzak Bahir Efendi (Metin ve İnceleme)". *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- Daly, John C. K. *Russian Seapower and 'The Eastern Question' 1827-41*. United Kingdom: Palgrave Macmillan, 1991.
- Davison, Roderic. "Osmanlı Diplomasisi ve Bıraktığı Miras". *İmparatorluk Mirası, Balkanlar'da ve Ortadoğu'da Osmanlı Damgası*. Ed. Carl Brown. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.
- _____. "Rus Becerisi ve Türk Aptallığı": Küçük Kaynarca Antlaşması'nın Gözden Geçirilmesi. *Osmanlı-Türk Tarihi (1774-1923)*. Çev. Mehmet Maralı. İstanbul: Alkım Yayınevi, 2003.
- Driault, Edouard. *Şark Meselesi Bidayet-i Zuhurundan Zamanımıza Kadar*. Ankara: Berikan Yayınları, 2003.
- Duran, Nurbanu. Vak'a-ı Hayretnüma 1802-1849. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Erim, Nihat. *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Metinleri*. Cilt 1. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1953.
- Erten, Fatma. "Vak'a-i Hayret Nümâ: Belgradî Raşid Paşa". *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.
- Erkutun, Mehmet İlkin. "Mevridü'l-Uhûd 1812 Bükreş Andlaşması ile ilgili Galib Paşa Evrakı". *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- Esad Efendi. *Sahhaflar Şeyhi-zade Seyyid Mehmed Esad Efendi Tarihi*. Haz. Ziya Yılmaz. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2000.
- İnan, Kenan. "Kadı Sicillerine Göre Trabzon'da Beşlü Taifesi (1648-1658)". *XIV. Türk Tarih Kongresi: Kongreye Sunulan Bildiriler*. Cilt II. Kısım I. Ankara 2002.
- İsmail, Fehmi. "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi, 1811-1812". *Belleten*. Cilt XLVI, Sayı 181, Ocak 1982.

- Güran, Tefvik. "İstanbul'un İaşesinde Devletin Rolü (1793-1839)". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. Cilt 44. Sayı 1-4, 1986.
- Hacısalihioğlu, Mehmet. "Sırbistan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 37. İstanbul 2009. 121-126.
- Hertslet, Edward. *The Map of Europe by The Treaty*. Cilt 1. Londra, 1875.
- Iwanitschew, Fedor. *Geschichte des russische-türkischen Krieges*, Erster Theil, İlmeneu 1828.
- Jelavich, Barbara. *Balkan Tarihi: 18. ve 19. Yüzyıllar*. Çev. İhsan Durdu, Haşim Koç, Gülçin Koç. Cilt I. İstanbul: Küre Yayınları, 2006.
- _____. *Russia's Balkan Entanglements: 1806-1914*. Cambridge: Cambridge University, 1993.
- Jorga, Nicolae. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. Cilt 5. Çev. Nilüfer Epçeli. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2017.
- Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi: Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*. Cilt 5. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2017.
- Köse, Osman. *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006.
- Kurat, Akdes Nimet. *Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917'ye Kadar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- _____. *Prut Seferi ve Barışı*. Cilt 1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1951.
- _____. *Prut Seferi ve Barışı*. Cilt 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953.
- Kurtoğlu, Fevzi. *Yunan İstiklal Harbi ve Navarin Muharebesi (Çengeloğlu Tahir Paşa)*. Cilt 2. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı, 1944.
- Mahmud Mesud Paşa. *Muahedat Mecmuası*. Cilt III-IV. İstanbul 1294-1298.
- Özcan, Abdülkadir. "Serhad Kulu". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 36. İstanbul 2009.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Cilt I-II-III. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993.

- Panzac, Daniel. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Veba 1700-1850*. Çev. Serap Yılmaz. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.
- Poole, Stanley Lane. *Lord Stratford Canning'in Türkiye Anıları*. Çev. Can Yücel. Ankara: Yurt Yayınları, 1988.
- Rhineland, Anthony. *Prince Michael Vorontsov: Viceroy to the Tsar*, McGill-Queen's University Press, 1990.
- Rosen, Georg. *Geschichte der Türkei. Von dem Siege der Reform im Jahre 1826 bis zum Pariser Tractat vom Jahre 1856*. Cilt I. Leipzig 1866.
- Sakaoğlu, Necdet. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Tarih Sözlüğü*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.
- Schroeder, Paul W. *The Transformation of European Politics 1763-1848*. Oxford: Clarendon Press, 1994.
- Sertoğlu, Midhat. *Mufassal Osmanlı Tarihi*. Cilt 5. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011.
- Soysal, İsmail. *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.
- Süreyya, Mehmed. *Sicill-i Osmanî*. C. II-III. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Şahin, Hümeysra. "Babıali'de Uygulanan Teşrifat (1703-1839)". *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2001.
- Şânî-Zâde Mehmet Atâullah Efendi. *Şânî-Zâde Tarihi, (1223-1237/1808-1821)*. Nşr. Haz. Ziya Yılmaz. Cilt I. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2008.
- Şen, Meral. "Osmanlı-Rus Gümrük Tarifeleri". *İstanbul Üniversitesi Mezuniyet Tezi*, 1980.
- Turan, Şerafettin. "1829 Edirne Andlaşması". *Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*. Cilt 9. No 1-4, 1951. s. 111-151.
- Tukin, Cemal. *Boğazlar Meselesi*. Haz. Bülent Aksoy. İstanbul: Pan Yayıncılık, 1999.
- Tuncer, Hüner. "Eski" ve "Yeni" Diplomasi. Ankara: Dış Politika Enstitüsü, 1991.
- Urban, Sylvanus. "Prince Woronzoff". *The Gentleman's Magazine and Historical Review*. London: January-June 1857.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Merkez ve Bahriye Teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1948.

Yüksel, Ahmet. *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İstihbaratı*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2013.

Zur Geschichte der orientalischen Frage. Briefe aus dem Nachlasse Friedrich von Gentz (1823-1829). Herausgegeben von Anton Grafen Prokesch-Osten. Wien 1877.

EKLER

1. 7 Ekim 1826'da imzalanan Akkirman Antlaşması'nın metni. (BOA, MHD, nr. 33/1)

بسم الله الرحمن الرحيم... (The text is a handwritten Ottoman Turkish document, likely a treaty or agreement, written in a cursive script. It begins with a religious invocation and contains several paragraphs of text. The document is dated 1826 and signed in Akkirman. The text is written in dark ink on aged, slightly yellowed paper. There are some faint markings and a small number '1' at the bottom right corner of the page.)

MHD 33

MHD.00033

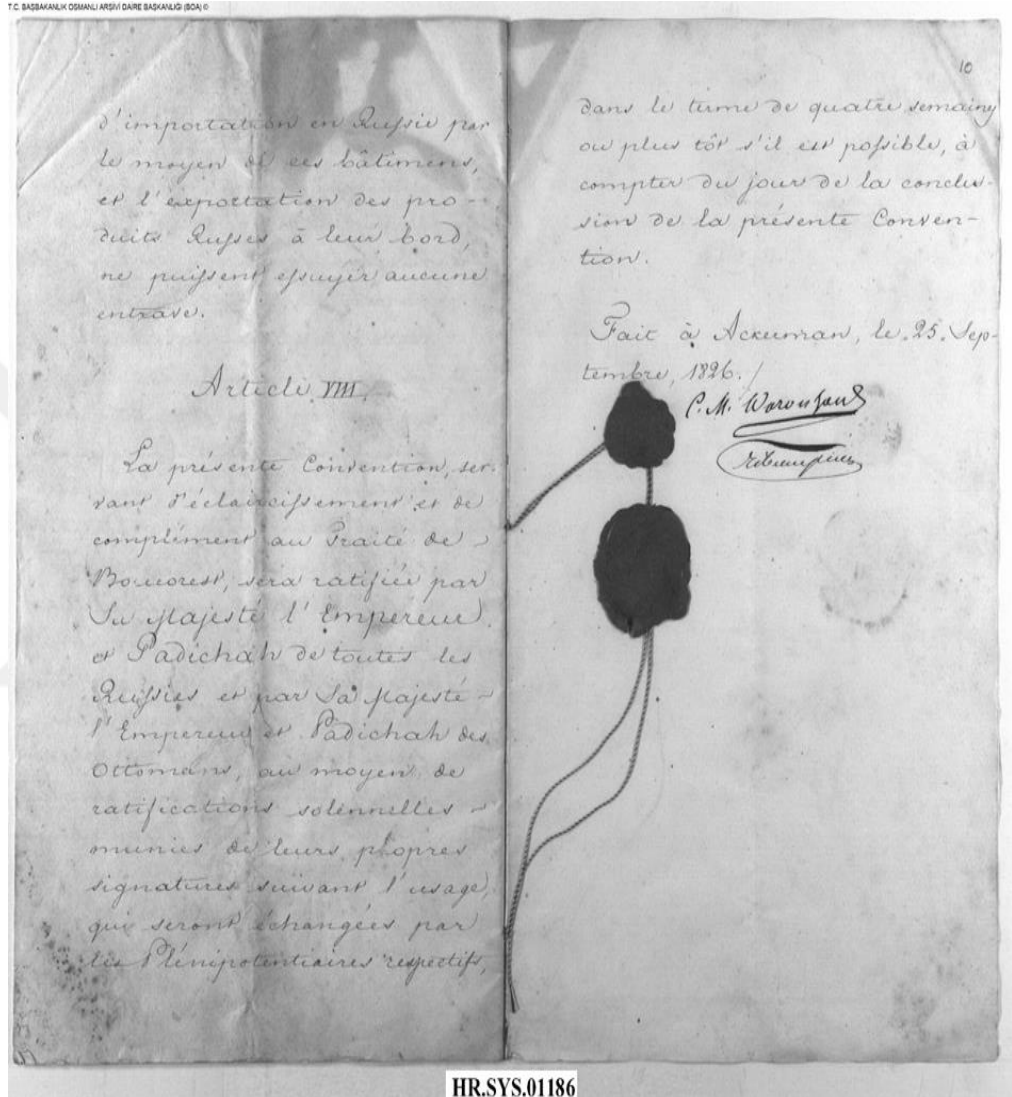
2. Akkirman Antlaşması'nın Çar I. Nikola tarafından onaylanan mübadele metni.
(BOA, MHD, nr. 31, 25 Ekim 1826)

3. Akkirman Antlaşması'nın Fransızca mukayese metni.

(BOA, HR. SYS. nr. 1186/5)

6. Sırbistan'a dair Akkirman Antlaşması'na bağlı ek senet.
(BOA, MHD, nr. 33/3)

ماعتی خبر بخشد اولدرکه
دوون عیبه بزتی عهدنامه سنک کزنجی ماده سنده صریح شروطک بروجه تم اجزی مختصاً بت فائده سیه مقتدا محبه حفظینه ده اولود صرب بجزیره مکتدیرک امر و سردار البرتی اخصال سنده نویود و نزل
ماده ندر صرب سنک مطالب و مستحباتی عرصه و اشعار البریه اونه در صفت اعطای بوش اولدیغده نکر اولود بجزیره صرب مکتدیرک دیانت و هیجری برینت ایله اجزا اونه و بر کرده لری طرفینده اکتاب فتنه
و حکومت و اذیت مکتدی متفق اولو و فرزا اولود صرب قضای اتحاد و ضافه اونه و کتابها صوکه بالکرت بکلیف جمع و غیر اونه و عیولوت و عاداتی جزیره بریه برابرجه نایبه داکتا اتمدی اونه
اهل اسومه متعاقب و رایج اولود جمع امول و اسوکاک امرارده صرب اولوره نزل و عزاله اونه و صرب طائفه صربینت اونه اجزی تجارت اتمک کتد و مرود کاغذ برله ممالک بحر سه ده کت و کتد
ایلمدی اونه صرب تجارت اونه و اجازت و برلک و مکتدیرک بیمارخانه و مکتب و طحانه اونا و بنا سنه مازود اولو و فاضل فروع محافظه سنه مخصوص اولورده بقیه اهل اسوماک صرب
مکتدیرک ساک اولدی ممنوع اولو مثلو بعضه ماده ندر صرب ملی قوهش و اینه صی مقدمه سنه به باعشمال عرصه و انا اتمی و مواد مرقومه ناک کیشی تحقید و تنظیم اونه اونه اولوره کتد
اولویه علی جانها فاش اولوب دون عیبه کیمش عهدنامه سنک کزنجی ماده سنده شروط اولود فوائده صرب سنک نظیرتی خصوصه ماعده بوردنه بن فاطمه سنده ایوم نومی زانیم و ایتیم
اولقدنه ناشی دون عیبه صادره و مطیع اولود صرب دعا با سنک مستحبات مرقومه نکی حجه: حفظینه ده صرب بجزیره بالذکره تحت نظامه احوال و رسم رعیته ضامی اولوب در برین
و عرصه ابدیه بجه مکتدی مطالب اذیه ایبه فاعنه دون عیبه: ایتیه ایدوم و سفت سیه: سرمدیه انصیام جانب سنی انا قیدنه بار فضنامه: هرابود مرقض و مانور اولور غیره سنی
امریالی بی دون مشارک بابه افاده ایبه فاعنه دون عیبه: ایتیه ایدوم و سفت سیه: سرمدیه انصیام جانب سنی انا قیدنه بار فضنامه: هرابود مرقض و مانور اولور غیره سنی
ساعه اندر کیمش عهدنامه سنک شرع و ناکیدی مفاسده اولورده دوسیه دونی مرقض برله اکثر مانده عقد مجاری و کالمان و باندهات مذاکرات ایله کز ماده اولور بجزیره قناره
معااهده ناک کیمش ماده سی مقتضای سنه اولور اوندی صریحاً مفسده باوده نکرده مؤلفینزده بالذکره قزاقیک اولدیغنه نیا؛ خصوصاً مرقض مکتدیرک ایتوستون مکتدیرک خبر اولود
و مرور و امضا و نزله مکتوم و معنی فنده ده دوسیه دونی مرقضی بدلیقه اعطای اولدی خبر تا فی ایوم الخاصی سردسیر ربع الاول سنه اتمی و اربعینده و ایتیه و اهل و غیره مرقض مکتدیرک خبر اولود
تسلسل مرقضه لایق اولدی ایدوم
اسیاهم عیبه مکتدی خبر تا فی ایوم الخاصی سردسیر ربع الاول سنه اتمی و اربعینده و ایتیه و اهل و غیره مرقض مکتدیرک خبر اولود
جای بر

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Abdurrahman		Akdağ
Doğum Yeri ve Yılı	Kadıköy		1993
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi			
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	2007	2010	Yenilevent Anadolu Lisesi
Lisans	2010	2016	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Yüksek Lisans	2016	2019	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Doktora			
Çalıştığı Kurum/lar	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.			
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayımlar:			
Diğer:			
İletişim (e-posta):	abdurrahmanakdag1@gmail.com		
	Tarih	02/09/2019	
	İmza		
	Adı Soyadı	Abdurrahman AKDAĞ	

